

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI
KİŞİLER ARASI İLETİŞİM BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KİŞİLERARASI İLETİŞİMİN TEMELİ AİLE İÇİ
İLETİŞİM DENGELERİ:
“Covid-19 Sürecinde Lise Giriş Sınavına Hazırlanan
Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinin Aileleriyle Yaşadıkları
İletişim Örüntüleri ve Çatışmaları Üzerine Bir İnceleme”**

**Nur Su Yaman
2501190570**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yıldız Dilek Ertürk**

İstanbul 2021

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI
KİŞİLER ARASI İLETİŞİM BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KİŞİLERARASI İLETİŞİMİN TEMELİ AİLE İÇİ
İLETİŞİM DENGELERİ:
“Covid-19 Sürecinde Lise Giriş Sınavına Hazırlanan
Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinin Aileleriyle Yaşadıkları
İletişim Örüntüleri ve Çatışmaları Üzerine Bir İnceleme”**

**Nur Su Yaman
2501190570**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yıldız Dilek Ertürk**

İstanbul 2021

ÖZET

KİŞİLERARASI İLETİŞİMİN TEMELİ AİLE İÇİ İLETİŞİM DENGELERİ: “Covid-19 Sürecinde Lise Giriş Sınavına Hazırlanan Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinin Aileleriyle Yaşadıkları İletişim Örüntüleri ve Çatışmaları Üzerine Bir İnceleme”

Yaman, Nur Su

Danışman: Ertürk, Yıldız Dilek

Ülkemizde her sene düzenlenen çeşitli sınavlar bulunmaktadır. Bu sınavlardan biri olan Lise Giriş Sınavı (LGS), salgın döneminde de uygulanmaya devam etmiştir. Sınava hazırlanan öğrenciler, genellikle stres ve kaygı dolu bir süreç geçirmektedir. Bu sınavın salgın dönemi belirsizlikleri ile dolu olan bir dönemde yapıyor olması psikolojik, sosyal ve ekonomik çeşitli sıkıntılara neden olmuştur.

Çalışma, salgın döneminde sınava hazırlanan çocukların hem bireysel olarak hem de aile içinde yaşadıkları sorunları incelemek amacıyla yapılmıştır. Pandemi döneminde Lise Giriş Sınavı'na (LGS) hazırlanan ortaokul son sınıf öğrencilerinin aileleriyle yaşadıkları çatışmalar ortaya konmuştur. Bunun yanında, çocukların sosyal, ekonomik, teknik ve psikolojik yönlerden nasıl etkilendiği ile ilgili sonuçlar ortaya konmuştur. Ebeveynleri ile çocuk arasında en sık yaşanan çatışma konusu ve salgın döneminde yaşanan kaygı durumları belirlenmiştir.

Çalışma sonucunda, çocukların salgın döneminde aileleri ile en çok çatışma yaşadığı konunun ders çalışma olduğu, ebeveynlerin olumlu sınav tutumunun çocukla ilişkisini olumlu yönde ilerlettiği bulunmuştur. Öğrencilerin salgın sürecinde yaşadıkları zorluklar sürekli aynı ortamda olmak, arkadaşlarını görememek ve kendine sınav bilgisi ile ilgili güvenmemek olarak sıralanmaktadır. Çocukların, ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak olumsuz duygu ve düşünceleri olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *aile, çocuk, çatışma, covid-19, salgın süreci*

ABSTRACT

THE BASIS OF INTERPERSONAL COMMUNICATION BALANCES IN FAMILY COMMUNICATION: “A Study on Communication Patterns and Conflicts of Secondary School Seniors Preparing for the High School Entrance Exam with their Families in the Covid-19 Process”

Yaman, Nur Su

Advisor: Ertürk, Yıldız Dilek

There are various exams held every year in our country. One of these exams, the High School Entrance Exam (LGS), continued to be applied during the epidemic period. Students preparing for the exam usually go through a process full of stress and anxiety. The fact that this exam was carried out in a period full of uncertainties during the epidemic period has caused various psychological, social and economic problems.

The study was carried out to examine the problems experienced by children preparing for the exam during the epidemic period, both individually and in the family. During the pandemic period, conflicts with the families of senior secondary school students who were preparing for the High School Entrance Exam (LGS) were revealed. In addition, results have been revealed about how children are affected by social, economic, technical and psychological aspects. The most common conflict between the parents and the child and the anxiety experienced during the epidemic period were determined.

As a result of the study, it was found that the subject in which the children had the most conflict with their families during the epidemic was studying, and the positive exam attitude of the parents improved the relationship with the child in a positive way. The difficulties experienced by the students during the epidemic process are listed as being in the same environment all the time, not being able to see their friends, and not trusting oneself about the exam information. It is seen that children have negative emotions and thoughts economically, socially and psychologically.

Keywords: *family, child, conflict, covid-19, epidemic process*

ÖNSÖZ

Yüksek lisans bitirme tezi olan bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kişilerarası İletişim Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Nur Su Yaman tarafından yürütülmüştür. Danışmanlığını İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler Ana Bilim Dalında görev alan Prof. Dr. Yıldız Dilek Ertürk yapmıştır. Çalışmanın başlığı “Kişilerarası İletişim Temeli Aile İçi İletişim Dengeleri: Covid-19 Sürecinde Lise Giriş Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Aileleriyle Yaşadıkları İletişim Örüntüleri ve Çatışmaları Üzerine Bir İnceleme” olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın amacı, COVID-19 salgın döneminin, lise giriş sınavına hazırlanmakta olan çocuklara ve ailelere etkilerinin incelenmesidir. Bu inceleme sonucunda aile içi iletişim dengeleri ortaya konmuş ve çocukların ekonomik, psikolojik ya da sosyal yönlerden ne derece etkilendiği araştırılmıştır. Öğrencilerin kendi yorumlarını yapmalarına izin verilmiş ve ön çalışmada açık uçlu sorular kullanılmıştır. Burada tekrarlanan kavramlar üzerinden anket soruları hazırlanmış ve öğrencilere bu ifadelere ne derece katıldığı ya da katılmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin “Kararsızım” deme hakkı da göz ardı edilmemiştir. Hem anket sonuçları hem de ön çalışma sorularının cevap verileri grafik halinde sunulmuştur. Ardından bu grafikler temel alınarak sonuç ve tartışma bölümü yazılmıştır.

Tez çalışma sürecimde yönlendirmeleri ile çalışmamı bilimsel temeller ışığında şekillendiren danışmanım Prof. Dr. Yıldız Dilek Ertürk’e, jüri savunmama katılan Prof. Dr. Nilüfer Sezer, Prof. Dr. Emine Yavaşgel ve Doç. Dr. Pınar Aslan’a ve bu süreçte benden desteğini esirgemeyen anneme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
GİRİŞ	1
1. Problem	2
2. Önem	3
3. Amaç	3
4. Yöntem	4
BÖLÜM I	7
1. 1. Aile Tanımına Genel Bir Bakış	8
1.1.1. Kuramsal Perspektifler ve Aile Tipleri	9
1.1.2. Ailenin İşlevleri	12
1.2. İletişim Kavramı	15
1.2.1. İletişimin İşlevleri	17
1.2.2. İletişim Öğeleri ve Süreçleri	18
1.3. Çatışma Kavramı	21
1.4. Salgın Sürecinin Tanımlanması: COVID-19	24
BÖLÜM II	26
2.1. Aile İçi İletişim Kavramı	27
2.1.1. Aile İçi İletişimde Korku ve Değer Kültürü	28
2.1.2. Eşler Arası İletişim	31
2.1.3. Ebeveyn- Çocuk Arası İletişim	32
2.1.4. Anne-Çocuk İletişimi	37
2.1.5. Baba-Çocuk İletişimi	38
2.2. Aile İçi İletişim Engelleri	39
2.2.1. Aile İçi Çatışma Kavramı	41
2.2.1.1. Aile İçi Çatışma Nedenleri	43
2.3. Salgın ve Online Eğitim	48
2.3.1. Lise Giriş Sınavı ve Aile İçi Çatışma	53
BÖLÜM III	60
3.1. Yöntem	61
3.1.1. Araştırma Modeli ve Veri Toplama Aracı	61
3.1.2. Evren / Örneklem	62
3.2. Bulgular	63
3.2.1. Açık Uçlu Soruların Analizleri	63
3.2.1.1. Cinsiyet	63
3.2.1.2. Gelir Durumu (Aylık)	64

3.2.1.3.	Sınava Çalışırken Yaşadığım Maddi Zorluklar.....	64
3.2.1.4.	Sınava Çalışırken Yaşadığım Teknik Zorluklar.....	65
3.2.1.5.	Ders Kaynaklarına Ulaşmak Benim İçin.....	66
3.2.1.6.	Arkadaşlarımla Konuşamamak Beni Şöyle Etkiledi.....	67
3.2.1.7.	Bence Sadece Belli Zaman Aralıklarında Dışarı Çıkabilmek.....	69
3.2.1.8.	Bence Pandemi Döneminde Evde Olmak.....	70
3.2.1.9.	Bence Pandemi Döneminde Sınava Hazırlanmak.....	71
3.2.1.10.	Bence Ailemle Geçirdiğimiz Vakit.....	72
3.2.1.11.	Okulun Uzaktan Eğitime Taşınması Beni Şöyle Etkiledi.....	73
3.2.1.12.	Sosyal Faaliyetlerden Uzak Kalmak.....	74
3.2.1.13.	Pandemi Döneminde En Sık Yaşadığım Duygu.....	75
3.2.1.14.	Sınava Çalışırken Yaşadığım Zorluklar.....	75
3.2.1.15.	Annemle Salgın Sürecinde Tartışma Konularımız.....	76
3.2.1.16.	Babamla Salgın Sürecinde Tartışma Konularımız.....	76
3.2.1.17.	Ailemin Sınav Sürecinde Bana Destek Olduğu Konular.....	77
3.2.1.18.	Ailemde Bu Dönemde En Çok Tartışma Yaşanan Konu.....	77
3.2.1.19.	Annem Sınava Hazırlanırken Bana Karşı.....	78
3.2.1.20.	Babam Sınava Hazırlanırken Bana Karşı.....	78
3.2.1.21.	Sınavla İlgili Ailemin Yaklaşımı.....	79
3.2.1.22.	Sınav Sürecinde Ailemin Şöyle Davranmasını İsterdim.....	80
3.2.1.23.	Sınava Hazırlanırken Beni En Zorlayan Şey.....	80
3.2.1.24.	Salgın Sürecinde EBA/Tablet Üstünde İşlenen Dersler.....	81
3.2.1.25.	Medya Sınav Hazırlık Sürecinde Beni Şöyle Etkiledi.....	81
3.2.2.	Araştırma Anketi Analizleri.....	82
3.2.2.1.	Demografik Özellikler.....	82
3.2.2.2.	Cinsiyet.....	83
3.2.2.3.	Gelir Durumu (Aylık).....	84
3.2.2.4.	Anket Sorularına Verilen Cevapların Dağılım Grafikleri.....	84
3.3.	Genel Değerlendirme ve Tartışma.....	106
3.3.1.	Pandemi döneminde aile ve çocuğun aynı ortamda kalmaları en çok hangi konuda çatışmaya neden olmuştur?.....	106
3.3.2.	Pandemi dönemi çocuğun hangi alanlarda olumsuzluk yaşamasına ve zorluk çekmesine neden olmuştur?.....	107
3.3.3.	Pandemi döneminde aile ve çocuğun aynı ortamda kalması aile içi iletişimlerini hangi yönden etkilemiştir?.....	107
3.3.4.	Sınava hazırlanan çocuklar bu süreçte psikolojik, sosyal, ekonomik ve teknik açılardan nasıl etkilenmişlerdir?.....	107
3.3.5.	Aile bireyleri salgın sürecinde ne tür kaygılar ve korkular yaşamıştır?.....	108
SONUÇ.....		109
KAYNAKÇA.....		114
A. EKLER.....		120
EK-1.....		120
EK-2.....		122
EK-3.....		122

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Cinsiyet	63
Şekil 2: Gelir Durumu	64
Şekil 3: Sınava Çalışırken Yaşadığım Maddi Zorluklar	64
Şekil 4: Sınava Çalışırken Yaşadığım Teknik Zorluklar	65
Şekil 5: Ders Kaynaklarına Ulaşmak Benim İçin... ..	67
Şekil 6: Arkadaşlarımla Konuşmak Beni Şöyle Etkiledi	68
Şekil 7: Bence Sadece Belli Zaman Aralıklarında Dışarı Çıkabilmek... ..	69
Şekil 8: Bence Pandemi Döneminde Evde Olmak.....	70
Şekil 9: Bence Pandemi Döneminde Sınava Hazırlanmak	71
Şekil 10: Bence Ailemle Geçirdiğimiz Vakit.....	72
Şekil 11: Okul Ortamının Uzaktan Eğitime Taşınması Beni Şöyle Etkiledi... ..	73
Şekil 12: Sosyal Faaliyetlerden Uzak Kalmak.....	74
Şekil 13: Medya Sınava Hazırlık Sürecinde Beni Şöyle Etkiledi... ..	82
Şekil 14: Cinsiyet.....	83
Şekil 15: Gelir Durumu (Aylık)	84
Şekil 16: Ders Çalışmak İçin Daha Fazla Zamanım Oldu	84
Şekil 17: Sınava Çalışan Tüm Öğrencilerin Salgın Döneminde Evde Olmasını Adil Buluyorum	85
Şekil 18: Bilgilerimi Online Ortamda Edindiğim İçin Bilgilerimin Sınav İçin Yeterliliğine Güvenmiyorum	86
Şekil 19: Salgın Döneminde Sınava Çalışmak Psikolojik Olarak Olumsuz Etkiledi	86
Şekil 20: Bu Süreçte Erken Uyanmakta Zorlandım	87
Şekil 21: Medyada Çıkan Haberler Beni Olumsuz Etkiledi	88
Şekil 22: Sosyal Medyadan Derslerimle İlgili Destek Aldım.....	88
Şekil 23: Kaynak Kitapların Pahalı Olması Beni Olumsuz Etkiledi.....	89
Şekil 24: MEB Kitaplarının Bilgi Bakımından Yetersiz Olduğunu Düşünüyorum... ..	89
Şekil 25: Salgında Masraflarımızın Artması Beni Strese Soktu	90
Şekil 26: Elektrik Kesintisi Yaşadığı İçin Ders Çalışırken Zorlandım	90
Şekil 27: İnternet Kalitesi ile İlgili Sorunlar Yaşadım.....	91
Şekil 28: Bilgisayar Ekranında Çalışırken Kağıt Üstünde Çalışmaktan Daha Fazla Zorlanıyorum	91
Şekil 29: Dersleri Dinlerken Başka Şeylerle de İlgilendim	92
Şekil 30: Online Olarak İşlenen Derslerden Verim Almadım	93
Şekil 31: Öğretmenime İstedğim Gibi Soru Soramadım	93
Şekil 32: Online Eğitimde Daha Kolay Öğrendim	94
Şekil 33: Online Eğitim Yüz Yüze Eğitimden Daha Zordu.....	94
Şekil 34: Salgın Sebebiyle Yaşananlar Beni Mutsuz Hissettirdi	95
Şekil 35: Salgın Sürecinde Stres Seviyem Arttı.....	95
Şekil 36: Salgın Döneminde Kısıtlamaların Gerekli Olduğunu Düşünüyorum.....	96
Şekil 37: Kısıtlamalar Fiziksel Sağlığımı Olumsuz Etkiledi	96
Şekil 38: En Güzel Zamanlarımız Evde Geçiyor Diye Düşünüyorum	97
Şekil 39: Kısıtlamalar Psikolojik Olarak Beni Olumsuz Etkiledi.....	97
Şekil 40: Salgın Döneminde Evde Kalmak Kendimi Geliştirmeme Destek Oldu.....	98

Şekil 41: Ebeveynlerimin Salgın Sürecinde Hastalık Kapma İhtimali Beni Endişelendirdi	99
Şekil 42: Tüm Gün Aynı Ortamda Olmak Beni Olumsuz Etkiledi	99
Şekil 43: Salgın Süreci Ailemle İlişkilerimi Olumlu Etkiledi	100
Şekil 44: Ailemle Teknolojiye İlgim Yüzünden Tartışma Yaşadım.....	100
Şekil 45: Evde Aileme Yardım Etmediğim İçin Ailemle Tartışma Yaşadım.....	101
Şekil 46: Beslenme Biçimimle İlgili Ailemle Tartışma Yaşadım.....	101
Şekil 47: Derslerime Az Zaman Ayırmamla İlgili Ailemle Tartışma Yaşadım.....	102
Şekil 48: Ailemin Sınava Yönelik Tutumu Olumluydu.....	102
Şekil 49: Ailem Bana Empati Yaparak Yaklaştı.....	103
Şekil 50: Arkadaşlarımla Yüz Yüze Görüşmemek Beni Mutsuz Etti.....	103
Şekil 51: Sosyalleşmemek Beni Stresli Hissettirdi	104
Şekil 52: Derslerime Bireysel Çalışırken Motivasyonum Düştü	104
Şekil 53: Sosyalleşmemek Beni Yalnız Hissettirdi.....	105
Şekil 54: Bu Süreçte Arkadaşlarımı Özlemek Beni Olumsuz Etkiledi.....	105
Şekil 55: Arkadaşlarımla Nasıl Olduğunu Bilememek Endişe Vericiydi.....	106

GİRİŞ

Ülkemizde her sene düzenlenen çeşitli sınavlar bulunmaktadır. Bu sınavlardan biri olan Lise Giriş Sınavı (LGS), salgın döneminde de uygulanmaya devam etmiştir. Sınava hazırlanan öğrenciler, genellikle stres ve kaygı dolu bir süreç geçirmektedir. Bu sınavın salgın dönemi belirsizlikleri ile dolu olan bir dönemde yapılıyor olması psikolojik, sosyal ve ekonomik çeşitli sıkıntılara neden olmuştur.

Öncelikle yüz yüze eğitim sistemi, “online okul” kavramı ile yer değiştirmiştir. Öğretmen ve arkadaşlarını gören, dersane ya da kurslara giden öğrenciler, internet üstünden ya da televizyon karşısında eğitim almaya başlamıştır. Bu süreçte sosyalleşmeleri de zorlaşmıştır. Öğrenciler, uzaktan eğitimden nasıl etkilenmiştir? Arkadaşlarını görememek onları psikolojik olarak nasıl etkilemiştir?

Salgın dönemi ile, ebeveynlerin evden çalışmaya başlaması, çeşitli sağlık önlemleri alındığı için tiyatro, kütüphane, sinema gibi toplu alanların kapatılması söz konusu olmuştur. Çocukların aileleri ile daha fazla zaman geçirmesi ve sınava ev sınırı içinde hazırlanmaları söz konusu olmuştur. Evde sınava hazırlanmak çocukları nasıl etkilemiştir? Salgın sürecinde sınava hazırlanırken ebeveyn-çocuk iletişimde ne gibi sorunlar yaşanmıştır?

Covid-19 sınırlamaları konusunda çocuğun ve ailesinin düşünceleri, çocuğun salgın döneminde daha kolay ya da zor öğrenmesi, ebeveyn-çocuk arası iletişimin niteliği gibi özellikler, çocuğun süreçten etkilenme düzeyini ve yönünü etkilemiştir. Bu süreçte ailenin sınava yönelik tutumu da oldukça önemlidir. Ailenin olumlu tutumu çocuğu nasıl etkilemiştir? Salgın döneminde ebeveynler ve çocuklar arasında ne gibi çatışmalar olmuştur?

Çalışmada salgın döneminin, sınava hazırlanan çocukları ve bu çocukların anne babalarını nasıl etkilediğinin anlaşılması istenmektedir. Bu konu ile ilgili pilot çalışma ve anket uygulaması yapılmıştır. Verilerin grafikleri oluşturularak yorumları yapılmış ve çalışmanın başka araştırmalara örnek temsil etmesi umulmuştur.

1. Problem

Çalışmada Covid-19 salgın sürecinde sınava hazırlanan orta okul son sınıf öğrencileri incelenmiştir. Salgın döneminin aile ilişkilerini etkilediği, sınava sağlığını koruma endişesi ve dönem şartları ile hazırlanan çocukların yaşadığı zorluklar ortaya konmuştur. Bu zorluklar arasında, çocukların sokağa çıkmasının kısıtlanması, anne ve babanın maddi yönden zorlanmış olması, derslerin EBA (eğitimin verildiği televizyon kanalı) üstünden ya da internet üstünden verilmesi, ders işlenirken tüm aile üyelerinin evde olması örneklenebilmektedir.

Salgın döneminde sınava hazırlanmanın daha zor olduğu ve çocuğu olumsuz etkilediği, dışarı çıkılmadığı ya da aile üyeleri ile daha fazla evde kalındığı için aile ile çatışmaların yaşanmasına neden olduğu düşünülmektedir. Oluşan korku ve kaygı ortamının düzeyi, günlük yaşam alışkanlıklarında değişiklikler yaşanması, çocukların uzun saatler evde durmak zorunda olması, ders çalışma ortamının yetersizliği, ailenin sınava yönelik olumsuz tutumu gibi durumlar bu problemden olumsuz etkilenme düzeyini etkilemiştir.

Salgın sürecinde çeşitli alanlarda sorunlar yaşanmıştır. Ekonomik, psikolojik ve sosyal etkiler, kültürel farklar, eğitim ve sınav sisteminin değişmesi gibi çeşitli değişimler ortaya konmuştur. Bireyler, zorluklarla karşı karşıya kalmış, değişime ayak uydurmaya çalışmış ve günlük işlerini yaparken engellere maruz kalmıştır. Örneğin, her kurumda, araçlar ve sokaklarda maske kullanımı söz konusu olmuştur. İşine giden insanlar, hasta olma ve bu salgını yayma korkusu ile yolculuk yapmıştır.

Salgın süreci tüm meslek gruplarını ve her yaşta bireyleri etkilemiştir. Bu sürecin sınava hazırlanan çocuklara etkisinin olması kaçınılmazdır. Çocukların aynı evde yaşadıkları anne ve babaları, varsa kardeşleri ile, aynı apartmanda yaşadıkları komşuları ve sınıf arkadaşları başta olmak üzere tüm tanıdıkları ile iletişim şekilleri değişmiştir. Örneğin, arkadaşlar ile yüz yüze değil de görüntülü konuşmalar ya da mesajlaşmalar yapılmıştır.

Tüm yaşamsal değişiklikler, kaygı ve stres ile birleşerek çeşitli iletişim engellerine neden olmuştur. Sürecin çocukları birçok yönden olumsuz etkilediği bir problem olarak ortaya konmuş ve bu problemin detaylandırılması için araştırma yapılmıştır.

2. Önem

Çalışma, güncel bir problem olan Covid-19 salgınının öğrencilere etkisinin tespiti ile ilgilidir. Bu araştırma, salgının yakın tarihli etkilerinin değerlendirilmesi ve halen devam eden bu sürecin, sınava hazırlanan çocukları nasıl etkilediğinin ortaya konulması açısından önem taşımaktadır. Son yıllarda ortaya çıkan ve hayatı ciddi oranda etkileyen salgın sürecinin incelenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Ülkelerin geleceği sayılan çocukların, sınavla lise tercihi yapması ve hayatlarının yönü için ilk kararı veriyor olması oldukça önemlidir. Bu sürecin sağlıklı ilerlemesi için ebeveynler ve öğretmenler çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Öğrencilerin salgın sürecinden ne kadar zarar gördüğünün tespitinin yapılması, çocukların yaşadıkları iletişim problemlerinin ortaya çıkarılması ve sürecin hangi yönlerden çocukları zorladığının belirlenmesi gereklidir. Çünkü, konu ile ilgili araştırmalar belirsizlik dolu bu sürece katkı sağlamaktadır. Bu araştırma, pandemi döneminde aile-çocuk-iletişim sorunlarına bir bakış olması ve online eğitimin olumlu-olumsuz yanlarını ortaya koyarak literatüre katkıda bulunması bakımından önem taşımaktadır.

3. Amaç

Çalışmanın amacı, salgın döneminde evde daha fazla bulunmak zorunda kalan ebeveynler ve çocuklarının iletişimlerinin incelenmesidir. Salgın sürecinde sınava hazırlanan çocukların eğitim alırken yaşadıkları sorunların ortaya konması, ailelerin sınava yönelik tutumunun belirlenmesi hedeflenmiştir. Anne ve babanın evde çalışması, çocukların kısıtlamalar sebebiyle evde kapalı kalması, çocukların ders dinleme ortamının evin içi olması, kaynaklara erişimle ilgili maddi sıkıntılar yaşanması gibi birçok değişiklik, çocukların sınava hazırlanırken kaygı duyma düzeylerini etkilemiş olabileceği düşüncesinden yola çıkılmıştır.

Salgın döneminde sınava hazırlanmanın, çocukları psikolojik ve sosyal olarak nasıl etkilediğinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca çocukların, pandemi döneminde aileleri ile iletişim ve çatışma süreçlerinin ortaya konması hedeflenmektedir. Bu amaçlarla elde edilen verilerin değerlendirilmesi ve yorumlanarak sorunların çözümü için önerilerde bulunulmuştur. Bu genel amaç çerçevesinde, aşağıdaki alt amaç sorularına yanıt aranmaktadır;

Pandemi döneminde aile ve çocuğun aynı ortamda kalmaları;

- Ailede en çok hangi konuda çatışmaya neden olmuştur?
- Çocuğun hangi alanlarda olumsuzluk yaşamasına ve zorluk çekmesine neden olmuştur?
- Aile içi iletişimlerini hangi yönden etkilemiştir?
- Sınava hazırlanan çocuklar bu süreçte psikolojik, sosyal, ekonomik ve teknik açılardan nasıl etkilenmişlerdir?
- Aile bireyleri bu süreçte ne tür kaygılar ve korkular yaşamıştır?

4. Yöntem

Çalışma, Türkiye sınırları içinde ikamet eden ve salgın sürecinde (2020-2022) Lise Giriş Sınavına (LGS) hazırlanan orta okul son sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Öğrencilere oluşturulan araştırma anketi online ortamda ulaştırılmıştır. Anket 40 soru içermektedir ve 251 öğrencinin katılımı ile tamamlanmıştır. Bu verilerin sonucunda araştırmanın bulgular ve sonuç kısımları yazılmıştır.

Anket soruları, anketten önce yapılan ön çalışmanın sonuçlarına uygun olarak tasarlanmıştır. Bu ön çalışma, açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Hazırlanan açık uçlu sorular, salgın döneminde lise sınavına hazırlanan 26 öğrenciye online olarak uygulanmıştır. Bu cevaplarda en çok kullanılan ifadeler sınıflandırılmış, öğrencilerin belirttikleri cevaplar temel alınarak anket soruları hazırlanmıştır. 1 öğrenci, tüm açık uçlu sorulara “Evet” yanıtı vermiş ve bu nedenle yanıtları güvenilir kabul edilmemiştir. Geriye kalan 25 öğrencinin verileri analiz edilmiş ve ortak kullanılan kelimelere, en sık tekrar edilen cümlelere dikkat edilmiştir.

Odak grup sayılan bu öğrencilere, açık uçlu sorular online olarak uygulanmış ve kendi özgür ifadeleri ile yazdıkları cevaplar veri olarak kabul edilmiştir. Öğrenciler, salgın döneminde evde olmak, arkadaşlar ile görüşmemek, aile ile daha fazla zaman geçirmek, ailenin maddi durumunun etkisi, online okul ile ilgili açıklama ve yorumlarda bulunmuştur. Öğrencilerin olumlu ya da olumsuz cümle yapıları sınıflandırılmış ve belirli kategoriler oluşturulmuştur.

Ardından bu kategorilere yönelik sorular oluşturularak 40 soruluk bir anket hazırlanmıştır. Bu online ankete, 251 öğrenci katılım sağlamıştır. Çalışma soruları, çekirdek aile yapısı ele alınarak yazılmıştır. Büyükanne, dede gibi büyük aile üyeleri ya da kardeşler ile ilişkiler dahil edilmemiştir.

Veri toplama aracı olarak adlandırılan açık uçlu sorular ve bu soruların cevapları temel alınarak hazırlanan anket soruları araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Başlangıçta 25 öğrenci ile yapılan ön çalışma, 251 kişilik kapsamlı çalışmaya temel teşkil etmektedir. Hem ön çalışma hem de kapsamlı çalışma verileri, çalışmanın bulgular kısmında yer almaktadır. Sonuçlar, geçerlilik ve güvenilirliği kanıtlar niteliktedir.

Çalışmanın evreni salgın döneminde lise giriş sınavına çalışan tüm öğrenciler olarak tanımlanmaktadır. Bu evreni temsil eden örneklem, çalışma için rastgele seçilmiş olan, salgın döneminde liseye hazırlanan ve lise giriş sınavına girecek olan öğrencilerdir. Örneklem grubunda yer alan öğrencilerin yaş ortalaması, evren ile eşittir.

Katılımcılara ekonomik düzeylerini belirleme amacıyla demografik sorular içinde ailelerinin gelir durumları da sorulmuştur. Bunun sonucunda da bir grafik çıkarılmıştır. Örneklem olarak seçilen öğrencilere sosyal medya üstünde oluşturulan sınıf grupları, ders çalışma grupları ve sınav ile ilgili gündem etiketlerine attıkları yorum hesaplarına mesaj atma üstünden ulaşılmıştır.

Yukarıda amaç ve yöntemleri belirtilen çalışma üç bölümde sunulmuştur. Birinci bölümde aile, iletişim, çatışma ve salgın kavramları genel olarak tanımlanmış aile tipleri, ailenin önemi, iletişimin işlevleri, iletişim öğeleri, çatışma türleri ve salgın süreci açıklanmıştır. İkinci bölümde aile içi iletişim kavramı, ailede çatışma nedenleri, iletişim engelleri, online eğitim, sınav ve aile içinde bu dönemde yaşanan çatışma konuları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde çalışmanın yöntemi anlatılarak araştırmanın bulguları grafikler halinde sunulmuş ve değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuç kısmında hem yorum yapılmış hem de önerilere yer verilmiştir.

BÖLÜM I

KAVRAMSAL ÇERÇEVEDE

AİLE, İLETİŞİM, ÇATIŞMA ve SALGIN

Aile, topluma birey üreten, yetiştiren ve ilk eğitimi veren en küçük sosyal kurum olarak bilinmektedir. Bireylerin aile içinde yer aldıkları konum, ailenin toplumda yer aldığı konum ve aile üyelerinin birbirlerine ya da topluma karşı davranış kalıpları kişilerin iletişim yeteneklerini etkilemektedir. Çocuğun, sevgi ve saygıyı öğrendiği, kendini ifade etme özelliklerini kazandığı, sorumluluk ve rollerini edindiği en önemli kurumlardan biri aile evidir. Çocuk, aile yanında ev yönetiminde edinmesi gereken becerileri (temizlik, düzen, yemek hazırlamak gibi), nezaket kurallarını (teşekkür etmek ve özür dilemek), doğru ve yanlış birbirinden ayırmayı, muhakeme etmeyi, ceza ve ödül sistemini öğrenmektedir.

Aile içinde bulunan tüm üyeler, yani anne, baba ve çocuklar, topluma hazırlanmaktadır. Kişisel gelişimlerini sağlayan, etkili iletişimi öğrenmiş, nerede ve nasıl davranacağını bilen bireyler, toplumda sıkıntı yaşamamaktadır. Aile içinde öğrenilen beceriler, toplumsal kuralların benimsenmesine ve sosyalleşmeye katkı sağlamaktadır. Çocuğun sosyalleştiği ilk ortam okuldur. Okula başlayan çocuk, aile evinden uzakta toplumun diğer üyeleri ile iletişim kurmaya çalışmaktadır. Aile içinde etkili iletişimi öğrenen çocuk, akranları ile çok daha kolay anlaşabilmektedir. Bu durum, çocuğun akranları içinde kabul edilmesini, okul ortamına uyum sağlamasını, öğretmenlerine saygılı olmasını olumlu etkilemektedir.

1. 1. Aile Tanımına Genel Bir Bakış

Aile, evlilik ve kan bağına dayanan; anne, baba ve çocuklardan oluşan en küçük sosyal grup olarak bilinmektedir. Aileler toplumu oluşturduğu için toplumun temeli olarak kabul edilmektedir. Aile, çocukları birey olarak var eden ve bu bireyleri hayata hazırlayan bir okuldur. Toplum kuralları, ahlaki değerler, duygu ve inançlar ailede öğrenilmektedir.

Kişiler, ailelerinden ayrılıp yeni yuva kurduklarında yeni toplumsal kurumlar oluşturmaktadır. Kişilerin yeni aileleri de eski ailelerinde öğrendikleri üzerine biçimlenmektedir. Bu durum, yeni kurulan evliliğin toplumda kabulünü ve aile içinde huzuru sağlamaktadır. Aile içi ilişkilerinde sorun yaşayan bireyler, kişilerarası iletişimde çeşitli sıkıntılarla karşılaşmaktadır. Aynı şekilde iletişim sorunları yaşayan bireyler, aile içi ilişkilerde de sorunlarla karşılaşmaktadır (Yazgan, 2017). Çünkü, bireylerin iletişim şekilleri değişmemektedir. Etkili iletişim kuran kişiler hem aile içinde hem de toplumsal ortamlarda başarılı olmaktadır.

Aile içi iletişim, aile içinde bulunan her bireyin birbiriyle kurduğu bağ ve bu bağ aracılığıyla aldığı ve gönderdiği mesajlardan oluşmaktadır. Aile içinde sevgi, mutluluk, neşe, kızgınlık, üzüntü ve korku gibi duyguların aktarılması üyeler arası etkileşim ile olmaktadır. Aile içi iletişimi, anne ve babanın birbirleri ile olan ilişkileri, anne ve babanın çocukları ile olan ilişkileri ve kardeşlerin birbirleri ile olan ilişkileri oluşturmaktadır. Aile içindeki tüm bireyler iletişimde mesaj yaratıcısı ve mesaj okuyucusu olmaktadır. Bu noktada bireyin kendini doğru anlatması ve karşısındakini doğru anlaması önemli hale gelmektedir.

Aile içi iletişim ile ilgilenen yazarlar evlilik etkileşiminin bir sistem olduğunu, bu sistemde kocanın, karısına yönelik bir sonraki davranışının; karısının, kocasına gönderdiği bir önceki mesaja bağlı olduğunu belirtmektedir (Klein & White, 1996). Eşlerin birbirleriyle ve çocuklarıyla olan iletişimlerinin sağlıklı olması, aile içi iletişimin de olumlu yönde gelişmesini sağlamakta ve mutlu bir aile ortamının oluşumuna katkıda bulunmaktadır. Tam tersi bir durumda, eşlerin birbirini anlamadığı, çocukların kendilerini anlatmalarına izin verilmeyen, iletişimin sözlü ve sözsüz olarak desteklenmediği ortamlarda aile içi iletişimsizlik artmaktadır. Bu iletişimsizlik, birçok ailenin dağılmasına neden olmaktadır. Günümüzde boşanma oranları gittikçe artmaktadır. Ayrıca iletişimin olumsuz yönde kurulması, ailelerde şiddet uygulanma oranlarına da etkide bulunmaktadır.

Aile tanımlarından en geniş içerikli olanı, Burges ve Locke (1953) tarafından “The Family” adlı eserde yer almaktadır; *“Evlilik, kan bağı ya da evlat edinme yoluyla bağlanmış bir evde birbirleriyle ilişki ve etkileşimde bulunan karı-koca, anne-baba, erkek kardeş, kız kardeş gibi saygın sosyal rolleri üstlenen ve ortak kültürü oluşturan grup, ailedir”* (Oktik, 2018). Arapça kökenli bir sözcük olan aile terimi, toplumun en küçük birimini temsil etmektedir. Bu kavramla ilgili birçok tanım bulunmaktadır. Tanımların ortak özelliği, sosyal bir yapı olduğu, ebeveyn ve çocuklardan oluştuğu, kan ya da soy bağı ile birbirine bağlı bireyleri içeren bir kurum olduğudur. Ailelerin çocuklarına nasıl davrandıkları, aile içinde sorunların nasıl çözümlendiği, çatışmaların ne sebeple yaşandığı ve şiddete varan yıkıcı etkileri içerip içermediği, çocuklar bir hata yaptığında ebeveynlerin onlara nasıl davrandığı oldukça önemlidir. Çünkü bu davranış şekilleri, çocukların yetişkin olduklarında, insan ilişkilerini ve aile hayatlarını etkilemektedir. Bu sebeple, aile toplumda bulunan en önemli kurumlardan biri olarak kabul edilmektedir.

1.1.1. Kuramsal Perspektifler ve Aile Tipleri

Ailelerle ilgili çeşitli kuramsal perspektifler bulunmaktadır. Bunlar arasında ekolojik, yapısal-işlevselci, çatışma, feminist, simgesel etkileşim ve toplumsal alışveriş perspektifleri yer almaktadır;

- Ekolojik perspektifin odak noktasında aile ve çevresi bulunmaktadır. Bu bakış açısına göre, ailede bulunan bireyler çevreye uyum sağlamaktadır.

- Yapısal-işlevselci perspektif, ailenin toplumun devamlılığını sağladığını belirtmektedir. Çünkü bu görüşe göre, toplumsal yapının parçası olan aile, toplumun yapısını da etkilemektedir.

- Çatışma perspektifi, ailede güç dengelerinin olduğunu ileri sürmektedir. Bu bakış açısına göre, ailede güçlü olan kişilerin güçsüz olanlara karşı avantajlı olduğuna inanılmaktadır. Kuram genel olarak ailede çatışma ve rekabet ilişkilerine odaklanmaktadır.

- Feminist perspektif, ailede kadın ve erkek arasında kurulacak olan cinsiyet eşitliği için çabalamaktadır. Bu nedenle kuram, güç ilişkilerindeki dengesizliği ele almaktadır.

- Simgesel etkileşimcilik, insanların dünyayı kendi yüklediği anlamlara göre algıladığını ifade etmektedir. Buna göre, her kişinin olayları analiz etme şekli, algılarının nasıl oluştuğuna göre değişmektedir.

- Toplumsal alışveriş perspektifi ise ailenin kar ve maliyet hesapları nedeniyle ilişki kurduğunu belirtmektedir. Ailenin kurulum aşamasında bile zarar hesabının yapıldığı ve buna bağlı olarak ilişki tercihinde bulunulduğunu ifade etmektedir (Canatan & Yıldırım, 2019).

Çeşitli aile tipleri bulunmaktadır. Yapılandırılmış ailede büyüyen çocukların içsel motivasyon kazandığı ve kişiliklerinin daha net oluştuğu bilinmektedir. Yetişkinler tarafından olumlu karşılanan çocuk davranışları itaat ve uysallıktır. Çünkü çocuklar aileleri tarafından yatırım olarak değerlendirilmektedir (Çelen, 2018). Aile tipleri, büyüklüklerine, evlilik yapılarına, yetkinin kimde olduğuna, nerede oturulacağına bakılarak sınıflandırılmıştır.

Büyükliklerine bakıldığında, çekirdek aile, geniş aile ve çözülen aile olmak üzere üç tip ailenin olduğu görülmektedir. Ailelerin kurulumundaki evlilik yapılarına bakıldığında monogami (tek eşlilik) ya da poligami (çok eşlilik) olmak üzere iki tip aile yapısı olduğu bilinmektedir. Ancak çok eşliliğin de iki tipi bulunduğu (polijini ve poliandri) ifade edilmektedir. Yetkinin kimde olduğunu bakıldığında ataerkil (patriarkal), anaerkil (matriarkal) ve eşitlikçi (egaliter) aile yapısı olmak üzere üç tip karşımıza çıkmaktadır.

Evlendikten sonra çiftin nerede oturacağına göre de aile tipleri belirlenmektedir. Bu aile tipleri, erkeğin anne-babası yanına yerleşme, kadının anne-babası yanına yerleşme (iç güvey) ve ayrı yerleşme olarak sıralanmaktadır (Oktik & Reşitoğlu, 2018; Türküm, 2019). Ataerkil toplumlarda erkek çocuklar, kız çocuklara göre daha değerlidir. Bu aile türüne “kadının adı yok” ismi verilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010). Günümüzde koruyucu ebeveynler ve çocuktan oluşan, sadece anne-çocuk ya da sadece baba-çocuktan oluşan yeni aile tipleri de karşımıza çıkmaktadır.

Ailelerin altı aşamada olduğu Renz ve Greg (2000) tarafından ifade edilmektedir. Bu aşamalar, bağımlılık, otorite, güven/samimiyet/yakınlık, üretkenlik, adalet, kalite ve devam/ayrılış olarak sıralanmaktadır (Yazgan, 2017). İlk aşamada, ailenin üyesi olan bireylerin birbirlerine ne kadar ait ve bağımlı olduğu sorgulanmaktadır. Bunun ardından aile üyelerinin birbirleri üzerinde otorite kurmaya çalıştığı aşamaya geçilmektedir. Otorite kazanılan bu aşamada diğerleri üstünde etki yaratmak oldukça önemlidir. Bu aşamanın sonrasında birbirine güvenme, sır paylaşımı, dertleşme, yakınlık ve samimiyet öne çıkmaktadır. Ailelerin en önemli görevlerinden biri olan güven ortamı oluşturma, özellikle çocuklar için gerekli ve önemlidir.

Üretkenlik, adalet ve kalite, birbirine bağılı aşamalar olarak tanımlanmaktadır. Üretimde bulunma ve kaynakların adil paylaşılması önem kazanmaktadır. Bunun sonucunda kaliteli ilişki oluşturma çabası ön plana çıkmaktadır. Son aşama ise bir seçim belirtmektedir. Bu noktada ya aile devam etmektedir ya da ayrılma görülmektedir. Ayrılmadan kaçınmak için sağlıklı aile iletişimi gerekmektedir. Çünkü etkili iletişim gerçekleşmediğinde aile içinde suçlamalar ve çatışmalar görülmektedir. Bu çatışmaların çözülmesi için de bireylerin birbirini anlaması ve empati kurması önem kazanmaktadır.

1.1.2. Ailenin İşlevleri

Ailenin kendi sorumluluklarını başka kurumlara devretmesi mümkün değildir. Sağlıklı ve mutlu aileler, toplum için sağlıklı bir geleceğin teminatıdır (Cüceloğlu, Geliştiren Anne-Baba, 2020). Aile kurumunun işlevleri arasında ekonomik gereksinimleri karşılaması, çocukların eğitimlerini planlaması, statü sağlaması, din ve değer eğitimi vermesi sayılabilmektedir. Ayrıca önemleri arasında, boş zaman etkinliklerini düzenlemesi, aile üyelerinin birbirini koruması ve karşılıklı sevgi-saygı ortamı kurulması olarak sıralanabilmektedir (Kaya, 2018). Ebeveynler, çocukların ekonomik ihtiyaçlarını gidermekte, gelişimlerini ve eğitimlerini desteklemektedir. Çocukların saygı ve sevgi ortamında büyümesi, sıcaklık ve aidiyet hissetmesi, bireylerin topluma hazırlanması açısından ailenin varlığı oldukça önemlidir.

Temel ilişki becerilerinin çocuğa kazandırılması, gelecekte kurulacak olan arkadaşlık ve aşk ilişkileri için gereklidir. Ayrıca çocuğun değer sisteminin oluşturulması, disiplin altında tutulması, kurallara uymasının sağlanması önemsenmelidir. Çünkü bu durum, bireyin toplumsal kuralları daha kolay benimsemesine ve ülkesine yararlı bir vatandaş olmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca ödül-ceza anlayışının gelişimi ve cinsel bilgilerin doğru öğrenilmesi açısından ailenin önemli görevleri bulunmaktadır. Doğru ve yanlış algısı, ebeveyn tutumlarının seneler boyunca tutarlı olması sonucunda oluşmaktadır. Çocuklar, aile üyelerini taklit ederek geleceğe hazırlanmaktadır.

Aileler, kapalı kutular olarak görülmektedir. Çünkü aile yaşantısı ve ev içinde yaşanan olaylar mahrem sayılmaktadır. Aileler, çocukları besleme, barınma ve koruma desteği verme, sağlıklı yaşamasına katkı sağlama, eğitime, kişisel ihtiyaçları karşılama ve hakları öğretme gibi sorumluluklar taşımaktadır (Türküm, 2019; Oktik, 2018). Her aile, kendi iç işlerinde özgür olduğundan, toplumdan izole hale gelmektedir. Ancak bu aile toplumda bulunan diğer bireylerle iletişim kurduğunda, toplum kurallarına uyumda bulunması beklenmektedir. Aksi takdirde ailelerin dışlanması, aile üyelerinin statüsünün değişmesi ya da bu kişilerin ayıplanması söz konusu olabilmektedir.

Ailelerin yetiştirdikleri çocuklar yeni topluluklara dahil olmaktadır. Ailede duygu ve düşüncelerin nedenlerini öğrenen, empati yapabilen, kişileri anlamaya çalışan, ilişki kurmayı öğrenmiş çocuklar, daha sağlıklı ilişkiler kurmaktadır. Aileler hem nesli sürdürmekte hem de yeni nesle kişilik kazandırmaktadır. Donanımlı bireylerin yetiştirilmesi, toplumsal düzen ve ülkenin geleceği için de oldukça önemlidir. Bu noktada ailenin ulusa karşı bir görevi de bulunmaktadır. Çünkü, iletişim kurmaktan kaçınan çocuklar yalnızlaşmakta ve bunun sonucunda olumsuz durumlar oluşabilmektedir. Örneğin, ailesine bağlılığı oluşmamış ya da yeterli değer eğitimi almamış çocuk, kimseye güvenmeyen, kavgacı, fazla özgürlükten kaynaklanan risklere açık hale gelmektedir.

Poster (1989), ailenin hem olumlu hem de olumsuz özellikleri olduğunu belirtmektedir. Kadınları baskı altında tuttuğu, çocuklara kötü davrandığı, nevrozu yaydığı için suçlanan aile yapısını, ahlak oluşumuna destek olduğu, suçu önlediği, düzeni koruduğu ve uygarlığı devam ettirdiği için övmektedir. Bu noktada bazı kişiler için ailenin sıkıcı ve boğucu, diğerleri için şefkatli ve içten olduğu belirtilmektedir (Oktik, 2018). Çocuğun aile içinde güvende ve mutlu hissetmesi oldukça önemlidir. Çocukların ait olma, sevgi görme ve saygı gibi bazı ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu ihtiyaçları karşılayan ebeveynlerin çocukları, kendilerini tehlikeden uzak, özerk ve doğal hissetmektedir (Maslow, 2019). Beebe ve Mastersan (2009), ailenin bireye kimlik kazandırdığını belirtmektedir. Bu durumun hem yalnızlığı ortadan kaldırdığı hem de güven duygusunun oluşmasına katkıda

bulunduğu ifade edilmektedir (Yazgan, 2017). Çocuğun sağlıklı gelişimi için güvende hissetmesi ve tüm ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir.

Ailenin en önemli işlevlerinden biri de üremenin gerçekleşmesi ve çocuk sahibi olunmasıdır. Çocukların hem birey olarak topluma katılımı hem de büyüdüklerinde aile kurmaları ve yeni toplumsal kurumlar yaratmaları açısından ailenin varlığı oldukça önemlidir. Ailenin çocuğa öğrettiği aile içi iletişim kuralları, sonrasında çocuğun toplumda çalıştığı kurumda, okuduğu okulda, arkadaş çevresinde yani iletişim kurduğu her yerde kendini ifade etmesini ve ilişkilerini sağlıklı yürütmesini etkilemektedir. Bu anlamda bakıldığında ailenin topluma birey yetiştirmek gibi bir işlevi de bulunmaktadır. Aile, bu noktada insan yetiştiren ve topluma sunan bir fabrika olarak görev almaktadır. Çünkü çocuk, ailede gördüklerini hayat boyu uygulamaktadır.

Aile bir bütündür ve aileyi doğru anlamak için, üyelerine bütünsel bir açıdan bakmak gerekmektedir. Her kuram ve kuramcı ailenin çeşitli yönlerini vurgulamaktadır. Çatışmacı kuram, çocukların ailede otoriteye uyumlu birey olmayı öğrendiğini belirtmektedir. Mübadele kuramı ise aile kurmayı ve evliliği ödöl kaynağı olarak nitelendirmektedir. Ebeveynlerin birbirleri ile ilişkisi ve etkileşimi memnun edicidir. Ayrıca güven duygusu bu tür ailelerde ön plana çıkmaktadır.

Bourdieu ise aileyi çıkar çatışmalarının yaşandığı bir kurgu olarak tanımlamaktadır. Ailenin bir yanılsamadan ibaret olduğunu iddia etmektedir (Oktik, 2018). Foucault ise, ailenin cinsel ilişkilerini sınırlama ve düzenleme işlevi olduğunu belirtmektedir. Ona göre aile, insanları disipline eden bir kurum olarak tanımlanmalıdır.

Parsons'a göre ailenin iki temel işlevi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, çocukların sosyalleşmesini sağlamasıdır. İkincisi ise, yetişkinlerin hem duygusal durumlarını hem de kişilik yapılarını dengelemesidir (Canatan & Yıldırım, 2019). Çocuğun bir birey olarak topluma hazırlanması ve çevreye uyum sağlaması gerekmektedir. Yetiştği çevre, bireyin hangi duygu ve düşünceleri kabul edeceğini belirlemektedir. Ailenin yer aldığı kültür, ülke, şehir hatta mahale bile çocuğun davranışlarını etkileyebilmektedir.

Çocukların zihni, yazılmayı bekleyen kitaplar gibidir. Anne ve baba, ailenin yakın arkadaşları, komşular, yakın akrabalar, çocuğun arkadaşları ve öğretmeni bu kitabın kalitesini etkilemektedir. Cüceloğlu (2001), çocukların çevreden duyduğu sözler ve görüntüler sonucunda kendine bir resim oluşturduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda ailelerin kendi özelliklerini kalıtım yoluyla çocuklarına aktardığına da değinmektedir.

1.2. İletişim Kavramı

İngilizce “communication” olarak kullanılan iletişim sözcüğünün kökeni Latince “communis-communicare” sözcüklerinden türetilmiştir. Bu sözcükler “ortak olmak ve haberdar etmek” anlamına gelmektedir (Gürüz & Eğimli, 2017). İletişim, TDK tarafından kişinin duygu, düşünce ve bilgilerini çeşitli yollarla başkalarına aktarması, bildirmesi, haberleşmesi olarak tanımlanmaktadır. İletişim, karşılıklı etkileşim ile gerçekleşen çift yönlü bir süreç olarak bilinmektedir. İki insanın birbirini fark etmesi ile başlamakta ve anlamlı hale gelmektedir. İletişim boyunca söylenen, söylenmeyen, yapılan ya da yapılmayan her şeyin anlamı bulunmaktadır.

İletmek fiili iletmek haline geldiğinde “karşılıklı yapıma” anlamı kazanmaktadır. İletişim ise, iki birim arasında gerçekleşen mesaj alma verme durumu olarak bilinmektedir. Psikososyal bir süreç olan iletişim, dünyayı daha anlamlı bir yer haline getirmektedir. Çünkü bu süreç, en az iki insanın karşılıklı olarak bilgi, duygu, düşünce ve yaşantılarını belirli yollarla paylaşımları ile gerçekleşmektedir (Kaya, 2018; Cüceloğlu, 2001). İletişim, karşılıklı ve iki yönlü şekilde gerçekleşen, kaynak ve hedef olarak adlandırılan iki birimi içeren ve iletilecek bir konuyu kapsayan, kodlanan mesajı ve bu mesajın gönderilmesini, ardından cevabının alınmasını (tepki) içeren bir süreçtir.

İletişim kurma ihtiyacı, kişinin temel gereksinimlerinden biri olarak bilinmektedir. Çünkü, günün her saatinde farklı sebeplerle farklı kişilerle iletişim kurmak zorunda kalınmaktadır. Evde anne-baba ve kardeşler ile, apartmanda komşularla, okulda arkadaşlar ve öğretmenle, işte iş arkadaşları ve patronlar ile, ekmek alınan fırın ya da alışveriş yapılan market çalışanları ile karşılıklı olarak iletişim kurmak gerekmektedir. Fromm (2019), insan olan her kişinin başka insanlara ve dünyaya gereksinim duyduğunu belirtmektedir. Ona göre, insanlar arasında iki tarafı da etkilemeyen bir iletişim yoktur. Çünkü iki insan arasındaki şeyler, taraflardan en az birini değiştirmektedir. Yaşayan her birey, anlatmak ve anlaşılacak istemektedir. Düşünce ifade etme, duygu aktarma, dertleşme ya da sır verme gibi çeşitli amaçlarla iletişim kurulmaktadır. Bu iletişim düzenli olarak devam ettiğinde ilişki adını almaktadır.

İletişimin birçok kanalı bulunmaktadır. Bu kanalları Cüceloğlu (2015), görsel, işitsel, dokunsal, kokusal ve tatsal olarak sıralamaktadır. İnsanlar, tüm duyu organlarını iletişim kanalı olarak kullanmaktadır. Bir kişi ilk kez görüldüğünde, duyu organlarının desteği ile o kişi ile ilgili bir ön karar verilmektedir. Kişinin yüzünü, mimiklerini ve giysilerini görmek, sesini duymak, parfümünü koklamak, ona dokunmak gibi çeşitli duyuları kullanarak nasıl biri olduğu kavranmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle iletişim kanalları önemli iletişim öğeleri arasında sayılmaktadır.

İletişimin kurulduğu ortam da iletişimin niteliğini etkilemektedir. Aynı sosyal ortamda yer alan insanlar birbirleri ile sürekli olarak iletişim kurmaktadır. İletişim içerik ve ilişki türüne bakılarak incelenebilmektedir. Cüceloğlu'na (2001) göre, insanların ilişkilerinden çok söz etmesi, ilişkinin sağlıklı olduğunu göstermektedir. Çünkü bireyler, ilişkide sorun varsa ilişkilerinin türünü konuşmaya başlamaktadır.

1.2.1. İletişimin İşlevleri

İletişimin ilişki kurma, benlik geliştirme, var olduğunu ifade etme ve paylaşma gibi işlevleri bulunmaktadır (Kaya, 2018). Kişiler, tanıştıkları andan itibaren düzenli olarak iletişim kurduklarında, sağlıklı ya da sağlıklı bir ilişki geliştirmektedir. Kişinin iletişim kurması kendi benliğini oluşturmaya ve diğer kişilere sunmasında oldukça önemlidir. Varlığını kanıtlama ve çeşitli duygu ya da düşünceleri paylaşma ise, iletişimin gerekli olduğu durumlardan biri olarak bilinmektedir.

İletişim sözlü ve sözsüz iletişim olarak ayrılmaktadır. Sözlü iletişimde ses tonu, kelimelerin anlamı ve cümlelerin söylenme şekli önem kazanmaktadır. Sözlü iletişimde kelimelerin doğru seçimi, istenildiği gibi anlaşılacak için oldukça önemlidir. Bu iletişim türünde dilin işlevleri kullanılmaktadır. Dilin hem gerçeklikle hem de toplumsal çevre ile ilişkisinden faydalanılmaktadır (Gökçe, 2013). Sözsüz iletişim ise sözlü iletişimden çok daha etkili olmaktadır. Çünkü bu iletişim türü, kelimelerin ötesinde bir anlam içermektedir. Bedenin her bölümünün hareketini içeren sözsüz iletişim, jestler, mimikler, duruş şekli ve bakış gibi çoğunlukla farkında olmadan kullandığımız öğelerden oluşmaktadır.

Dil gelişimini, toplum, bu toplumun kültürü, coğrafya ve bireyin yetiştiği çevre etkilemektedir. Bu nedenle, aynı bölgede yaşayan bireyler, birbirleriyle aynı dili ve şiveyi kullanmaktadır. Aynı şehirde yaşayan kişiler birbirlerini daha kolay anlamaktadır. Ancak bu noktada, kişilerin sözlü ve sözsüz ifadelerinin bir bütün olarak okunması önem kazanmaktadır. Çünkü bu iki iletişim türü birbirini desteklemekte ve tutarlılık oluşturmaktadır. Sözsüz iletişimin kullanılması duyguların daha iyi ifade edilmesine olanak tanımaktadır ancak bu ifadelerin belirsiz ve yoruma açık olduğu da bilinmektedir. Kişilerarası mesafenin az ya da çok olması, kişilerin mekanı kullanma şekli, bedenin yönü gibi birçok unsur bize anlamlı bilgiler vermektedir. Örneğin masa boyutunun büyük olması güç göstergesi, bedenin baktığı yön de ilgi alanı olarak nitelenebilmektedir.

Sözsüz iletişim öğeleri, konuşmadan kendini ifade etme yolu olarak öne çıkmaktadır. Bazı durumlarda da sözcükleri tamamlamakta ve daha etkili bir anlatım imkanı tanımaktadır. Hüzün, neşe, öfke, şaşkınlık gibi yüz ifadeleri, olaylara karşı var olan duygu durumunu ifade etmektedir. Gözler, tek başına kullanıldığında bile çok etkili bir mesaj kaynağı olabilmektedir. Örneğin göz bebeğinin büyümesi, bakılan şeye ilgi duyulduğunu kanıtlamaktadır. El ve kol hareketleri, yüz mimikleri, dokunma, oturma şekli, ses tonu, vurgulamalar, giysiler ve renkleri hatta sessizlik bile farklı anlamlara gelebilmektedir. Bu iletişim ifadeleri hem söylenenleri desteklemekte hem de tamamlamaktadır (Cüceloğlu, 2001; Gökçe, 2013). Beden, kişi farkında olmadan onunla ilgili bilgiler vermektedir. Kişi bunu bazı durumlarda kontrol edebilmektedir. Bazı durumlarda ise tamamen farkında olmadan yapılan hareketlerdir.

1.2.2. İletişim Öğeleri ve Süreçleri

İletişimin öğeleri, mesajın üreticisini, mesajın sunulduğu kişiyi, mesaj içeriğini, sunum şeklini, sunulduğu ortamı, mesaja verilen tepkiyi ve mesajın anlaşılmasını etkileyen çevre unsurlarını içermektedir. Gökçe (2013), kaynak ya da gönderici olarak tanımlanan mesaj üreticisini, konuşma yapan konuşmacı, eserde yazar, kitle iletişiminde ise yayını oluşturan kişi ya da kişiler olarak ifade etmektedir.

İletişim sürecinde söyleyecek mesajı olan, bu mesajı iletme için iletişimi başlatan, mesajı kodlayan ve uygun kanalları kullanarak karşı tarafa ileten kişi olarak tanımlanmaktadır. Hedef olarak adlandırılan mesaj alıcı, mesajı algılayan ve algıladığını belli eden tepkiyi veren kişi olarak bilinmektedir. Kaynağın kodladığı mesajı çözümlemekte ve kendi deneyimlerine göre bir anlam oluşturmaktadır. Bu anlama göre de bir geribildirim oluşturmaktadır.

İletişim sürecinde, mesajın iletileceği çeşitli kanallar bulunmaktadır. Mesajlar, beş duyu organı kullanılarak iletilmekte ya da algılanmaktadır. Örneğin televizyonda izlenen bir haber, yazıları ve sesleri kullanmaktadır. Bu iki unsur görsel ve işitsel kanal ile ilişkilidir. Telefon ise sadece işitsel kanalın kullanıldığı haberleşme araçları arasındadır. İletişim kanalı ifadesi yerine bazen “iletişim aracı” kalıbı da kullanılabilir. Kaya (2018), ileti ya da mesajı, gönderen ve alıcı arasında gidip gelen anlamlar olarak tanımlanmaktadır. Mesajın anlaşılır olması, net ifadeler içermesi, doğru zamanın kullanılması ve uygun kanal seçiminin yapılması oldukça önemlidir. Kaynak, mesajı simgelerle ve sözcüklerle kodlamaktadır. Bu mesaj ya da ileti, aktarılmak istenen bilgileri içermektedir.

Ortamda iletişimin tam olarak gerçekleşmesini zorlaştıran çeşitli engeller bulunmaktadır. Bu engellere gürültü adı verilmektedir. Gürültüler bazen kişinin kendisinden bazen de çevreden kaynaklanabilmektedir. Kaya (2018), psikolojik gürültü kaynağı olarak kişinin iç psikolojik dünyasını göstermektedir. Ayrıca, bazen duyu organlarındaki yetersizlikler de gürültüye neden olabilmektedir. Mesajın doğru anlaşılması geribildirim alınması açısından önem taşımaktadır. Geribildirim, kaynağın gönderdiği iletiyi, hedefin anlaması ve yeni bir mesaj oluşturarak geri yollamasıdır. Bu tepki olumlu ya da olumsuz olabilmektedir.

Devito (2004)'ten aktaran Gürüz ve Eğimli (2017), geribildirim olumlu-olumsuz, kişi-mesaj odaklı, gecikmiş-hemen, destekleyen-eleştiren, düşük-yüksek düzeyde kontrol içeren iletiler olabileceğini belirtmektedir. Tepkinin olumlu ya da olumsuz olması, kurulan iletişimin uzlaşma ya da çatışma yönünde ilerlemesine neden olabilmektedir. Söylenen ifade, doğrudan kişiye yönelik ya da mesaj içeriğine odaklı gelişebilmektedir. İletişim kurulurken, anında tepki vermek gerekmektedir. Ancak bazı durumlarda geciken tepkiler de ortaya çıkmaktadır. Destekleyen geribildirimler olumlu etkilerde bulunurken ağır eleştiri içeren mesajlar ilişkiyi olumsuz etkileyebilmektedir.

İleri bildirim, temel mesajdan önce gönderilen ve sonra söylenecek ifadeyi tahmin etmeye olanak tanıyan mesajlar olarak bilinmektedir. İletişim kanalını açmak, mesajdan önce ortam hazırlamak, olumsuz bir söylemden önce ipucu vermek (ancak ve ama kullanımı), değişiklik yaratmak ya da yeni bir konu anlatmak amacıyla kullanılabilir. Bu bildirimleri doğru okumak, kişinin duyacağı cümleye hazırlanmasına yardımcı olmaktadır. “Senden çok memnunuz ancak...” dendiği zaman, alıcı kendini olumsuz bir ifadeye hazırlamaktadır.

İletişim ortamı ya da bağlam, iletişim kuran kişilere bağlı özellikler, ortamın sosyal ve fiziksel özellikleri ile bir bütündür. İletişim kurulan kişinin yaşı, cinsiyeti, konumu, kişiye hitap ederken önem taşımaktadır. Cüceloğlu (2001), değer, kültür, ortamda yer alan kişiler gibi sosyal özelliklerin ve bina, masa dizilişi, aydınlatma ve ısınma gibi fiziksel özelliklerin kişiler üstünde etkili olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde, ortamın çok ya da az sayıda kişi içermesi, kişinin kendini güvende ya da tedirgin hissetmesi gibi özellikler iletişimin sağlıklı kurulmasında oldukça önemlidir.

İletişim süreçleri, kod, kodlama, kod açma ve yorumlama olarak sıralanmaktadır. Kod, iletinin işaret haline dönüşmesi olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, dil bir koddur ve ilişkileri düzenleyen kurallardan oluşmaktadır. Düzenlenen bir göstergeler sistemidir. Bu kodun anlamını, kültür ya da alt kültür üyeleri paylaşmaktadır. Kodlama, ileti ya da mesajın kod simgelerine dönüştürülmesidir. Sözlü ya da davranışsal işaretler kodlama örneği olabilmektedir. Kod açma, alıcının, kaynaktan çıkan iletiyi anlaması için gereklidir. Ses içindeki mesajların alınmasını ve simgelerin kavranmasını içermektedir. Kod açıldıktan sonra elde edilen ileti içeriği, yeniden anlamlandırılmalı yani yorumlanmalıdır (Cüceloğlu, 2001; Gürüz & Eğimli, 2017). İletişim süreçlerinde kişinin var olan bilgileri ve geçmişi etkili olmaktadır.

1.3. Çatışma Kavramı

İnsanların bulunduğu her yerde, birçok iletişim ve ilişki ortamında, çatışma yaşanma ihtimali bulunmaktadır. Hayatın her evresinde, evlilik, arkadaşlık ilişkilerinde, dahil olunan tüm gruplar içinde ve gruplar arasında çatışma yaşanabilmektedir. Zamanın etkisi ile gelişmekte ve farklı bakış açıları nedeniyle ortaya çıkabilmektedir (Akman & Yakut, 2018). Günümüzde, iş yaşamına ayırdığımız süre artmakta ve çevremize ayırdığımız süre azalmaktadır. Bu durum çatışmalara zemin hazırlamaktadır. Çünkü kişiler, birbirlerini dinlemek ve anlamak için zaman ayırmamakta, sorunlardan kaçma ya da görmezden gelme eğiliminde olmaktadır.

Bireyler, çatışma ile karşılaştıklarında kendilerini olumsuz duygular içinde bulabilmektedir. Doğru yönetilmediği zaman, sorun çözilememekte ve çatışma büyümektedir. Oysa, çatışmaların yapıcı davranışlar ve iş birliği ile çözülmesi, taraflar için olumlu sonuçlar yaratmakta, ilişkinin gelişimi ve değişimi için itici bir güç olmaktadır. Çatışmalar, verilen tepkilere göre yapıcı ya da yıkıcı sonuçlara neden olabilmektedir. Yaşanan çatışmalar çözülmediği zaman, tepkilerin şiddeti artmakta ve kişilere zarar verebilmektedir. Bu nedenle, sorun çözme yaklaşımları gün geçtikçe önem kazanmaktadır.

Öner ve Taştan (2016), çatışmaların baskıcı yöntemlerle değil anlayışla yönetilmesi ve çözüm aşamasında kişiliği geliştirici yöntemlerin uygulanması gerektiğini belirtmektedir. Çatışma çözme amaçlı eğitimler ve arabuluculuk programları yaygın biçimde uygulanmaya başlanmıştır. Çatışma kavramı, kişilerarası, toplumsal ve toplumlararası ilişkilerin odağında bulunmaktadır. Dolayısıyla, tüm bu ilişkileri etkilemekte ve onlardan etkilenmektedir. Çatışma çözme çalışmaları, disiplinlerarası etkileşimler sonucunda geliştirilmiştir. Bu disiplinler, psikoloji, sosyoloji, iletişim, hukuk, eğitim ve sosyal hizmetler gibi birey ve toplumla ilgili alanlardır.

Çatışmanın yaşandığı en önemli alanlardan biri de aile üyeleri arasındaki ilişki ortamlarıdır. Aile içinde iletişimin etkili ve sağlıklı şekilde kurulması, sürdürülmesi gerekmektedir. Çünkü, aile içinde büyüyen bir çocuk, okula gittiğinde arkadaşları ile, yetişkin olduğunda iş ortamındaki insanlarla iletişim kurmaktadır. Çocuk, aile içinde çatışma çözme öğrenemediği zaman, diğer kişilerle çatışma yaşadığında olumsuz tepkiler verebilmektedir. Benzer şekilde, şiddet ortamında ve yıkıcı tartışmalara şahit olarak büyüyen çocuklar, ruhsal olarak ciddi travmalar yaşamaktadır.

Deutsch (1973), kişilerarası çatışmaları, bir ya da daha fazla kişinin istek, çıkar, değer, inanç ya da gereksinimlerinin farklı olduğu durumlarda ortaya çıkan gerginlik durumu olarak tanımlamaktadır. Çatışmalar, yaşamın doğal bir parçasıdır ve çeşitli amaçlarla yaşanabilmektedir. Çatışmalara gösterilen tepkiler, durumun zedeleyici, kırıcı ilişkilere ya da olumlu yönde değişen bir yaşantıya neden olabilmektedir. Çatışmaya neden olan hareketlerin tekrarlanması söz konusudur. İlişkinin kendinden etkilenen ve ilişkileri etkileyen çatışmalar, ortamdan bağımsız değildir (Öner & Taştan, 2016; Folger, Poole, & Stutman, 2013). Aile içinde yaşanan çatışmaların ortamı genellikle ev olmaktadır. Geçmişte yaşanan olumsuz anıları hatırlatan ev ortamı, çatışmanın büyümesine neden olabilmektedir. Ayrıca eşler arası ya da ebeveyn-çocuk arasında gerçekleşen çatışmalar, kendini yinelemektedir. Kişilerin verdiği tepkiler ise bu çatışmanın şiddetini azaltmakta ya da artırmaktadır.

Çatışma türleri yapıcı ve yıkıcı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yapıcı olanlar, olumlu sonuçlar doğurmakta; diğerleri ise çatışmanın büyümesine neden olmaktadır. Birbiriyle iletişim kurmayı başarabilen bireyler arasında ilişkiler daha kontrollü gelişmekte ve çatışmalar yapıcı olmaktadır. Ancak birbirini anlamayan, anlamak istemeyen, dinlemeyen bireyler arasında çatışma büyümekte ve başlangıçta olduğundan daha yıkıcı hale gelmektedir.

Cüceloğlu (2001), kaçınma, hasıraltı etme, karşıdakini suçlu hissettirme, konu değiştirme, eleştirme, akıl okuma, tuzak kurma, ima etme, saklama, tedirgin etme, şakaya boğma, yoksun bırakma ya da yardım etmeme davranışlarını yıkıcı tartışma ile ilişkili olarak sınıflandırmıştır. Horney (2020), kendini geri çeken bireylerin yenilgiden kaçındığını ve kendi duygularını bastırdığını belirtmektedir. Yenilmemek için kaçan bu kişiler, kendilerini anlatmamakta ve karşılarında bulunan kişiye umursamaz davranmaktadır. Yapıcı tartışma ise, sevdiği kişiyi kaybetme ve kötü insan olma korkusu içermektedir. Çünkü, konuşulmadığı zaman sorunlar büyümekte ve bir gün ilişkiler kopmaktadır. Çatışmalar, inkar edildiğinde, görmezden gelindiğinde ya da rahatsız olunan duygular bastırılırsa yıkıcı olabilmektedir.

Çatışma çözme niyeti olmayan kişiler öfke duymakta, birbirini istismar etmekte ve sözlü olarak hırpalamaktadır. Bu davranışlar, sorunların daha zor çözülebilir hale gelmesine sebep olabilmektedir. Çünkü, çatışma sırasında birbirini yıpratın kişiler, ilişkilerinde daha kırılgan davranmaktadır. İletişimsizlik durumunun ilerlemesi, taraflardan sadece birinin kazandığı ya da ikisinin de kaybettiği sonuçlara neden olmaktadır. Gerçek çatışmalar, çözümleme amacıyla temel konular üzerinde yapılmaktadır. Ancak gerçekçi olmayan çatışmalarda amaç, karşıda bulunan kişiyi yenmektir (Öner & Taştan, 2016; Folger, Poole, & Stutman, 2013). Aile üyelerinin birbirini kırma yarışı yaptığı ve tek amacın yenmek olduğu konuşmalarda, sorunların yaşanması kaçınılmazdır.

Çatışma sürecinde tarafların tercih edebileceği iki seçenek bulunmaktadır; çatışmayı sürdürmek ya da sorunu çözmek. Çatışma çözme, kişilerin birbirlerinin gereksinimlerini anlaması, bu gereksinimleri karşılama konusunda yardımda bulunması sonucunda gerçekleşmektedir (Öner & Taştan, 2016). Sorunlar belirlendiğinde ve anlaşılabilir şekilde çözüldüğünde, tarafların ikisi de amacına ulaşmakta ve saygı ortamı oluşmaktadır. Birbirine güvenen kişiler, gelecekte yaşanacak çatışmaları daha kolay engellemekte ya da ortaya çıkan çatışmaları daha yapıcı şekilde çözebilmektedir.

Kısa süreli ya da uzun süreli gerginlikleri çözmek, yaşam boyunca kurulacak tüm ilişkilerde önem taşımaktadır. Bir çatışma konusu olduğunda, tarafların ikisinin orta noktada buluşması ve çözüm yolundan ikisinin de tatmin olması gerekmektedir. İki kişi de sonuçtan memnun olduğunda çatışmanın kaybedeni olmamaktadır. Sorunun çözülmesi için önce çatışmanın kabulü, sonra da çözüm yollarının karşılıklı değerlendirilmesi gerekmektedir. Bir kişinin haklı çıkması yerine empati yapılması ve her iki tarafın da anlaşacağı çözüm yolunun aranması oldukça önemlidir. Dökmen (2004), bir çatışma konusu tartışılırken başka konuları ortaya atılmaması gerektiğini belirtmektedir. Her konu ayrı ayrı tartışılmalıdır.

Çatışmaların görüldüğü en önemli alanlardan biri olan aile içi çatışma konusu, iletişim engelleri ve aile içi çatışmaların nedenleri Bölüm 2’de ele alınmıştır. Ayrıca ebeveyn-çocuk iletişimi, anne-çocuk iletişimi, baba-çocuk iletişimi ve eşler arası iletişimin yapısı hakkında bilgi verilmiştir.

1.4. Salgın Sürecinin Tanımlanması: COVID-19

Salgın süreci, bireyleri, bireylerin oluşturduğu aileleri ve ailelerin oluşturduğu toplumu ciddi oranda etkilemiştir. Salgın sürecinde yaşanan kaygı ve stres bozuklukları, tehlikede ve güvensiz hissetme, belirsizliğin her geçen gün artması sebebiyle ciddi travmalar ortaya çıkmıştır. Covid-19 sürecinde, gribin özelliklerinin tam olarak bilinmemesi, medyada görülen görüntülerin kişileri korkutması, tedavi yönteminin bulunmamış olması, hastalanan kişilerin ölüm sayılarının her geçen gün artması gibi durumlar, toplumdaki bireyleri olumsuz yönde etkilemiştir. Salgın

tamamen bitene kadar hatta bu sürecin sonrasında da etkileri görülmeye devam edecektir.

Aralık ayının son haftasında, Çin'in Hubei bölgesinin başkenti olan Wuhan'da nedeni bilinmeyen, hızlı gelişen ve tedaviye cevap vermeyen bir zatürre görülmüştür. 13 Ocak 2020'de SARS-Cov-2 (sonra ismi Covid-19 olarak güncellenmiştir) olarak adlandırılan bir korona virüs tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalar, Covid-19'un gribe benzer ateş, öksürük ve nefes darlığı belirtileri gösterdiğini ortaya koymuştur (Yeşildağ & Reyhanlıoğlu, 2020). Aylar içinde neredeyse tüm ülkelere yayılmış ve ilaçlara yanıt vermediği için çoğu kişinin ölümüne neden olmuştur. Günümüzde, salgın için geliştirilen çeşitli aşılar bulunmaktadır. Ancak şimdi de bu virüsün mutasyona uğradığı ve farklı özellikler kazandığı konuşulmaktadır.

Bireylerin evlere kapanmasına, sevdiklerinden ayrı kalmasına, tanıdıklarından uzak durarak kendilerini ve çevresini korumaya çalışmasına neden olan Covid-19 salgını, okulu ve işlerin çoğunu da eve taşımıştır. Sosyalleşmeyi engellemiş ve insanların davranışlarını ya da alışkanlıklarını yeniden düzenlemesine neden olmuştur. Yapılan çalışmalar, salgının toplumsal bir travmaya neden olduğunu, virüs nedeniyle kaybedilen kişilere yönelik tutulan yas durumunun kişileri korkuttuğunu belirtmektedir. Hatta bu hastalığın Çin'de başlamasından dolayı çekik gözlülerin etiketlenmesi ve dışlanması söz konusu olmaktadır (Yeşildağ & Reyhanlıoğlu, 2020). Toplumun ve ailelerin çeşitli değişiklikler yaşamak zorunda kalması onların kendilerini baskı altında hissetmelerine de neden olmaktadır.

Salgın sonrasında insanların hayat şartlarında değişiklikler söz konusu olmuştur. Sınava hazırlanan öğrencilerin online eğitim ile derslerine katılması, soru çözümlerinin sanal sınıflarda gerçekleşmesi durumu ortaya çıkmıştır. Bu dönemde aile üyeleri uzaktan çalışma hayatına uyum sağlamak zorunda kalmış ve anne-baba-çocuk evde daha fazla birlikte zaman geçirmiştir. Bunun sonucunda çatışmaların ortaya çıkması kaçınılmaz hale gelmiştir. İkinci bölümde aile içi iletişim engelleri ve doğru iletişim, salgın döneminde online eğitimin aile içi iletişime yansımaları konusunda literatür taraması yapılmıştır.

BÖLÜM II

AİLE İÇİ İLETİŞİM ENGELLERİ ve PANDEMİ DÖNEMİNDE AİLEDE ÇATIŞMA NEDENLERİ

Aile içinde kurulan iletişim şekli, çocuğun kendisi ve çevresi ile uyumlu olmasına katkıda bulunmaktadır. Aile içi iletişim, sağlıklı ya da sağlıklı olmayabilir. Aile içinde etkili iletişim ve sağlıklı ilişkiler kuran ebeveynler, çocukları ile bağ kurmuş kişiler olarak tanınmaktadır. Çocuk ve Aile (2017) kitabında Öz, çocuklarını çatışma içinde büyüten ebeveynlerinin çocuklarının uyumsuz ve mutsuz bireyler olduğunu belirtmektedir.

Aile içinde etkili iletişim kurulması için, öncelikle etkin dinleme ve empati yeteneğinin kazanılması gerekmektedir. Birbirini dinlemeyen ve anlamayan aile üyeleri sağlıklı iletişim kuramamaktadır. Bunun sonucunda çeşitli çatışmalar yaşanmakta ve ortaya çıkan sorunlar çözüme kavuşamamaktadır. Karşılıklı empati yapılması aile üyelerinin birbirine daha az olumsuz tepki göstermesine destek olmaktadır. Böylece hem ebeveyn-ebeveyn hem de ebeveyn-çocuk arasında daha az tartışma yaşanmaktadır.

Cüceloğlu (2001), kişilerin birbirlerini denk görmeleri gerektiğini belirtmektedir. Bu denklik sonucunda eşit olan bir ilişki kurulmaktadır. Aile içinde alınan kararlara eşit olarak katılmak, bir konunun çözümünde birlikte çalışmak, güç dengelerinin sağlanmış olması olumlu bir aile ortamı için gereklidir. Bireyler birbirlerine “sen benim için değerlisin” mesajını vermeli ve yok saymamalıdır. Bu durum, aile içindeki güvenin pekişmesine, aile üyelerinin birbirlerine iç dünyalarını ve korkularına açmasına yardımcı olmaktadır. Etkili iletişimde saygı duymak, empati yapmak, dinlemek ve açık ifadeler kullanmak oldukça önemlidir. Özellikle anne ve babanın çocuğa net mesajlar vermesi, suçlamaması, “ben dili” kullanması ve tutarlı olması, çocuğun sağlıklı gelişimini olumlu yönde etkilemektedir.

2.1. Aile İçi İletişim Kavramı

Aile içi iletişim, anne, baba ve çocuğun birbirlerine bilinçli ya da bilinçsiz olarak duygu, düşünce ve bilgilerini ilettikleri, aktardıkları bir süreçtir. Etkili iletişim kurabilen aile üyeleri, sağlıklı bir aile ortamına katkı sağlamaktadır. Çocuklar, aile içinde gördüklerini ve yaşadıklarını çevrelerine yansıtmaktadır. Anne ve babanın çocuğa karşı olan sözlü ve sözsüz tüm iletişim ifadeleri, çocuğun kişiliğinin gelişiminde etkili olmaktadır. Çocuğun, etkili iletişim kurabilen, sağlıklı bir birey olarak topluma katılması için aile içi iletişim oldukça önemlidir. Çünkü yetiştiği aile, çocuğun gelecekte kuracağı ailenin huzurunu etkilemektedir. Birey, öğrendiği ve alıştığı türde bir aile ortamı yaratmaktadır. Daha doğrusu, koşullarını ve olanaklarını, kendi deneyimlediği iletişim ortamını yaratacak biçimde kullanmaktadır.

Aile içi iletişimde yaşanan olumsuzluklar, çocuğu, anneyi ve babayı farklı düzeylerde etkilemektedir. Ailede kurulan iletişim, çocuğun akranları ile olan ilişkisini, gelecekteki eşi ya da çocuğuyla ilişkisine dair tavrını etkilemektedir. Doğru iletişim kurmayı öğrenen kişiler, topluma daha kolay uyum sağlamakta ve akademik olarak daha başarılı olmaktadır. Erken çocukluk döneminde, değerli olduğu mesajını almış ve bu şekilde gelişmiş bir birey, özgüvenli ve kendinin farkında olmaktadır. Aksine, aile içinde sevilmeyen ve ilgilenilmeyen çocuklar, ihmal sonucunda hırçınlaşmakta, kendini değersiz hissetmekte ve hayatı boyunca iletişim sorunları yaşamaktadır. Bu nedenle ailelerin çocuğun varlığını kabul etmesi, duygularını anlaması, ilgilenmesi ve sorunlarını çözmesi önemlidir.

Aile içi iletişim, anne ve babanın hem birbirleri ile hem de çevre ile ilişkisini etkilemektedir. Aile içinde çatışma yaşıyorsa, eşlerin günlük hayatına yansımaları kaçınılmazdır. Hem kadın hem de erkek açısından iş hayatı ve arkadaşlık ilişkilerinde sorunlar görülmektedir. Bu sorunları çözmek ve çatışmaları önlemek için kişilerin kendini doğru ifade etmesi gerekmektedir. Aile üyelerinin birbirlerine zaman ayırması ve sağlıklı iletişim kurmak için çaba harcaması önemlidir. Tarafların her birinin açık ve net olması, rahatsızlıkların ve beklentilerin doğru şekilde ifade edilmesi bu noktada önem kazanmaktadır.

Eşlerin hem birbirlerine hem de çocuklarına karşı daha olumlu yaklaşması, tutarlı davranması ve kırıncı olmamaya özen göstermesi mutlu bir aile ortamı için ön koşullardan sayılmaktadır. Eşlerin birbirlerini iyi dinlemesi, tartışma sırasında yıkıcı değil ılımlı davranması gerekmektedir. İletişim becerisi kazanan kişiler, olaylara farklı açılardan bakabilmektedir. Özer'e (2015) göre, tek bakış açısına bağlanma (açı sadakati) ve esnek olamama iletişim becerisizliğine neden olmaktadır. İletişim beceriksizliğinden kaçınmak için göz teması kurmak, sesi etkili kullanmak, konuşan kişiye bakmak, sessizliğe izin vermek, yakınlık kurmak, jest ve mimikleri doğru kullanmak etkili olmaktadır. Ailedeki bireyler zamanlarının büyük bir kısmını aynı ortamda ve birlikte geçirmektedir. Aile bireyleri, birbirlerine karşı sorumlu davranan, gerekli rolleri doğru zamanda uygulayan, yapıcı ve yaratıcı kişiler olmalıdır. Çünkü, kurulacak sağlıklı iletişim ortamı ailenin şimdiki zamanını ve geleceğini etkilemektedir.

Aile içi iletişim modelleri 5 tip olarak sınıflandırılmaktadır. Aile reisinin en önemli kişi olduğu ve diğer üyelerin onu mutlu ettiği merkezi model, babanın çocuklarla çok konuşmadığı ve annenin her şeyi organize ettiği Y model, herkesin herkesten haberdar olduğu serbest model, evin büyük çocuğu ve anne gibi iki kişinin önemli olduğu zincir model bulunmaktadır. En sağlıklı model olan daire modeli ise, ebeveynlerin çocuklarla her şeyi paylaştığı ve demokratik bir ortamın olduğu aile tipini tanımlamaktadır (Yazgan, 2017).

2.1.1. Aile İçi İletişimde Korku ve Değer Kültürü

Anne-baba, anne-çocuk ya da baba-çocuk arasındaki ilişki bilinci, çocuğun gelişimini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Çocuğun kendisinin kim olduğuna vereceği yanıt, gelecekteki kimliğini oluşturmaktadır. Ailenin değerleri, tutumları ve inandıkları çocuğa yansımaktadır. Bireyin nasıl bir kişilik geliştireceğini anlamak için ailenin tutumlarının incelenmesi gerekmektedir. Çünkü çocuk, ailenin tüm özelliklerini izlemekte, değerlendirmekte, benimsemekte ve buna uygun olarak çeşitli tepkiler vermektedir.

Karşılıklı sevgi ve saygıyı içeren aileler çocuğu mutlu ve güvende hissettirirken gergin ve çatışma yaşanan karı-koca ilişkisi çocuğu tedirgin etmektedir. Böyle ailelerde çocuğun kişiliği tam olarak oluşmayabilmektedir. Aile içi ilişki bilincini oluşturan iki kültür bulunmaktadır. Korku ve değer kültürü olarak isimlendirilen bu kültürlerin birbirlerinden farklı özellikleri bulunmaktadır (Cüceloğlu, İletişim Donanımları, 2015). Korku kültürü insan özüne değil, sosyal maskelere, statüye, maddi olanaklara ve “kimin dediği olacak” sorusuna önem vermektedir. Değer kültürü ise, insan özüne, yaşama ve “doğru olanın yapılması” durumuna önem vermektedir.

Korku kültürünün özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır;

- Çocuğun özü kötüdür ve bu özü otorite biçimlendirmelidir.
- Çocuğun aklı önemli değildir. Çocuğun fikirleri dinlenmez.
- Kurallar, otoritenin gücünü korumaktadır.
- Çocuk, otoriteyi sorgulayamaz. Şu kişi ile evleneceksin ya da şu mesleği seçeceksin söylemler bulunmaktadır.
- Otorite, çocuk adına karar vererek sevgisini göstermektedir.
- Çocuğu terbiye ederken çevrenin ne söyleyeceği ve ne tepki vereceği önemslenmektedir.

Değer kültürünün özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır;

- Çocuğun özü iyidir ve ebeveynler bu özün gelişimine olanak sağlamalıdır.
- Çocuğun aklını kullanması ve zihinsel gelişim önemlidir.
- Kurallar, çocuğun gelişimini sağlamak ve uygun ortamı yaratmak amacıyla konmaktadır.

- Çocuğun kendini mutlu ve güçlü hissetmesi önceliklidir.
- Çocuk kendi sınırlarını ve sorumluluklarını öğrenmelidir.
- Çocuk, kendi hayatının sahibi ve yönlendiricisidir.
- Çocuğun vicdanı önemsenmektedir. Çevrenin ne düşüneceği bireyler için önemsizdir.
- Çocuğu dinlemek ve dinledikten sonra konuşmak önemlidir.

Aile içi iletişimde ailenin bilincini hangi kültürün oluşturduğu oldukça önemlidir. Korku kültürü, sağlıksız aile iletişimine sebep olmaktadır. Otoritenin koyduğu kurallar tartışmaya açık olmadığından, güç dengesizliği oluşmaktadır. Çocuklar, duygu ve düşüncelerini ifade ederken korku hissetmekte ya da duygularını saklamakta ve bastırmaktadır. Ailede güven ve empati ortamı bulunmadığı için, aile üyeleri birbirinden uzaklaşmaktadır. Güven duygusunun olmadığı ailelerde büyüyen çocuklar, gerçek saygı ve sevgiden uzak, kötümser kişiler haline gelmektedir. Kendine yardım etmek isteyenlere “çıkarıcı” gözüyle bakmakta ve uzak durmaktadır.

Sağlıksız ailelerde, yapılan tüm işlerde ve girilen tüm sınavlarda kişinin mükemmel olması beklenmektedir. Her yapılan şey, başka birinin beğenmesi için yapılmaktadır ve göstermelidir. Böyle bir ailede büyüyen çocuk umutsuz hissetmekte, kendini yetersiz ve değersiz bulmakta, suçlanmakta ve kaygı duymaktadır. Sağlıklı iletişim kurulmayan evlerde, kişiler içinden geldiği gibi değil de başkalarının beklentisine göre hareket etmektedir. Bu durum, kişinin kendi duygu ve düşüncelerini, kendi gerçeğini reddetmesine neden olmaktadır. Kişi, dışa bağımlı, kendi iç dünyasından kopuk bir hayat sürmekte ve mutsuz olmaktadır. Bu nedenle aile bilincinin değerler üzerine inşa edilmesi oldukça önemlidir. Çünkü, sağlıklı birey, sağlıklı aileyi; sağlıklı aile de sağlıklı toplumu oluşturmaktadır.

2.1.2. Eşler Arası İletişim

Gelin ve damat, aile kurumunu kurmaya karar veren iki birey olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, ikisi arasındaki iletişim, aile içinde gelişecek tüm ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Eşlerin, aile içinde aldıkları sorumlulukların eşit olması, rollerin, güç ve statü dengesinin oluşması gerekmektedir. Aile içinde verilecek kararlarda eşlerin birbirini denk görmesi, birbirinin varlığını kabul ederek sevgi ve saygı göstermesi oldukça önemlidir. Ailenin ayakta kalması için iki tarafında eşit oranda destek vermesi gerekmektedir. Aksi takdirde dengesizlik oluşacak ve aile dağılacaktır.

Cüceloğlu (2015), kitabında iki insanın birbirine bir şey söylemeden de çok şey anlatabileceğini belirtmektedir. Eşlerin birbirine bakmaktan kaçınması, yüz çevirmesi, göz devirmesi gibi hareketler anlamı olan sözsüz mesajlar olarak bilinmektedir. Evlilik, alma-verme dengesi içermektedir. Taraflar, karşısındakine ilgi göstermeli ve empati kurabilmelidir. Ancak bu şekilde, eşler birbirinin ne yaşadığını algılayabilmekte, anlayabilmekte ve hissettiklerini hissedebilmektedir (Adler, 2018; Fromm, 2019). Empatinin var olduğu aile ortamında, bireyler birbirlerine karşı daha fazla anlayış göstermekte ve daha olumlu ilişki kurmaktadır.

Ailenin uzun ömürlü olmasını sağlayan, aile üyelerini birbirine bağlayan en önemli şey karı-koca arasındaki iletişimin tam ve etkili şekilde sağlanabilmesidir. Eşlerin birbirinden habersiz karar almaması, birlikte hareket etmesi, birbirlerini destekçi olarak görmesi ve sorunları birlikte ele alması önemlidir. Bozok (2018), eşler arası iş bölümünün sağlanması ve rollerin kabulünü, sağlıklı aile ortamı için gerekli görmektedir. Yaşamı paylaşan bu iki insanın, hayata dair isteklerini, olaylara karşı duygularını ve düşüncelerini paylaşabilmesi gerekmektedir.

Annenin ya da babanın, çocukla ilgili bir konuda tek başına karar alması, çocuğun sorumluluğunu tek başına üstlenmesi anlamına gelmektedir. Çocuk Eğitimi (2014) kitabında Alfred Adler, anne ve babanın mutsuz evliliğinin çocuk gelişimini olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin hem birbirlerine karşı hem de çocuğa karşı dengeli olması gerekmektedir. Cüceloğlu ise Geliştiren Anne-Baba kitabında, kadının kadın olarak, erkeğin erkek olarak kendini önemli hissetmesi gerektiğini anlatmaktadır. Birbirlerini olduğu gibi kabul eden eşler, birbirine güvenmekte, kendini değerli hissetmekte ve farklı görünmeye çalışmamaktadır. Hem birbirlerine ait hem de bağımsız olmayı başaran bireyler, kendilerine de zaman ayırabilmektedir.

2.1.3. Ebeveyn- Çocuk Arası İletişim

Ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişimin olumlu olması çocuğun gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Çocukların gelişimi için yetişkinlerin onlara güvenmesi ve fazla müdahaleci olmaması, zorlamaması oldukça önemlidir. Maslow (2019), ebeveynlerin olurlarına bırakmayı ve çocuğa saygı duymayı öğrenmesi gerektiğini belirtmektedir.

Anne ve babanın çocuğu bir birey olarak kabul etmesi, kendilerine ait yetenekleri, donanımları ve düşünceleri olduğunun farkında olması gerekmektedir. Kendi görüşüne zorlayan değil, çocuğun fikirlerine saygı göstererek çocuğa destek olan ebeveyn olmak oldukça önemlidir.

Çocuklar yetişkinlerin davranışlarını gözlemlemekte ve bundan anlam çıkarmaktadır. Bu nedenle tutarsızlık içeren davranışlar, söylenenin farklı yapılının farklı olduğu durumlar, çocuk için güvensizlik yaratmaktadır. Çocuk, her konuda ve istediği kadar soru sorabileceğine emin olmalıdır. Savaşçı (2015) kitabında Cüceloğlu, psikolojik anne babalık yapmanın önemini anlatmaktadır. Ebeveynlerin kendine “çocuğum bu davranışta olmalı mı?” diye sorması ve “evet” cevabını aldıktan sonra o davranışı uygulaması önerilmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına kendilerine yetmeyi öğretmesi, dünyayı keşfetme şansı vermesi gerekmektedir. Çünkü bu, çocukların girişimci ve öz güvenli olmasına destek olmaktadır.

Aile tutumları, baskıcı-otoriter, gevşek, dengesiz, koruyucu, ilgisiz, güven verici ve demokratik olabilmektedir. Anne ve babalar bazen çocuklarına çok fazla yüz vermekte bazen de dikkatsiz ve ilgisiz davranmaktadır (Kaya, 2018; Türküm, 2019; Adler, 2014). Çocuk gelişiminde, aile tutumunun dengeli olması oldukça önemlidir. Çünkü bazı ebeveynler çocuklarına otoriter davranabilmekte, fazla özgür bırakabilmekte ya da aşırı koruyucu davranabilmektedir.

Helikopter ebeveynler ise, çocuklarının başarısız olmasından korktukları için onların adına olaylara müdahale etmektedir. En uygun yöntem, demokratik şekilde kararların alındığı, çocukların aile kararlarına katkı sağladığı ve ona da birey gibi davranıldığı aile tutumudur. Çocuğun ihmal edildiği ailelerde, çocuklar kendilerini yalnız hissetmektedir. Oysa ebeveynlerin, çocuğa her zaman destek olması gerekmektedir.

Otoriter olan anne ve babalar, çocuk üstünde baskı kurmayı “sevgi gösterme” olarak tanımlamaktadır. Fromm (2018), böyle ailelerin çocukları için en iyiyi istediğini ama kendi kontrollerine karşı çıkmama şartıyla sevgi gösterdiğini belirtmektedir. Çocuğunu olumsuz yönde eleştiren, kısıtlayan, duygu ve düşüncelerini ifade etmesine izin vermeyen aileler, çekingen ve içe dönük kişiler yetişmesine neden olmaktadır. Ancak tam tersi, çocuklarının duygu ve düşüncelerini kabul edenler, girişimci bireylerin temelini atmaktadır.

Çocuklar sınırları her zaman zorlamak istemektedir. Bu nedenle ebeveynlerin hayır demeyi öğrenmesi gerekmektedir. Çocuklar ve ergenlerde rastlanan rahatsızlıkların, yetişkinlerin kararsızlıklarından kaynaklandığı belirtilmektedir. Bu durumun yansımalarının en yoğun görüldüğü yer ise suç çeteleridir. Çocuğa konulan sınırlara ebeveynlerin de uyması, çocuğa yalan söylememek, korkutmamak, verilen sözleri tutmak ve başkaları ile kıyaslamamak önemlidir.

Ebeveyn-çocuk iletişiminin anlama, empati, sevgi, saygı, ilgi içermesi gerekmektedir. Aile üyelerinin problem çözme odaklı, destekleyici, önemseyen, sorunları konuşan ve çatışmayan kişiler olması önemlidir (Öz, 2017; Semerci, 2006; Maslow, 2019). Aile içinde sağlıklı iletişim kurmak, kişilerin birbirleri ile mutlu olmasına katkı sağlamaktadır. Kişiler kendini iyi tanımakta, karşıdaki kişiye değer vermekte, dinlemekte ve bu sayede hoşgörü ortamı oluşmaktadır. Sağlıklı iletişim kurmak için ebeveynler hoşgörü, saygı, anlayış ve ilgi göstermelidir. Olumlu yaklaşımların olumlu karşılıklar getirdiğini unutmamak gerekmektedir. Aile üyelerinin yargılayıcı, suçlayıcı, saldırma amacı taşıyan söylemler yerine yapıcı yaklaşımda olması oldukça önemlidir.

Kişilerin birbirini dikkatle dinlemesi ve anlamaya çalışması, doğru yerde susmayı bilmesi, sakinliğini koruması ve demokratik bir tartışma yaratması gerekmektedir. Bu noktada, kişilerin birbirinin sözünü kesmemesi ve çocuğun anne-babayı örnek aldığına unutulmaması oldukça önemlidir. Anne ve babanın yüksek sesle bir şeyler anlatması ya da bağırarak baskın çıkması, çocuğa derdini bağırarak anlatması gerektiğini öğretmektedir. Ancak ebeveynlerinin konuşarak çözüm bulduğunu gören çocuk, bu davranışı benimseyecek ve başkaları ile de etkili iletişim kurmayı öğrenecektir.

Kişilerarası iletişimde hataların ve yanlışların sürekli dile getirilmesinden iyi şeylerin hatırlanması ve doğruların dile getirilmesi olumlu bir iletişimi beraberinde getirmektedir. Emir cümleleri yerine öneri cümleleri kullanmak, ilişkilerde adil ve tarafsız davranmak gerekmektedir. Rahatsız olunan durumları somut bir şekilde dile getirmek, iletişimde açık olmak, beklentileri kesin bir dille anlatmak ve karşıdaki kişiyi kırmamak oldukça önemlidir. Bunun yanında, bireylerin çevresindeki kişilere sınırlar koyması gerekmektedir. Kişiler, neyi, ne kadar, nereye kadar yapacağını net bir şekilde bilmelidir.

Anne-çocuk, baba-çocuk ya da eşler birbirine anlayışlı bir şekilde yaklaşmalıdır. Böylece aile içinde birlik ve destek ortamı sağlanmakta, içki ya da kumara sığınmaya gerek kalmamaktadır. Aile üyelerinin özel günler ve kutlamalarda birlikte olması bağların güçlenmesine destek olmaktadır. Bu nedenle ebeveynler, sosyal etkinlikler ve boş zaman aktivitelerini çocukları ile paylaşmalıdır (Cüceloğlu, 2001; Dökmen, 2004). Çocukları tanımak için onlara soru sormak, soru sorduktan sonra aktif dinleme yapılması ve duyguların anlaşılmasına çalışılması gerekmektedir. Bu noktada sözlü ve sözsüz mesajlarla dinlediğini belli etmek ve çocuğun sorunlarını anlatması için onları desteklemek, ebeveyn-çocuk arasındaki bağı güçlendirmektedir.

Çocuklar problemlerini anlatabilmek için yüreklendirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle ebeveyn, “bu olay karşısında ne hissettin?” gibi bir soru ile çocuğu konuşmaya davet etmelidir. Çocukların duygularını keşfetmelerine yardımcı olmak, olumsuz duygulardan korkmamalarını sağlamaktadır. Bu durum ebeveyn ve çocuk arasında sıcak bir dostluk geliştirmektedir. Empatik yaklaşan bir yetişkin, çocuğun ne demek istediğini anlamaktadır. Aynı şekilde, eşlerin birbirlerine saygı duyması, birbirinin sorunlarını dinlemesi ve ne demek istediğini anlaması önemlidir. Bağı kurulması için emek vermek ve zaman ayırmak gerekmektedir. Eğer kısıtlı zaman varsa, böyle bir konuşmaya başlamamak daha doğru olacaktır.

Çocuğun sorunu ne olursa olsun, ebeveynler bu sorunu küçümsemeden dinlemelidir. Sorunları öncelikle çocuğun kendi başına çözmesi için destek olunmalı, yol gösterilmelidir. Ancak çocuk tek başına üstesinden gelemiyorsa, o zaman yardımcı olunmalıdır. Sorunların çözümü için destek alan çocuklar daha az stres yaşamakta, kendine daha fazla güvenmekte ve daha güçlü davranmaktadır. Çocukların problemleri öğretmenleri, arkadaşları ya da ailesi ile ilgili olabilmektedir. Bu problemlere çözüm önerirken, onun anlayacağı dilde konuşmak, onunla sağlıklı iletişim kurmaya yardımcı olmaktadır.

İş birliği kurmak ve ekip olarak çalışmak, rol model olmak, güçlü ve zayıf yanları konuşmaktan çekinmemek, şefkatli ve ilgili olmak, tutarlı ve kararlı olmak, sorunlara yaklaşırken olumlu davranmak, çocukları motive etmek ve cesaretlendirmek gibi davranışlar bir ebeveynin çocuğu ile doğru iletişim kurması için önceliklidir. Çocukların etiketlenmesi, bu etiket olumlu bir söylem de olsa çocuk üzerinde baskı yaratmaktadır. Bunun aksine, destekleyici yaklaşmak ve onu koşulsuz seveceğini kanıtlamak önemsenmelidir.

Ebeveynler, bazen kendini unutmakta ve sadece çocuk için varlığını ortaya koymaktadır. Mükemmel olmaya çalışan ebeveyn hem kendine hem çocuğuna zarar vermektedir. Çünkü çocuklarla ne kadar çok zaman geçirildiği değil, ne kadar kaliteli zaman geçirildiği daha önemlidir (Hart & Hodson, 2019). Ebeveynlerin, çocuk için daha faydalı ve etkin olmak için önce kendi ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir.

Cüceloğlu (2015), çocuğun gereksinimleri karşılanıyorsa ve anne-babanın da gereksinimleri karşılanıyorsa aile içi iletişimde sorun olmadığını belirtmektedir. Sorun varsa bu çocukla ilgili ya da anne-baba ile ilgili olabilmektedir. Çocuğun bir sorunu bulunuyorsa, ebeveynin onu etkin dinlemesi ve çözüm bulmasına yardım etmesi gerekmektedir. Çocuğu olduğu gibi kabul etmek ve sevmek, korkutmamak gerekmektedir. Böyle yaparsan senin annen/baban olmam gibi söylemler çocukta kaybetme korkusuna neden olabilmektedir. Koyduğunuz kuralların nedenlerini de anlatarak çocuğun benimsemesine destek olmanız, öfkenizi kontrol ederek saygılı davranmanız, çocuğun sizi dinlemesinde etkili olmaktadır.

Ebeveyn-çocuk iletişimde “ben dilinin” kullanılması oldukça önemlidir. Ancak anne ve babalar genelde emir ya da öğüt veren “sen dili” kullanmaktadır. Ertürk (2017), ben dilinin duygu, davranış ve sonuç içermesi gerektiğini belirtmektedir. Örneğin; “*Oyuncaklarını arkadaşınla paylaşmadığın için (davranış) arkadaşının canı sıkıldı ve eve gitmek istedi (sonuç), ben de böyle davranmana çok üzüldüm (duygu).*” Ebeveynlerin çocuğun davranışı ile ilgili hissini paylaşması olarak bilinen “ben dili” daha sağlıklı bir ortam yaratmaktadır.

2.1.4. Anne-Çocuk İletişimi

Adler (2020), annenin, çocuğun sevgisini kazanmak ve çocuğun ilgisini başkalarının üstüne çekerek babayla iletişimi desteklemek gibi iki görevinin olduğunu belirtmektedir. Donanımlı bir anne, çocuğun bir soruyu neden sorduğunu anlayarak ona yardımcı olmaktadır. Çocuk, hata yaparsa konuşarak yaptığının yanlış olduğunu anlatmaya çalışmaktadır. Cüceloğlu (2015), çocuk-anne arasında sağlıklı bir bağlanma gerçekleşmemesi için, çocukları motive etmenin ve özgüvenlerini kırmayacak şekilde hareket etmenin önemini ifade etmektedir.

Anne-kız ilişkilerinde sağlam ve sevgi dolu bir bağın kurulması oldukça önemlidir. Çünkü anneler, kızlarının güven duydukları ve her şeyi paylaştıkları dostları olmalıdır. Böylece karşılıklı kazanım barındıran, yakın bir ilişki birliği kurulmaktadır (Öz, 2017; Adler, 2015). Annenin, her türlü tehlikeyi önceden fark etmesi ve kızını uyarması da mümkün olmaktadır. Ayrıca gelecekte anne olacak kızına rol model olan anne, kendinin taklit edildiğini asla unutmamalıdır.

Adler (2014)'e göre, annenin otorite olduğu evde büyüyen erkek çocuklar, çevrelerindeki kadınlara karşı bir korku barındırmaktadır. Annenin empati yapmıyor olması, çocuğun kaygı ve stres seviyesini arttırmaktadır. Ayrıca bu durum çocuğun depresyon riski yüksek ve düşmanlık hissi besleyen biri haline gelmesine de neden olabilmektedir.

2.1.5. Baba-Çocuk İletişimi

Aile içinde oluşan güven bağı, çocukların babanın gücüne güvenmesi olarak öne çıkmaktadır. Erkek çocuklar, baba gibi güçlü olmak istemekte ve kız çocuklar, en güçlü babaya sahip olmayı önemli görmektedir. Bu nedenle, babanın da anne kadar sorumluluk alması ve çocuklarla iletişim kurması gerekmektedir. Baba ile kurulan güvenli bağlanma, çocuğun gelecekteki ilişkilerini etkilemektedir. Öz (2017), baba ile sağlıklı bağlanan kız çocuklarının başarılı iş ve eş ilişkileri olmayacağını, erkeklerin ise kadınlara ve eşlere saygısız davranacağını belirtmektedir. Babaları, erkekler için baba modeli olduğundan, babalarının annelerine saygı ve sevgi ile yaklaştığını gördüklerinde, kendi eşlerine de böyle davranacakları düşünülmektedir.

Çocuklar, babalarının işten gelmesini ve onlarla ilgilenmesini istemektedir. Bu durum gerçekleşmediğinde çocuk mutsuz olmaktadır. Ancak baba eğer çocuğa zaman ayırmışsa çocuk sevildiğinin ve değer gördüğünün farkına varmaktadır. Freud (2018), erkek çocukların hem babadan korktuğunu hem de baba için korktuğunu belirtmektedir. Bu korkuların nedenini de hem annesini kıskanması hem de babaya sevgi duyması olarak açıklamaktadır. Baba ve erkek çocuk ilişkisinde “anneyi paylaşamama” durumu sıklıkla görülmektedir.

Evde olumlu bir erkek etkisinin bulunması, çocukların başarısına etki etmektedir. Özellikle ilk üç sene, ebeveynin otorite modeli oldukça önemlidir. Erkek çocuğa, sosyalleşme ve cinsiyet rol kimliği kazandıran kişi babadır. Baba yoksa, amca, dayı ya da mahalle abileri bu açığı kapatmaya çalışmaktadır. Kapatamadığı zamanlarda, çocuk baba yoksunluğu yaşamakta ve çevresindeki kadınlardan etkilenecek kadınsı davranabilmektedir (Lamb, 2010; Çelen, 2018; Sears & Sears, 2016). Bu nedenle babanın erkek çocukla sağlıklı iletişim kurması önemlidir.

Kız çocuklar ise, erkeklere nasıl davranacaklarına babalarına göre karar vermektedir. Babasız büyüyen kız çocukları, hırçın, tutarsız ve yargılayıcı olabilmektedir. Babalar, annede beğenmedikleri davranışları kızları üstünden anlatmamalıdır (Kaya, 2018; Oktik, 2018). Çünkü bu davranışları, kızların kendini değersiz hissetmesine neden olabilmektedir.

2.2. Aile İçi İletişim Engelleri

Aile içinde iletişimi engelleyen bazı faktörler bulunmaktadır. Bu faktörler, aile üyeleri arasındaki iletişimi olumsuz yönde etkilemektedir. Aile üyeleri, birbirlerinden aldıkları mesajlar sonucunda kendilerini değerli ya da değersiz hissetmektedir. Bu mesajların sözlü ve sözsüz olarak aktarımı, birbirleri ile tutarlı olmaları oldukça önemlidir. Örneğin, sevdiğini söyleyen bir eş, davranışlarıyla da bunu desteklemelidir. Aksi takdirde, çelişki oluşmakta ve bu çelişki, iletişimi zedelemektedir.

Ebeveynin şöyle yap ya da böyle yapma şeklindeki tavrı çocuğu olumsuz etkilemektedir. Ailelerin öğüt verme ya da yönlendirme yapmak yerine, çocuklara destek olmaları ve kendi istedikleri yönde yürüme cesaretini vermek gerekmektedir. Çocukları yargılamak, kırııcı düzeye varan eleştirilerde bulunmak ya da ad takmak (etiketlemek) aile içi iletişim engelleri arasında sayılmaktadır. Çocuk, bu yargıları kabul ettiğinde kendini bu şekilde görmeye başlamakta ve kendini değersiz hissetmektedir. Ebeveynin çocuğa sorgulayıcı ve baskıcı davranması çocuğun korkmasına neden olmaktadır. Eşlerin birbirlerine yargılayıcı ve yersiz yere şüpheli davranması, birbirini suçlaması ise aile içinde çatışma yaşanmasına sebep olabilmektedir.

Ebeveynlerin sadece kendilerine odaklanması ve fedakarlığı başka kişilerden beklemesi olumsuz bir iletişim ortamı yaratmaktadır. Örneğin, yorulduğunu ifade eden çocuğa annenin ben de çok yoruldum diyerek kendi şikayetlerini sıralaması sağlıklı bir iletişim yaratmaktadır (Kaya, 2018). Benzer şekilde, çocuk bakımında eşitlik sağlanmaması, bir kişinin kendine ayıracağı zamandan sürekli fedakarlık etmesine neden olmaktadır. Bu durumun önlenmesi için ortak faaliyetler organize edilebilmektedir. Akşam yemeklerinde birlikte olmayan, çocukların okul gösterilerine katılmayan anne ya da baba, çocuğu ihmal etmiş sayılmaktadır.

Zihin okuma, bireylerin kendini ifade etmesine olanak vermemektedir. Ebeveyn çocuğun ya da eşler birbirinin düşünce ve davranışlarının gerçek sebebini tahmin etmektedir. Özer (2015), zihin okuyan kişilerin tahminlerinden emin olduğunu ve karşıdaki kişinin onayına ihtiyaç duymadığını belirtmektedir. “Ben zaten bunu neden yaptığını biliyorum” şeklinde ifadeler sıklıkla kullanılmaktadır. Aynı şekilde, aile ve bireylerle ilgili konularda konuşmaktan kaçınma, sorunu önemsemediği halde önemsiyormuş gibi yapma davranışına sahip aile üyeleri, iletişime engel koymaktadır. Aile ile ilgili bir sorun çözüldükten sonra, olayı tekrar tekrar gündeme getirmek çatışmalara neden olabilmektedir.

Eşlerin birbirlerinin sorularına doğru cevap vermemesi ya da soruları yanıtsız bırakması iletişimi olumsuz yönde etkilemektedir. Aile içinde emir vererek konuşmak, tehdit etmek, kendi düşüncesini herkese zorla kabul ettirmek gibi durumlar aile içinde çatışmalara neden olmaktadır. Bu çatışma, eşler arasında ya da ebeveyn-çocuk arasında yaşanabilmektedir. Konuşma sırasında kırıncı ifadeler kullanmak ya da toplum önündeyken aile üyelerinden birini aşağılamak, çatışmanın devam etmesine neden olmaktadır. Öz güven problemleri sebebiyle utangaç ve çekingen davranan bireyler, kendilerini yetersiz görmektedir. Bu durum aşırı kıskançlığa neden olmakta ve eşler arasında ciddi problemler yaratmaktadır.

Aile içinde bir konuyu çok fazla sahiplenme ya da abartılı şekilde reddetme, ilişkileri olumsuz etkilemektedir. Nesnel yorumlar yapmak, ölçülü olmak, gereksiz alınganlık yapmamak ve olaylara aşırı duyarlılık göstermemek özellikle dikkat edilmesi gereken özelliklerdendir. Aile içi iletişimi olumsuz yönde etkileyen davranışlardan biri de kötü alışkanlıklardır. Alkol ve kumar bağımlılığı, aileyi yıpratmakta ve profesyonel destek almadan çözülememektedir. Bağımlı kişilerin aileye hem maddi hem de manevi yönden olumsuz etkisi bulunmaktadır.

Günümüzde aile içi şiddet, toplumun en önemli problemlerinden biri olarak görülmektedir. Aile içinde görülen şiddet davranışı, fiziksel, cinsel ve duygusal şiddet, ihmal ve ekonomik istismar olarak sıralanmaktadır. (Ünal, 2015) Dövme, tokatlama, tekmeleme ve yakma gibi eylemler fiziksel, sevgi göstermeme, aşağılama, devamlı eleştirme, kıskançlık ve reddetme gibi eylemler duygusal şiddet olarak adlandırılmaktadır. Cinsel şiddet ise seksüel motivasyona bağlı olan şiddet türüdür.

İhmal ise, daha çok çocuklar ve yaşlıların maruz kaldığı istismar türüdür. Kişinin sosyal ve maddi ihtiyaçlarının karşılanmaması sonucunda görülmektedir. Kişinin şahsa ait para ya da kazanç sağlamasını engellemek ise ekonomik istismar olarak adlandırılmaktadır. Gökçe (2013), şiddetsiz iletişim modelinin, gözlem, duyguları tanıma, ifade etme, ihtiyaçları fark etme ve isteme aşamalarından oluştuğunu belirtmektedir.

2.2.1. Aile İçi Çatışma Kavramı

Evlilik ortamı içinde, eşler arasında ya da çocuklarla yaşanan çatışmalar, tarafların algılarını, duygularını ve davranışlarını içeren bir süreçtir (Bayer, 2018). Tüm iletişim alanlarında olabileceği gibi aile içinde de çatışmalar görülebilmektedir. Bu çatışmalarla yüzleşme, sorunları belirleme, bu sorunları çözme ve çatışmayı iyi yönetme, ailenin devamlılığı ve etkili iletişim ortamı için gereklidir.

Aile içinde yaşanan hafif düzeydeki çatışmalar, eleştiri, tartışma ve sözel istismar olarak görülmektedir. Hafif düzeyde olan bu anlaşmazlıklar bile, aile üyelerinin birbirinden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Bu durum, aile üyelerinin güven duygusunu zedelemekte ve başka sorunların da oluşmasına sebep olabilmektedir. Aile içindeki çatışmalar, bazen daha ciddi olabilmektedir. Bazı çatışmalar ise başlatılmadığı için gerginlik yaratmaktadır. Bu durum, taraflardan birinin sorunu tanımlaması ama ötekini inkar etmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır (Folger, Poole, & Stutman, 2013).

Aile üyelerinden birinin yaptığı hareket, diğer üyeleri de etkilemektedir. Sorunlara karşı saldırgan tavırlar içinde bulunmak değil de uyarı sözcükleri kullanmak ve olumlu yaklaşmak, sonucun da yapıcı olmasına katkı sağlamaktadır. Saldırgan birine verilecek yanıt, savunma yapmaktır. Saldırgan iletişim, yargılayıcı olmayı, denetlemeyi, üstünlüğü, çıkarları ve umursamazlığı beraberinde getirmektedir. Oysa etkili iletişim, duygusal yakınlığı, samimi davranmayı ve eşit katılımlı bir ilişki kurmayı içermektedir.

Cüceloğlu (2001), sağlıklı ve mutlu insanı, yaşam boyu üç-dört yakın ilişkiye sahip olan kişiler olarak tanımlamaktadır. Toplumun sağlıklı olmasını sağlamak ve mutlu insanların sayılarını artırmak için, mutlu aileler yaratmak oldukça etkilidir. Mutlu ailelerin çocukları, yapıcı iletişim kurmayı öğrenmekte ve gelecekte ebeveyn olduklarında sağlıklı bireyler yetiştirmektedir.

Bayer (2018), sağlıklı aileyi, yaşanan problemlerin çözümünü bulan ve bu yöntemi uygulayan aileler olarak tanımlamaktadır. Çünkü sağlıklı aile, problemsiz aile demek değildir. İlişkilerin açıklık ve güven üzerine kurulduğu, sınırların esnek olduğu, üyelerin özgür hissettiği ve çocukların sorumluluk aldığı ailelerin sağlıklı olduğu vurgulanmaktadır (Camadan, Karataş, & Bozali, 2017). Bu ailelerde geleceğe karşı iyimser bakış açısı görülmektedir. Çünkü gelecekte beklenmesi olmayan bireylerden oluşan aileler, sağlıklı ilişkiler geliştirebilmektedir.

Çatışmaların devam ettiği ya da tekrar tekrar yaşandığı ailelerde, mutsuz evlilikler, mutsuz çocuklar ve yıpranan aile bireyleri ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda ailenin dağılması söz konusu olmaktadır. Evli çiftler üzerine yapılan bir çalışmada, çatışmaları kabul eden, kızgınlık ve kırgınlık hislerini ifade eden ve yapıcı yönde çatışmalardan yararlanan bireylerin daha yakın ilişkiler kurduğu görülmüştür (Cüceloğlu, 2001). Çatışmaya sebep olan olayların tespit edilememesi ya da görmezden gelinmesi çatışmayı büyütmede ve bazen aile içi şiddete zemin hazırlamaktadır.

2.2.1.1. Aile İçi Çatışma Nedenleri

Aile içinde yaşanan çatışmaların nedenlerinin doğru tespit edilmesi çözüm yolu bulunması açısından oldukça önemlidir. Çatışmaların en önemli sebeplerinden biri ailede iletişim noksanlıklarıdır. Ailede birbirini dinlemeyen, etkili iletişim kuramayan, kendini iyi ifade edemeyen bireyler arasında çatışma yaşanmaktadır. İletişim eksikliği sonucunda çatışmalar çözülememekte, yönetilememekte ve etkisi artarak devam ettirilmektedir. Aile içinde, sevgiyi ifade etme şekli de önemli olmaktadır. Sevginin ve diğer duyguların rahatlıkla ifade edildiği aileler, çatışmadan daha az etkilenmekte; duyguların saklandığı, çocuk-ebeveyn ilişkilerinde sarılma, dokunma, sevdiğini söyleme gibi davranış eksiklikleri, yıkıcı sonuçlara yol açmaktadır.

Tüm insanlar, ihtiyaçları tarafından güdülenmekte ve motive olmaktadır. Bireylerin ihtiyaçları arasında, temel ihtiyaçlar olan beslenme, giyinme, uyuma; psikolojik ihtiyaçlar olan saygı ve sevgi görme, ait olma, eğlenme, paylaşma, özgür olma sayılabilmektedir. Başarı kazanan birey, takdir edilme ve saygı görme sonrasında güçlü hissetmektedir. Kendi adına seçim yapabilen birey özgürleşmektedir. Ayrıca, gülme, eğlenme, şakalaşma ve oyun yoluyla birey eğlenme ihtiyacını karşılayabilmektedir (Öner & Taştan, 2016). Cüceloğlu, bir insana verilecek en kötü cezanın onun varlığının yok sayılması olduğunu belirtmektedir. Çünkü bir kişinin, varlığının kabul edilmesi ve kendini ifade etmesine izin verilmesi gerekmektedir. Özellikle ebeveynlerin çocuklarının ilettiği duygu ve düşünceleri algılayarak neye ihtiyaç duyuyorsa buna karşılık vermesi oldukça önemlidir.

Aile içinde yapılması gereken bazı görevler ve bu görevleri yerine getiren, birbirine bağlı hareket eden aile üyeleri bulunmaktadır. Bu nedenle, bir kişinin işlevini zamanında yerine getirmemesi, diğer kişilerle arasında çatışma yaşanmasına neden olmaktadır. Ebeveynlerin, çocuklarına karşı görevlerini yerine getirmemesi, çocuktan istenen sorumluluğun çocuk tarafından ertelenmesi ya da eşler arasında görevlerin eşit dağıtılmıyor olması aile içinde çatışmalara neden olabilmektedir. Eve geç gelmek, ev işlerine yardım etmemek gibi nedenler eşler arasında gerginlik yaratabilmektedir.

Aile içindeki üyelerin bulunan kaynakları paylaşımları, kendi paylarını arttırmak için birbirleri ile rekabet etmeleri çatışmalara neden olabilmektedir. Örneğin, banyonun kullanım süresi ya da televizyonda izlenecek kanal gibi ortak alan kullanımları ile ilgili çatışmalar aile içinde sıklıkla yaşanabilmektedir. Kıyafet, yemek, izlenen program gibi tercih farklılıkları çatışmalara neden olabilmektedir. Örneğin annenin pembe dizi, babanın spor programı izlemek istemesi anlaşmazlıklara neden olabilmektedir. Benzer şekilde bireylerin amaçlarının farklı olabileceği de kabul edilmelidir. Örneğin, çocuğun amacı ödev bitince bir saat oyun oynamak ise annenin ödevini bitiren çocuğu sofraya hazırlamak için yardıma çağırması çatışmaya neden olabilmektedir.

Ebeveynlerden birinin çocuğun eğitimi ile ilgilenmemesi diğerinin ise dersler ve okulla ilgili çok hassas davranması çatışma yaratabilmektedir. Örneğin anne, çocuğa aşırı baskı yapan ve kendi istediğini yaptıran bir davranışta bulunurken, babanın çocuğu tamamen rahat bırakması ve şımartması olumsuzluk yaratabilmektedir. Ayrıca ebeveynin çocuğa sürekli bağırması ya da şiddet uygulaması çatışmalara zemin hazırlamaktadır. Çocukları başka çocuklarla kıyaslamak, mükemmeliyetçilik, yasaklar koymak, ceza vermek, korkutmak gibi davranışlar da çocukları olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle ebeveynlerin çocuğa karşı görüş birliği içinde davranması ve kırıncı olmaması önerilmektedir.

Çocuk ve ebeveyni arasında yaşanan çatışmalar arasında en yaygın olanı ders çalışma ile ilgili olanlardır. Aileler çocuklarının çalışmadığını iddia etmekte, çocuk ise dersi anlamamaktan ya da ders çalıştığının görülmediğinden şikayet etmektedir. Semerci (2006), ders çalışmayı engelleyen unsurları, çalışılan yerin uygun olmaması, televizyon sesi, çalışma masasının dağınıklığı olarak sıralamaktadır. Çocukların ders çalışmak yerine internette vakit harcaması, dağınık olması, oyun oynaması ve ev işlerine yardım etmemesi gibi durumlar anne-çocuk ya da baba-çocuk arasında sorun yaratabilmektedir. Öner ve Taştan (2016) ise ebeveynlerin çocukların zamanı kullanma ve seçim yapma özgürlüğünü kısıtlamaması gerektiğini belirtmektedir.

Aile içi çatışma nedenleri arasında savurganlık, sigara ve alkol tüketimi, teknoloji bağımlılığı, temiz olmama ya da aşırı titiz olma, inatlaşma gibi olumsuz alışkanlıklar sayılabilmektedir. Öz (2017), alkol bağımlılığı sorunlarının daha çok erkeklerde görüldüğünü ve alkolik babaların çocuklarının güvensiz, mutsuz ve iletişim kurmakta güçlük çeken bireyler olduklarını belirtmektedir. Çocukların kardeşini kıskanması, ısrarcı, sinirli, umursamaz ve şımarık olması ebeveynleri zorlamaktadır. Bu gibi durumlar kardeşler arasında çatışmalara neden olabilmektedir. Günümüzde sosyal medyanın aşırı kullanımı sebebiyle çocuklarıyla ilgilenme süresini kısıtlayan ebeveynler görülmektedir. Bu tür ilgisiz tutumlar ve ihmaller, çocukların gelecekte iletişim sorunları yaşamasına neden olmaktadır.

Bireyler, karşıdaki kişinin verdiği mesajı, bilgi düzeyi, inanışları, yaşanmışlıkları sonucunda algılamakta ve buna uygun tepkiler vermektedir. Aile  yelerinin birbirleri ile iletişim sırasında farklı bakış açılarına sahip olması çatışma ortamı yaratabilmektedir. Bu  atışmaları engellemek için, belirli noktaya odaklanmak yerine olayın geneline bakmayı öğrenmek, aşırı genellemeler ve olumsuz yargılardan kaçınmak, ben dili kullanmak, orta yolu bulmaya çalışmak, u  boyuttaki düşüncelerden uzaklaşmak, akıl okumamak, karşıdaki kişiyi dinlemek ve anlamaya çalışmak, kişileştirme, etiketleme ve olumsuz abartmalardan kaçınmak gerekmektedir. Aile içi iletişimde, kendi doğrularını diğer üyelere kabul ettirmeye çalışmak, sadece kendi fikrini önemsemek, diğer  yeleri yok saymak, suçlamak ve şüphe duymak olumsuz durumlara neden olmaktadır. Ayrıca, başkalarının isteklerini tamamen kabul eden ve aşırı özverili davranan kişiler de aile ortamında mutsuz olmaktadır.

Sistemde yer alan birey ya da grupların çıkar ve değerlerinin birbirleri ile ya da sistemle uyumsuzluk göstermesi çatışmalara neden olabilmektedir. Her birey, kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiğinde ortak yaşam alanlarında çatışma yaratabilmektedir. Bu ortak yaşam alanlarından biri de ailedir. Kişilerin farklı amaç, değer, tutum ve özelliklere sahip olması, farklı ailelerden gelen bireylerin yeni aile ortamına ve sisteme alışamaması ya da yeni sistemi kabul etmemesi eşler arasında sorun yaratmaktadır (Karcıoğlu & Alioğulları, 2012). Bu sorunların aşılması için orta yolun bulunması ve kişilerin yeni alışkanlıklar edinmesi gerekebilmektedir.

Bireyler, kendi benimsedikleri değerleri diğer insanların değerlerine karşı koruma eğilimindedir. Yaşam boyunca kazanılan değerler, bireyin davranışlarının oluşumunu etkilemektedir. Değer  atışmaları yaşandığında doğru-yanlış, iyi-kötü gibi kavramlar ortaya çıkmaktadır ( ner & Taştan, 2016). Tutumlar, duygu, düşünce ve davranışlar sonucunda ortaya çıkmaktadır. Aile  yelerinin tutumları birbirinden tamamen zıt ise, çatışma olması kaçınılmazdır. Din, siyasi görüş,  ocuk yetiştirme ile ilgili beklentiler, hayata bakış açısı ve alışkanlıklara karşı değişen eğilimlerle ilgili tutum çatışmaları yaşanabilmektedir.

Evlenmeden önce eşlerin birbirini tanması ve sınırların belirlenmesi gerekmektedir. Bazen sevgililer, birbirini kaybetmemek için kendini olduğundan farklı göstermekte, kimliğini gizlemektedir. Evlenmeye karar veren iki bireyin, birbirine karşı net ve açık olması, kendini tüm yönleri ile tanıtmayı, vaat edilen yaşam biçiminde, beklentiler ve sözlerde tutarlı olması, tutumlarını doğru aktarması oldukça önemlidir. Sağlıklı iletişim ile başlamayan aileler sağlıklı süreçler yaşamamaktadır. Bireylerin konuşmaktan kaçınmaması, birbirleri ile sorunlarını paylaşması ve ailede yardım ortamının olması gerekmektedir. Evlilik öncesinde kurulan olumlu iletişim, evlilik sürecinde de başarılı diyalog kurmaya, aidiyet duygusuna ve paylaşıma destek olmaktadır. Karadağ'a göre (2015), problemlerin ertelendiği ve duyguların bastırıldığı aile ortamı sağlıklıdır.

Ünal (2016), kişinin kendinde beğenmediği ya da kabul etmediği yönlerini, eşine yansıtması ya da çocuklarını kendine benzetmeye zorlamasını aile içi çatışma nedenleri arasında saymaktadır. Eşlerin hangi kurallara uyacaklarının belirlenmesi, kuralların kimin tarafından konacağı ya da tutarsız kuralların yürürlükte olması gibi durumlar anlaşmazlıklara neden olmaktadır. Otoriter anne ya da baba, çocuk üstünde baskı kurmaktadır. Olması gereken ise çocukların tercihlerine saygı duymak, anlaşmazlıklarla ilgili kuralları birlikte koymak ve bu kurallara bağlı kalmaktır.

Anne ve babaların çocuklarına karşı olan tutumu, çocukları yeni aileler kurduğunda da onları etkilemektedir. Bazı aileler, çocuklarının büyüüklerini ve yeni aile kurduklarını kabul etmeyerek aynı şekilde tutumlarını sürdürmektedir. Koruyucu bir ailede büyüyen birey, diğer kişilere aşırı bağımlı ve güvensiz olabilmektedir. Bu bağımlılık yaşam boyunca sürebilmektedir. Evliliğin ilk 5 senesi, eşlerin birbirlerini tanıma, kaynaşma ve uyum süreçlerinden oluşmaktadır. Bayer (2018), bu dönemde kocasının ailesi ya da karısının ailesi ile yaşayan evli çiftlerin olumsuz etkilendiğini belirtmektedir. Bireyler, kendi ailelerinin eşine karşı olumsuz yönde telkinleri ile hareket etmekte, eşine karşı davranışlarını değiştirmekte ve sorunların yaşanmasına temel oluşturmaktadır.

Birey-aile ve aile-toplum arası uyum, aile üyelerinin sosyalleşmesi açısından oldukça önemlidir. Adler (2014), kendini toplumdan soyutlayan ailelerin çocuklarını, kuşkucu olarak nitelendirmektedir. Ayrıca, aile-toplum uyumsuzluğunu, çocuk okula başladığında da uyum sorunları yaşamasına neden olmaktadır. Aile içindeki rollerin dengesiz olması çatışmalara neden olabilmektedir. Modern ailelerde eşitlikçi bir ilişki kurulmakta, karı-koca arasında denklige önem verilmektedir. Bayer (2018), bu anlayışın kazanılmasında ataerkil anlayıştan uzaklaşılması, kadının eğitim düzeyinin yükselmesi ve sosyal hayata katılması, kariyer sahibi olarak ekonomik bağımlılıktan kurtulması gibi etkenlerin etkisinden bahsetmektedir.

Ailede çocuk sayısının fazla olması, çocuğun cinsiyetine yönelik farklı algılar, aileye yeni üyelerin dahil olması, aileden birinin geçici ya da uzun süreli evden ayrılması (iş teklifi gibi sebeplerle), aile üyelerinden birinin ölmesi ya da eşlerin boşanması gibi ailenin yaşam düzenini değiştirecek durumlar aile içinde çatışmaya neden olmaktadır (Türküm, 2019). Bu süreçlerin etkilerini azaltmak için doğru iletişim kurmak ve çocukların anlayabileceği bir dille onları durumlara hazırlamak gerekmektedir. Çünkü, şiddet, ihmal, boşanma, ölüm ya da huzursuzluk gibi olumsuz durumlarda en çok etkilenen aile üyeleri çocuklar olmaktadır. Çatışma nedenlerinin belirlenmesi ve iletişim sorunlarının çözülmesi, aile içindeki çatışmaların önlenmesi için gereklidir.

2.3. Salgın ve Online Eğitim

Aile içi çatışmaların yaşanma sıklığını artıran sebeplerden biri de salgın süreci olmuştur. Özellikle sınava hazırlanan gençler ve aileleri sosyal, psikolojik ve ekonomik yönden etkilenmiştir. Sınav sürecinde online eğitimin tercih edilmesi ve gençlerin uzun süre evde kısıtlı kalması aileleri ile iletişimlerini etkilemiştir. Yeni medya, öğrenme ve öğretme alanında çeşitli imkanlar sağlamaktadır. Gelişen teknoloji ile yeni medya gelişmekte, uygulama ve değerlendirme aşamalarında ilerleme göstermektedir. Thompson (2008), medya bilgisinin daha ucuz ve kolay elde edildiğini belirtmektedir (Ata, 2017). Eğitimciler, eğitimin daha etkili olabileceğine inandığında, yeni yöntemleri etkili şekilde kullanabilmektedir.

Timisi (2016), sanal ortamda yürütülen ilişkilerin mekanını siber uzam olarak tanımlamaktadır. Salgın süreci ile bireyler, sanal ortama eskisinden daha fazla ilgi göstermeye başlamıştır. Bu dönemde mülakatlar, dersler, konserler, seminerler ve iş toplantıları sanal ortama taşınmıştır. Durum böyleyken, insanlar evden çıkmadan günlük yaşantılarına devam etmeye çalışmış ve evden çıkmadan sosyalleşmiştir. Uzaktan iletişim, aynı fiziksel mekanı paylaşmayan bireylerin çeşitli araçlarla sohbet etmesi olarak tanımlanmaktadır. Ancak Kaya (2018), aktarılan görüntülerin, fiziksel olarak birliktelikte bulunma ile aynı yakınlığı ve sıcaklığı vermediğini belirtmektedir.

Salgın döneminin şartları sebebiyle, online eğitim ya da uzaktan eğitim denilen bir eğitim türü ortaya çıkmıştır. Çocuklar, televizyonda EBA TV izleyerek ya da tablette sınıfın zoom yayınına katılarak eğitim görmüştür. Okulda toplumsal bir etkileşim alanına sahip olan çocuklar, evde bir ekran karşısına mecbur kalmışlardır. Online eğitimin olumlu ve olumsuz özellikleri bulunmaktadır. Örneğin derstlikte öğretmene soru sorabilen, iletişim kurabilen, disiplin olan okul ortamları, görüntü-ses takibi yapılan, soru sorulmayan, dikkat dağınıklığının yaşandığı ev ortamlarına dönüşmüştür.

Postman (2016), okulun bir yasal zorunluluk olduğunu belirtmektedir. Ancak online eğitimde derse katılmak tercihe bağlıdır. Benzer şekilde okulda eğlence bir araçtır ancak televizyon karşısında amaç olmaktadır. Online eğitimin video, grafik ve görsellerle daha ilgi çekici olması, sayısal işlemlerin daha kolay aktarımı ve müzik kullanımı ile bazı bilgilerin daha çabuk öğrenilmesi söz konusu olabilmektedir. Ancak yine de öğrenme süreci, öğrencinin bireysel mücadelesi, zaman ayırması ve kendini disipline etmesi ile mümkün olmaktadır.

Toplumların temel amaçlarından biri, sağlıklı nesiller yetiştirmek ve toplumun devamlılığını sağlayabilmektedir. Sağlıklı nesillerin oluşması için kaliteli eğitimin sağlandığı profesyonel okul ortamları önceliklidir. Güvenli iletişimin desteklendiği, duyguların ya da düşüncelerin özgürce ifade edildiği, çocuğun birey olarak kabul edildiği ve akranları ile olumlu ilişkiler geliştirdiği okul ortamları, çocuğun geleceğine katkıda bulunmaktadır (Kızıldağ, 2019). Adler (2018), ebeveynlerin çocukları topluma hazırladığını ve eğitim ile çocukların yaşama uyum sağladığını belirtmektedir. Eğitim aracılığı ile bireyler, küçük yaşlardan itibaren yaşlıları ve yetişkinlerle kaynaşmaktadır. Ayrıca okul ortamı, ailenin eksiklerini tamamlamakta ve yeterli aile eğitimi alan çocukları da geliştirmektedir.

Öğretmenin öğrencilere eleştirel bakış açısı kazandırması ve sistematik düşünmeyi öğretmesi gerekmektedir. Dökmen (2005), öğrencilere bilgi kavrama, uygulama ve analiz-sentez sürecinde destek olunması gerektiğini belirtmektedir. Aynı zamanda öğrencilerin bilgiyi değerlendirmeleri konusunda yol gösterilmesi ve yaratıcılıklarının desteklenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Adler (2015), öğretmenin görevinin çocuğun sosyal duygularını ifadesini ve cesaret kazanmasını sağlamak olduğunu belirtmektedir. Çünkü ona göre, sosyal duygu gelişimi başarıya da katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda Adler (2014), ideal okulun da tanımını yapmaktadır. Bu okul, yalnız bilgi edinilen yer değil, yaşama sanatı bakımından öğrencinin eğitildiği alan olarak tanımlanmaktadır.

Adler (2018), yaşamın üç temel sorunu olduğunu belirtmektedir; meslek, evlilik/sevgi ve sosyal sorunlar. Tüm bu problemler, eğitim durumu ile yakından ilişkilidir. Sosyalleşmeyi sağlayan okul ortamı, meslek seçimi için gerekli temel bilgileri kazandırmaktadır. Okulda kazanılan iletişim anlatışı, evlilik ve sevgi ilişkilerine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle eğitimin önemszenmesi ve çocukların okula gönderilmesi gerekmektedir. Ebeveynler, okulu, çocukları için ideal ortam ve verimli bir alan olarak tanımlamaktadır (Akçalı, 2015). Çünkü çocuklar, okulda hem öğrenmekte hem de sosyal ve psikolojik açılarından tatmin olmaktadır.

Okulun görevi, eleştirel düşünebilen, ezberci olmayan, teknolojiyi etkin kullanan, takım halinde çalışabilen ve işbirliği bilen çocuklar oluşması için uygun ortamı sağlamaktadır. Eğitim sistemi bu amaçla düzenlenmekte ve öğretmen, öğrenciler için “rehber” olarak görülmektedir. Adler (2020)’e göre okul, çocuğun test edildiği ve denendiği mekan olarak tanımlanmaktadır. Çocuk, okulda toplumsal sorumluluklarını öğrenmekte ve kuralları benimsemektedir. Vatanına faydalı ve hayata karşı donanımlı olan bireyler yetiştirmek için öğretmenlerin varlığı oldukça önemlidir. Bu noktada, öğretmenin öğrencilerle olumlu ilişkiler kurması, onları her anlamda yetiştirmesi ve desteklemesi gerekmektedir.

Öğretmenlerin etkili iletişim kurması gerekmektedir. Öğretmenin, öğrencilerine empati ile yaklaşması, saydam olması, öğrencilerine eşit davranması, net ve açık konuşması, onları önemsemesi gerekmektedir. Ayrıca hangi yaş grubundan olursa olsun, öğrenciye değer vermesi ve öğrencileri cesaretlendirmesi öğretmen-öğrenci iletişimini olumlu yönde etkilemektedir (Kaya, 2018). Öğretmenin öğrenciyi anlaması, ona destek olması, güven vermesi, sınıf ortamında ezmemesi, güler yüzlü davranması, anlayış göstermesi, öğrencinin okulu ve dersleri sevmesine de katkı sağlamaktadır. Bu sevgi, çocuğun akademik başarısını da olumlu yönde geliştirmektedir.

Ergenlik dönemi, çocukların değişimlerinin çok hızlı gerçekleştiği, fırtınalı ve stresli yıllar olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemin başlangıcı biyolojik gelişimle ilgilidir. Bitişi ise kültürelidir. Ergenlik döneminin problemleri görülmesine neden olan bazı faktörler bulunmaktadır. İlki, çocukların ebeveynleri ile sürekli çatışmaları ve isyan ederek kendi bağımsızlıklarını kazanmak istemeleridir. İkincisi, hormonal dengesizlikler nedeniyle duygusal sıkıntılar, çalkantılı ve dengesiz ruh hali değişimleri yaşamalarıdır. Gençler, bu ruh hali değişimleri nedeniyle stres altında ve kaygılı hissetmektedir. Son olarak, ergenlik döneminde olan bireyler, başlarını derde sokma riski taşımaktadır (Şirin, 2020). Çünkü bu dönemde bulunan bireyler, korkusuz ve aşırı özgüvenli hale gelmektedir.

Ergenlik döneminde olan (11-18 yaş) çocukların, kimlik arayışları bulunmaktadır. Gençler hem kendinin kim olduğunu sorgulamakta hem de ailesini eleştirmeye başlamaktadır. Kimlik bulmaya çalışan bireyler, arkadaşları ile iletişimlerinde de değişiklikler yaşamaktadır. Bu dönemi en kolay atlatanlar ise aileleri ile konuşan, sağlıklı ebeveyn-çocuk ilişkisi kazanmış gençlerdir. Ergenlik zorlu bir dönem olarak kabul edilmelidir. Ailenin çocuklarının sınırlarını iyi çizmesi ancak bu sınırlar içinde onları özgür bırakması gerekmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010). Baskıcı olma, koruma ve tamamen özgür bırakma arasında bir denge kurulması gerekmektedir.

Çocuğu ergenlik döneminde olan ebeveynler, ona söz hakkı vermeli ve bir birey olduğunu kabul etmelidir. Bu şekilde davranan ebeveynlerin çocukları akranları ile daha olumlu iletişim geliştirmekte ve daha az risk almaktadır. Az risk alması da çocuğun başının belaya girmesini engellemektedir. Ergenin sakin kalmasını destekleyen şey, arayışını özgürce yapması, kısıtlanmaması, kendini keşfederken sorduğu soruları cevaplayan yetişkinlere sahip olması ve onlara güven duymasıdır.

Ergenlik döneminde bulunan genç, sürekli ikilimler arasında yaşamaktadır. Örneğin, birey olarak hem anne ve babasına çok değer vermekte hem de onları eleştirmekte ve onlarla çatışmaktadır. Aynı durum, ebeveynler için de geçerli olmaktadır. Çocuklarını çok seven ebeveynler aynı zamanda onları acımasızca eleştirmekte ve baskı kurmaktadır. Dökmen (2005), eleştirinin gerekli olduğunu ancak olumlu şeylerin de konuşma konusu olması gerektiğini belirtmektedir. Cüceloğlu (2020), çocuğun sevildiğini hissetmesi gerektiğini ifade etmektedir. Çünkü güvenilen çocuk, güvenen ve güvenilen yetişkin haline gelmektedir. Bu durum yetişkinin mutlu olmasına katkıda bulunmaktadır.

Son çocukluk dönemi denilen ergenlikte, bireylerin aile büyükleri ile bağlarının zayıflaması söz konusu olmaktadır. Ancak bu dönemde bulunan gençler, zorlu ve stres içeren durumlarla karşılaştıklarında yine ailelerine sığınmaktadır. Çocukların yaşı büyüdükçe karşılaştıkları stres yaratan durumların sayısı ve yoğunluğu artmaktadır (Körük, 2019). Sınava hazırlanma süreci, yoğun stres yaşanan dönemlerden biri olarak bilinmektedir. Bu dönemde ailelerin çocuklara verdikleri tepkiler ve baskı uygulama seviyeleri hissettikleri stres düzeylerini etkileyebilmektedir. Stresin çok fazla artması, kaygı bozuklukları ve psikolojik travmaya neden olabilmektedir.

2.3.1. Lise Giriş Sınavı ve Aile İçi Çatışma

Lise giriş sınavı, gençlerin kariyer gelişiminde karşılaştıkları ilk gerçekçi imtihandır. Gencin hangi alanlara ilgi duyduğu, kendinin kim olduğu, bu dönemde önem kazanmaktadır. Örneğin, sosyal bilimlere ilgi duyan çocuğun, o alanda bir liseye gitmesi gerekmektedir (Şirin, 2020). Bu süreçte ailenin çocuğu dinlemesi, anlaması ve onu tanıması oldukça önemlidir. Sınava hazırlanma süreci stresli olduğundan, sınava hazırlanan çocuğun ailenin desteğini hissetmesi gerekmektedir. Sınavı mecburiyet olarak gördüğünde baskı seviyesi artmaktadır. Oysa kendini geliştirmek için okulun ve sınavın gerekli birer aşama olduklarını kabul etmesi sağlanmalıdır.

İnal (2015), sınavın not, diploma, mesleki kariyer ve başarının temel göstergesi gibi kullanıldığını belirtmektedir. Hatta kişilerin hayata sınav ve puan alma odaklı baktığını ifade etmektedir. Okul, kurs, ek ve özel dersler arasında sıkışan genç, kendini bu döngüden en kısa sürede kurtarmak istemektedir. Semerci (2006), çocukların başarısız olduğunda ailesinin onu seveceğinden emin olmadığına dikkat çekmektedir. Sınav, çocuklar için kaygı kaynağı olabilmektedir. Çünkü sınavla ilgili yaratılan olumsuz düşünceler başarısız olma korkusunu artırmaktadır. Bu kaygı girdabına ebeveynler, çocuklardan önce kapılabilmektedir.

Kaygılı olması, gencin sınavda yeterli başarıyı göstermesini engellemektedir. Ebeveynlerden biri yüksek düzeyde yaşadığı kaygının sorumluluğunu çocuğa yüklemektedir. Diğeri ise, çocuğa baskı yaptığı için eşine kızmaktadır. Bu ebeveyn, çocuğu baskıdan korumak için daha yumuşak ve hoşgörölü davranmaktadır (Özer, 2013). Sınava giren diğeri rakiplerin notu belirsiz ve öngörölmez olduğu için, öğrenci daha fazla kaygı duymaktadır. Sınav hazırlık döneminden, içine kapalı, sinirli ya da utangaç gençler daha fazla etkilenebilmektedir. Bilgisine güvenmeyen ya da kötü not almaktan korkan çocuklar da kendini stres altında hissetmektedir.

Aile tutumu, çevre etkisi ve zaman yönetimi bu süreci etkileyebilmektedir. Şahan (2019), sınava hazırlanan çocukların olumlu düşünmesi gerektiğini belirtmektedir. Çünkü davranışlar düşünceye göre şekillenmektedir. Özer (2013) bu konuda bazı farkındalıklar kazanmanın önemli olduğunu düşünmektedir;

- Sınav kişiliğın değil, bilgi düzeyinin ölçümünü sağlamaktadır.
- Sınav, başarılı ve saygın insan olmayı sağlamamaktadır.
- Sınavda soruları doğru analiz etmek önemlidir, sorularla kavga edilmemelidir.
- Sınav kazan-kaybet olarak görülmemeli, seçenekler yelpazesi olarak bakılmalıdır.
- Motive olmak için, keyif alınan şeylere de zaman ayrılmalıdır.

Öğrenciler başarılı olduklarında mutlu olmaktadır. Ancak, başarısızlıklardan ders almaları ve hatalarını yeni bir şey öğrenmek olarak görmeleri gerekmektedir. Aslında başarısızlıklar, öğrencileri daha ileri taşıyan en önemli şeylerdir. Çocukların sınavı algılama şekilleri değişmektedir. Bazı çocuklar sınavı ağır bir yük ve zahmetli bir iş olarak görmektedir. Aşırı hırslı çocuklar ise sınavı kendilerini başarıya götüreceğ yol ve takdir duygusu olarak görmektedir. Adler (2014)'e göre, çocuğın kendine verdiği değeri önemlidir. Sınava karşı nasıl bir tutum takındığı ise çocuğın başarısını etkilemektedir.

Güngör (2021)'e göre ebeveynler Lise Giriş Sınavı'nın stresli ve zor olduğunu düşünmektedir. Aynı zamanda tek bir sınav olmasını da yanlış olarak değerlendirmiştir. Salgın sürecinin bu sınava hazırlanma sürecine çeşitli etkileri bulunmaktadır. Bunlar arasında öğrencilerin motivasyonunun azalması, uzaktan eğitimin tam olarak yeterli olmaması, sosyal hayattan uzaklaşma sayılabilmektedir. Bu konu ile ilgili yapılan çalışmalar, sınavın psikolojik olarak olumsuz etkileri olduğunu kanıtlamıştır. (Güler & Arslan, 2019; Özdaş, 2019) Sınav sürecine hazırlanan öğrencilerin yaşları küçük olmasına rağmen zamanlarının çok büyük bir bölümünü ders çalışmaya ayırdıkları ortaya konmuştur. Bu dönem, öğrencilerin yalnızlaşmasına ve arkadaşlarından uzaklaşmasına da neden olmaktadır.

Sınav süreci ile salgın sürecinin birleşmesi öğrencileri psikolojik olarak olumsuz olarak etkilemektedir. Sınava hazırlanan gençlerin pandemi döneminde aileleri ile bazı sorunlar ve çatışmalar yaşadıkları görülmektedir. (Karataş, 2020) Kaygı ve endişenin arttığı bir dönem olan salgın sürecinde çeşitli kısıtlamalara maruz kalan öğrenciler kendilerini baskı altında hissetmektedir.

Aileleri ile sağlıklı bağ kuran çocuklar, kendilerini bu dönemde daha güvende hissetmekte ve sınavlarda daha başarılı olmaktadır (Sears & Sears, 2016). Çocukların nasıl etiketlendiği, başarıları üzerinde etkili olmaktadır. Olumlu etiketle tanımlanan çocukların daha başarılı performans sergiledikleri ve zeka düzeyinde artış olduğu gözlenmiştir (Özer, 2015). Bu durumda en önemli şey çocuğun kendini nasıl etiketlediği, kendini nerede konumlandığıdır. Çünkü çocuk sınavdan başarısız olacağı yönünde bir algıya sahipse, çocuk o sınavda yüksek ihtimalle başarısız olmaktadır. Çocuğundan çok fazla beklentisi olan ebeveynler, özellikle sınav dönemlerinde çocuklarına baskı yapmaktadır. Cüceloğlu (2020), gergin ya da depresyona girmiş öğrencilerin, koruyucu ve mükemmelliyetçi anne babalar tarafından yetiştirildiğini belirtmektedir. Bu çocuklar, belirsizliğe tahammül etmekte zorlanan, farklılıkları yönetemeyen ve zorluklar karşısında hemen pes eden yetişkinlere dönüşmektedir.

Tek bir şeyi amaçlamak, karar vermeyi ve kendini ona adanmayı içermektedir. Fromm (2019), kararsızlık yaşayan kişinin en kısa sürede karar alması gerektiğini belirtmektedir. Aksi halde eyleme geçme sorunlarının görüleceğini de eklemiştir. Çocukların seçim yapmaları ve bu seçimlerden ders almaları gelişimleri açısından gereklidir. Çünkü bazen yanlış karar vermek, tamamen kararsız olmaktan daha değerlidir. Dökmen (2020), çocukken kendisine seçme özgürlüğü verilmeyen kişilerin kararsızlık yaşadığını ifade etmektedir. Bu çocukların, yetişkinlikte de seçim yapmakta zorlandıkları görülmektedir.

Çocukların kendi davranışlarının sorumluluğunu alması gerekmektedir. Sınav sonrası gideceği okulu çocuğun belirlemesi ve bu seçimin sorumluluğunu alması oldukça önemlidir. Çocuk seçim yaptığında, bu seçimin kendi isteği olduğundan emin olmalı ve gönül rahatlığı hissetmelidir. Çocuğu, özgür bir birey olarak yetiştirmek, kendisini keşfetmesini de desteklemektedir. Her çocuğun kendi hedefine ulaşmak için tercih ettiği farklı yollar bulunmaktadır (Cüceloğlu, 2021; Sears & Sears, 2016). Ebeveynlerin, çocukları hangi yolu seçerse o yolda destekçi olmaları ve çocuklarının her zaman yanlarında durmaları gerekmektedir.

Liseye hazırlanan çocuklar, ergenlik döneminde bulunan öğrencilerdir. Ergenlerin hem kimlik inşa etmesi hem de kendini topluma kabul ettirmesi gerekmektedir. Bu yaş çocuklarda, ilgi çekme isteği, kolay etkilenme, hızlı kurulan ve hızlı bozulan ilişkiler söz konusu olabilmektedir. Ergenlikte olan çocuğun ebeveynler tarafından kabul edilmesi, çocuğun sorumluluk almasına ve kendini geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Ancak reddeden bir ilişki yaşandığında, çocuk utangaç ve saldırgan davranışlarda bulunabilmektedir. Özen (2020) bu dönemde uygun kişilerin örnek alınmasının da kimlik oluşumunda oldukça önemli olduğunu belirtmektedir.

Meslek seçimi hem bireysel hem de toplumsal yönleri olan bir tercihi içermektedir. Bu tercihte önemli olan, bireyin kendi yetkinliklerini fark etmesi ve buna uygun bir alana yönelmesidir (Cüceloğlu, 2021). Sınava hazırlanma sürecinde ve sonrasında, ebeveynlerin çocuğa uygun ortam sağlaması, onunla sohbet etmesi ve gerçekten istediği yere karar vermesine yardımcı olması önemlidir. Şahan (2019), sınava hazırlanma sürecindeki öğrencileri şu faktörlerin etkilediğini belirtmektedir;

- çocuğun kendine dair beklenti ve algısı
- ailenin çocuğa dair beklenti ve algısı
- eğitim ve sınav sisteminin ezber ve sınava dayalı olması
- okulun kalitesi
- öğretmenin tutumu
- sosyal çevre
- arkadaşlık ilişkileri
- iletişim kanalı olan medya

Bu faktörlere ek olarak ebeveyn-çocuk iletişimi eklenebilir. Aile üyeleri, çocuğun bu süreçte zorlandığını bilmeli, onun engellerini aşması için yardımcı olmalıdır. Ebeveynlerin gerçekçi beklentiler içinde olması, çocuğunun potansiyelinin farkında olması ve otoriter olmaması oldukça önemlidir. Çocuğun hem özgür hem de aile yanında hissetmesi, öfkeli olduğu durumlarda sakinleşmesinin beklenmesi gerekmektedir (Dökmen, 2005). Ev ortamında yaşanan sınav süreci gerginliklerinde bu tarz molalar olumlu etkiler yaratabilmektedir.

Dünya'nın küreselleşmesi ile küçük bir köyde olan olayların, küresel ölçekte etkilerinin görülmesi mümkün hale gelmiştir. Salgının Çin'in küçük bir yerleşim bölgesinde ortaya çıktığı ve kısa sürede tüm dünyada etkisini gösteren bir hastalık haline geldiği bilinmektedir. Seyahatlerin çok daha kolay yapılması, ulaşım sistemlerindeki gelişimler, kargo teknolojileri, ithalat-ihracat sistemlerinin hızlanması gibi durumlar hastalığın önlenmesini imkansız hale getirmiştir. Çünkü küreselleşmenin teknolojik boyutunun getirdiği yenilikler, salgının bulaşma hızını artırmıştır.

Covid-19'a yakalanma korkusu taşıyan bireyler, sevdikleri için kaygılanmaktadır. Öz (2017), travmaların bulaşıcı özellikte olduğunu belirtmektedir. Bireylerde ya da toplumda görülen bir travma, ailelere de yansımaktadır. Aile içinde değişen yaşam tarzı, ebeveynler ve çocuk tarafından farklı yorumlanmaktadır. Bu nedenle kişiler üstünde farklı şiddetlerde tepkiler yaratmaktadır. Örneğin ebeveynler, maddi kaygılar yaşamakta, küçük çocuklar hareket edememekten şikayet etmekte ve ergenlik dönemindeki gençler sosyalleşemedikleri için mutsuz olabilmektedir. Çelen (2018), ebeveynlerden birinin işsiz kalması ve buna bağlı gelişen stresin aile içinde çatışma yaratabileceğini belirtmektedir.

Ebeveynlerin salgın döneminde aşırı kaygılı ya da aşırı titiz olması aile üyesi olan gençleri ve çocukları olumsuz etkilemektedir. Çocuklar kendilerini rutin olaylarda ve düzen içinde güvende hissetmektedir. Bu nedenler, haberleri daha az izletmek, korkutucu görüntülerden onları korumak ama onlara gerçek bilgiyi vermek gerekmektedir. Anne ve babaların çocuklarının birey olduğunun farkında olarak, onların süreçle ilgili kaygılarını dinlemesi ve süreç hakkında bilgilendirmesi oldukça önemlidir. Salgın sürecinin geçiciliğinin vurgulanması, değişimlerin olumlu yönlerine dikkat çekilmesi ve kaygı durumunun çocuklara hissettirilmemesi önceliklidir. Yeşildağ ve Reyhanlıoğlu (2020), travma yükünün en ağır olduğu alanı ebeveyn-çocuk ilişkisi olarak belirtmektedir. Çünkü salgın dönemi en çok aile üyelerinin günlük aktivitelerini ve iletişimlerini etkilemiştir.

Üçüncü bölümde, pandemi döneminde lise giriş sınavına hazırlanan ergenlik dönemindeki ortaokul son sınıf öğrencilerinin aileleri ile yaşadıkları çatışmalar ile ilgili araştırmanın sonuçları sunulmuştur. Salgın dönemi ve online eğitim, ailelerin çocukla iletişimi ve çocuğun sosyal ve psikolojik olarak kendini gördüğü durum ortaya konmuştur. Bulguların anlatıldığı üçüncü bölümde hem açık uçlu araştırma anketinin soruları hem de çalışmanın ana anketinin soruları analiz edilmiştir.

BÖLÜM III

COVID-19 SÜRECİNDE LGS'YE HAZIRLANAN ÖĞRENCİLERİN AİLELERİYLE YAŞADIKLARI

İLETİŞİM ÖRÜNTÜLERİ VE ÇATIŞMALARI ARAŞTIRMASININ BULGULARI

Araştırma, Türkiye sınırları içinde ikamet eden ve salgın sürecinde (2020-2022) Lise Giriş Sınavına (LGS) hazırlanan orta okul son sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Öğrenciler için 40 soruluk bir anket (EK-3) hazırlanmıştır. Bu anket 251 öğrenciye online ortamda ulaştırılmış ve anket sonuçları dikkate alınarak grafikler hazırlanmıştır. Anket soruları için İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu'ndan (EK-1) onay alınmış ve bu sorular salgın döneminde lise giriş sınavına hazırlanan öğrencilere uygulanmıştır. Yorumlar bu grafikler üstünden yapılarak araştırmanın sonuç kısmı yazılmıştır.

Çalışma iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada, araştırma anketini oluşturmak için kullanılan açık uçlu soruların yer aldığı bir ölçümleme yapılmıştır. İkinci aşamada ise, bu açık uçlu soruların içeriklerinin istatistiksel olarak analiz edilmesi sonucunda elde edilen veriler temel alınmış ve çalışmanın araştırma anketi hazırlanmıştır. Çalışmada giriş bölümünde belirtilen amaç sorularına yanıt aranmıştır. Açık uçlu soruların ve anket çalışma sorularının analiz grafikleri 3.2. numaralı Bulgular başlığının altında sunulmuştur.

Anket soruları, anketten önce yapılan ön çalışma sonuçlarına uygun olarak tasarlanmıştır. Bu çalışma, açık uçlu sorulardan (EK-2) oluşmaktadır. Hazırlanan açık uçlu sorular, salgın döneminde lise sınavına hazırlanan öğrencilere online olarak uygulanmıştır. Bu cevaplarda en çok kullanılan ifadeler sınıflandırılmış, öğrencilerin belirttikleri salgın etkileri üstünden anket soruları temellendirilmiştir ve veri sonuç analizleri bu bölümde sunulmuştur.

3.1. Yöntem

Çalışma, Türkiye sınırları içinde ikamet eden ve salgın sürecinde (2020-2022) Lise Giriş Sınavına (LGS) hazırlanan orta okul son sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Öğrenciler için 40 soruluk bir anket hazırlanmıştır. Bu anket 251 öğrenciye online ortamda ulaştırılmış ve anket sonuçları dikkate alınarak grafikler hazırlanmıştır. Yorumlar bu grafikler üstünden yapılarak araştırmanın sonuç kısmı yazılmıştır.

Açık uçlu soruların bulunduğu ön çalışmada 26 öğrencinin 25 tanesinin cevapları veri olarak kabul edilmiştir. Çünkü 1 öğrencinin yanıtları güvenilir bulunmamıştır (tüm açık uçlu sorulara evet cevabı vermiştir ancak sorular evet-hayır cevabı içermemektedir). Geriye kalan 12 erkek (%48) ve 13 kadın (%52) olmak üzere 25 öğrencinin cevapları analiz edilmiştir. Cevapları arasında ortak kullanılan kelimeler, en sık tekrarlanan cümleler belirlenmiştir.

Odak grup sayılan bu öğrencilere, açık uçlu sorular online olarak uygulanmış ve kendi özgür ifadeleri ile yazdıkları cevaplar veri olarak kabul edilmiştir. Açık uçlu sorularda öğrenciler, salgın döneminde evde olmak, arkadaşlar ile görüşmemek, aile ile daha fazla zaman geçirmek, anne ve babanın maddi durumunun etkisi, online okuldan nasıl etkilendikleri ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklamalar, 251 kişiye ulaştırılan anket sorularının oluşturulmasında etkili olmuştur.

Çalışma hazırlanırken çekirdek aile yapısı ele alınarak sorular yazılmıştır. Büyükanne, dede gibi büyük aile üyeleri ya da kardeşler ile ilişkiler dahil edilmemiştir. Bu ilişkilerin de araştırılması gerektiği düşünülmektedir. Çıkan sonuçların araştırmayı genişletecek kişilere fikir vermesi de amaçlanmaktadır.

3.1.1. Araştırma Modeli ve Veri Toplama Aracı

Araştırmanın veri toplama yönteminde, öncelikle açık uçlu soruların yer aldığı anket linki online ortamda lise giriş sınavına girecek olan öğrencilere iletilmiştir. Ardından içerik incelemesi yapılmış ve en sık tekrarlanan kelimelere odaklanılmıştır. Öğrencilerin olumlu ya da olumsuz cümle yapıları sınıflandırılmış ve belirli kategoriler oluşturulmuştur.

Ardından bu kategorilere yönelik sorular oluşturularak 40 soruluk bir anket hazırlanmıştır. Bu online ankete, 251 öğrenci katılım sağlamıştır. Toplanan verilerin grafikleri hazırlanarak, sonuç bölümü, yorumlar ve öneriler yazılmıştır. Veri toplama aracı olarak adlandırılan açık uçlu sorular ve bu soruların cevapları temel alınarak hazırlanan anket soruları araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Öğrencilerin kendilerinin, gönüllü olarak cevapladığı açık uçlu sorular analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda hazırlanan anket yine öğrencilere yapılmıştır. Sonuçlar, geçerlik ve güvenilirliği kanıtlar niteliktedir. Başlangıçta 25 öğrenci ile yapılan ön çalışma, 251 kişilik kapsamlı çalışmaya temel teşkil etmektedir. Hem ön çalışma hem de kapsamlı çalışma verileri, çalışmanın bulgular kısmında yer almaktadır.

3.1.2. Evren / Örneklem

Çalışmanın evreni salgın döneminde lise giriş sınavına çalışan tüm öğrenciler olarak tanımlanmaktadır. Bu evreni temsil eden örneklem, çalışma için rastgele seçilmiş olan, salgın döneminde liseye hazırlanan ve lise giriş sınavına girecek olan 275 öğrencidir. Örneklem grubunda yer alan öğrencilerin yaş ortalaması, evren ile eşittir. Çalışma katılımcılarının cinsiyetlerinin yarı yarıya olmasına özen gösterilmiştir. Online olarak yapılan anket çalışmasında, %51,4 (Erkek) ve %48,6 (Kadın) öğrencinin soruları yanıtladığı bilinmektedir.

Katılımcılara ekonomik düzeylerini belirleme amacıyla demografik sorular içinde ailelerinin gelir durumları da sorulmuştur. Bunun sonucunda da bir grafik çıkarılmıştır. Örneklem olarak seçilen öğrencilere sosyal medya üstünde oluşturulan sınıf grupları, ders çalışma grupları ve sınav ile ilgili gündem etiketlerine attıkları yorum hesaplarına mesaj atma üstünden ulaşılmıştır.

3.2. Bulgular

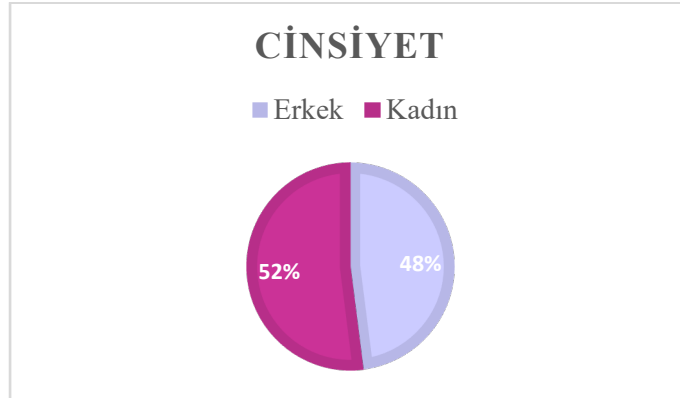
Bulgular bölümünde, anket soruları, anketten önce yapılan ön çalışmanın sonuçlarına uygun olarak tasarlanmıştır. Bu ön çalışma, açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Hazırlanan açık uçlu sorular, salgın döneminde lise sınavına hazırlanan 26 öğrenciye online olarak uygulanmıştır. 1 öğrencinin cevabı geçersiz sayıldığından geri kalan 25 öğrencinin cevapları değerlendirilmiştir. Bu cevaplarda en çok kullanılan ifadeler sınıflandırılmış, öğrencilerin belirttikleri salgın etkileri üstünden anket soruları temellendirilmiştir.

3.2.1. Açık Uçlu Soruların Analizleri

Araştırma öncesinde odak grupla yapılan bu ön çalışma, açık uçlu anket sorularından oluşmaktadır. Öğrencilerin yanıtladığı soru cevapları içerik bakımından analiz edilmiş ve sınıflandırılmıştır. Bu cevaplar temel alınarak çalışma anketi oluşturulmuştur.

3.2.1.1. Cinsiyet

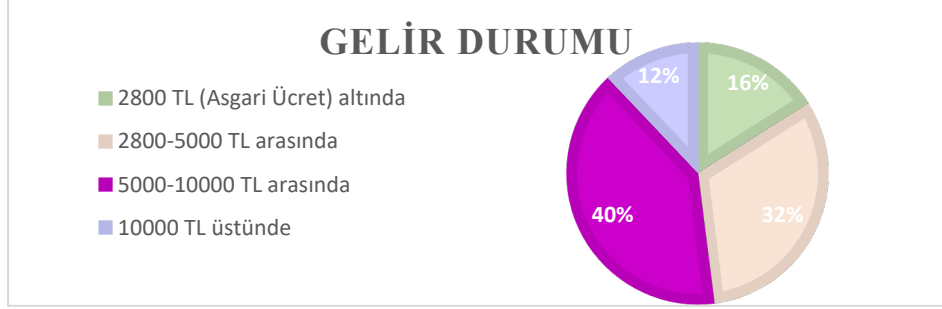
Şekil 1: Cinsiyet

Açık uçlu soruları cevaplayan öğrenci sayısı 25 olarak belirlenmiştir. 12 erkek (%48) ve 13 kadın (%52) katılımcı bulunmaktadır. Kadın katılımcı sayısı 1 kişi fazladır. Katılımcı olan 1 erkeğin yanıtları güvenilir olmadığı için dikkate alınmamıştır. Çünkü bu kişi, tüm sorulara “Evet” yanıtını vermiştir. Bu nedenle geriye kalan 25 kişinin yanıtları incelenmiştir.

3.2.1.2. Gelir Durumu (Aylık)

Şekil 2: Gelir Durumu

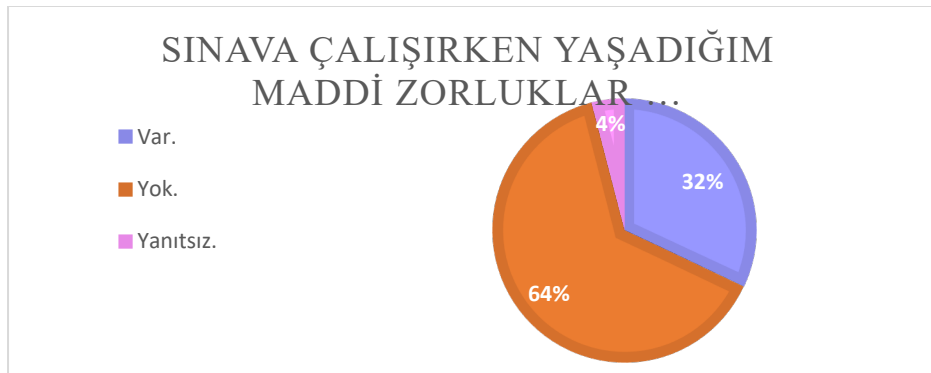

Ön çalışma katılımcıları arasından 4 kişinin (%16) gelir durumu asgari ücretin altındadır. 8 kişinin (%32) gelir durumu 2800-5000 TL arasındadır. 5000-10000 TL arasında gelir durumuna sahip 10 kişi (%40) bulunmaktadır. 3 kişinin (%12) gelir durumu ise 10000 TL üzerindedir. Katılımcıların çoğunluğu 5000-10000 TL arasındaki gelir grubunda yer almaktadır. Bu gelir grubundan sonra en çok katılım gösteren grup 2800-5000 TL arasında yer almaktadır. Düşük ve yüksek gelir grubuna sahip katılımcılar, grafiğin daha az katılımcısının olduğu bölümünü oluşturmaktadır.

3.2.1.3. Sınava Çalışırken Yaşadığım Maddi Zorluklar...

Ön çalışmaya katılan öğrencilerden 8 tanesi (%32) salgın sürecinde sınava çalışırken maddi sıkıntılar yaşadığını belirtmiştir. 16 kişi (%64) herhangi bir maddi zorluk yaşamadığını ifade etmiştir. 1 kişi ise soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Şekil 3: Sınava Çalışırken Yaşadığım Maddi Zorluklar

Genel olarak yanıtlar değerlendirildiğinde çoğunluk (%64) maddi zorluk yaşamadığını belirtmiştir. Bunun nedeni çocukların gelir durumlarının ortalama ve üstünde yoğunlaşması olarak tahmin edilmektedir. Maddi bakımdan olumsuz yanıt belirten öğrencilerin nedenleri de aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır. Maddi zorluk yaşadığını belirten katılımcıların çoğu kaynak kitap alamadığını belirtmiştir.

Yaşadığım maddi zorluklar;

- Kaynak kitap ve/veya test kitabı alamadım. Kitaplar çok pahalı. (7 kişi)
- Herhangi bir yorum yok. (1 kişi)
- Ayrıca öğrencilerin bazıları MEB kitaplarının yetersiz olduğunu belirtmiştir. (3 kişi)

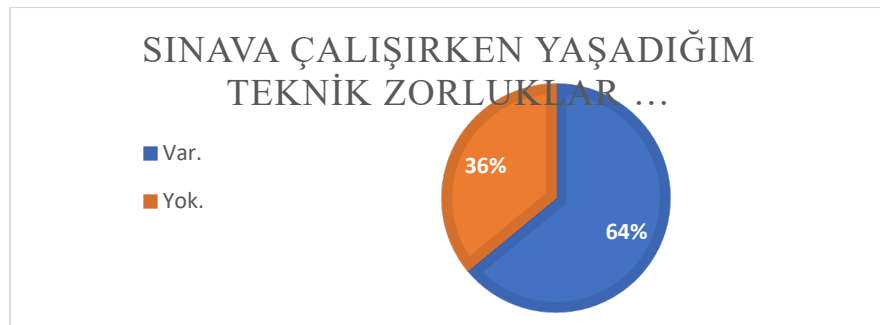
Maddi zorluk yaşamadım ama;

- Etrafımda zorluk yaşayan bir arkadaşıma yardım ettim. (1 kişi)
- Masraflarımız arttığı için stres yaşadım. (1 kişi)

3.2.1.4. Sınava Çalışırken Yaşadığım Teknik Zorluklar...

Katılımcıların 16'sı (%64) salgın sürecinde sınava çalışırken teknik zorluk yaşadığını belirtmiştir. 9 kişi (%36) herhangi bir teknik zorluk yaşamadığını ifade etmiştir.

Şekil 4: Sınava Çalışırken Yaşadığım Teknik Zorluklar

Yaşadığım teknik zorluklar;

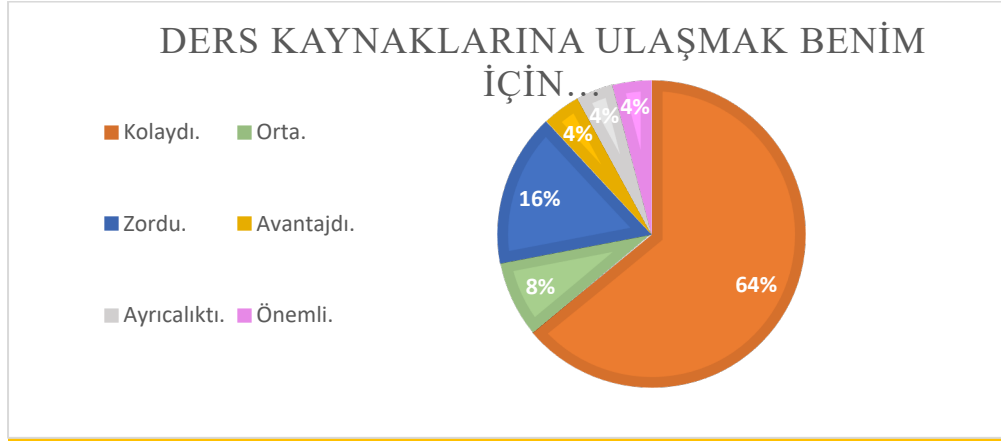
- Elektrikler kesildi. (1 kişi)
- İnternette sorun yaşadım. (4 kişi)
- Kardeşim ders çalışmamı engelledi. (1 kişi)
- Okulumun online eğitimi yetersiz. (2 kişi)
- Bilgisayar ortamında çalışmak kağıt üstünde çalışmaktan daha zor. (1 kişi)
- Bilgisayarım yetersizdi. Bu nedenle yenilemek zorunda kaldım ve maddi olarak zorlandık. (1 kişi)
- Odaklanamıyorum. (3 kişi)
- Sınav zamanı elektrik kesilme ihtimali stres yarattı. (2 kişi)
- Çeşitli teknik zorluklar yaşadım. (1 kişi)

Teknik zorluk yaşadığını belirten katılımcıların çoğu internette sorun yaşadığını belirtmiştir. 3 öğrenci odaklanamadığını belirtmiş ancak bunu detaylandırmamıştır. Eşit sayıda öğrenci online eğitimi yetersiz görmüş ve sınav zamanlarında teknik aksaklık olabilir diye stres yaşamıştır.

3.2.1.5. Ders Kaynaklarına Ulaşmak Benim İçin...

Katılımcılardan 16 kişi (%64) ders kaynaklarına ulaşmanın kolay olduğunu belirtmiştir. 2 kişi (%8) orta düzeyde zorluk yaşadığı yanıtını vermiştir. 4 kişi (%16) zor olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte 3 kişi ayrıcalıktı, avantajlıydı ve önemliydi dedikleri için kategorinin dışında değerlendirilmiştir. Çünkü herhangi bir detay vermedikleri için tam olarak zor ya da kolay olarak değerlendirmenin yanıltıcı sonuçlara yol açabileceği düşünülmüştür.

Şekil 5: Ders Kaynaklarına Ulaşmak Benim İçin...

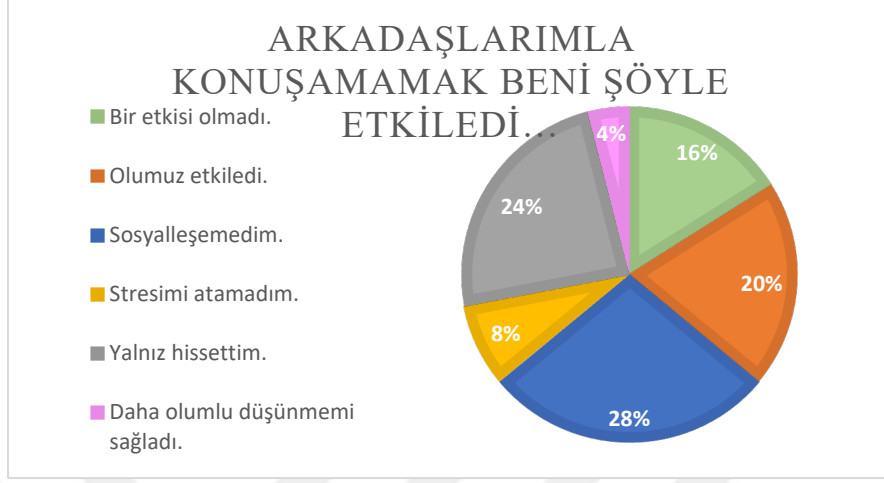

Ders kaynaklarına ulaşmanın kolay olduğunu ifade eden 16 kişiden 1 tanesi İstanbul'da yaşadığı için internetten kitap sipariş verdiğini belirtmiştir. Diğer 15 kişi herhangi bir detay belirtmemiştir. Ders kaynaklarına ulaşmakta zorluk yaşadığını belirten 4 kişiden 1 tanesi kargo sorunlarından söz etmiştir. Diğer 3 öğrenci herhangi bir detay belirtmemiştir. Katılımcılar genel olarak ders kaynaklarına ulaşmada zorluk yaşamamıştır.

3.2.1.6. Arkadaşlarımla Konuşamamak Beni Şöyle Etkiledi...

Katılımcılardan 4 kişi (%16) arkadaşlarıyla konuşamamaktan etkilenmemiştir. 5 kişi (%20) olumsuz etkilendiğini belirtmiş fakat bunu detaylandırmamıştır. Çoğunluğu oluşturan 7 kişi (%28) sosyalleşemediğini ifade etmiştir. 6 kişi (%24) kendisini yalnız hissettiğini belirtmiştir. 2 kişi (%8) stresini atamadığını belirtmiş olup bunu detaylandırmamıştır. 1 kişi (%4) ise daha olumlu düşünmemi sağladı olarak soruyu yanıtlamıştır.

Şekil 6: Arkadaşlarımla Konuşmak Beni Şöyle Etkiledi

Bir etkisi olmadı çünkü;

- İletişimi koparmadık. Elektronik ortamda görüştük. (3 kişi)
- Herhangi bir yorum yok (1 kişi)

Olumsuz etkiledi çünkü;

- Sınavlarla ilgili bilgi alışverişi yapamadım. (1 kişi)
- Mutsuz hissettim ve kendi içime kapandım. Bu nedenle kötü düşüncelerim arttı. (1 kişi)

- Panikledim. (1 kişi)

- Herhangi bir yorum yok (2 kişi)

Sosyalleşemedim çünkü;

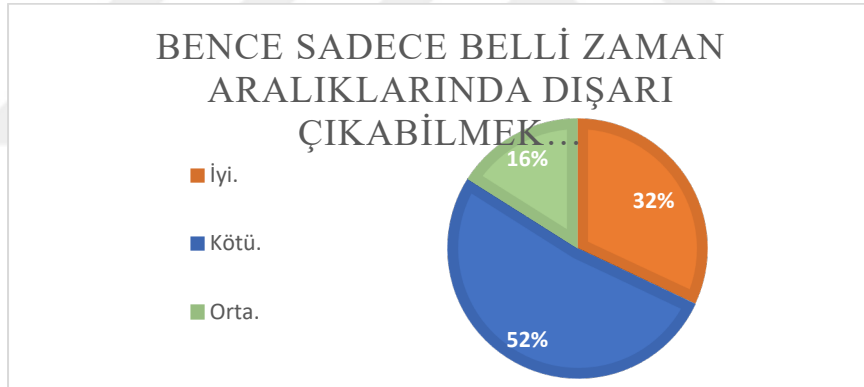
- İçine kapanık biri oldum (1 kişi)
- Arkadaşlarımla gezip eğlenemedim. Stresli hissettim. (3 kişi)
- Herhangi bir yorum yok (3 kişi)

Yalnız hissettim diyen öğrencilerin 1 tanesi motivasyonu düştüğünü, 1 tanesi de derslerine yoğunlaştığını belirtmiştir. 4 kişi ise neden yalnız olduğuna dair bir yorumda bulunmamıştır. Verilen yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde olumsuz etkilendiğini belirten öğrencilerin çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir.

3.2.1.7. Bence Sadece Belli Zaman Aralıklarında Dışarı Çıkabilmek...

Katılımcılardan 8 tanesi (%32) sadece belli zaman aralıklarında dışarı çıkabilmenin iyi bir durum olduğunu belirtirken, 13 kişi (%52) bu durumun kötü olduğunu belirtmiştir. 4 kişi (%16) ise hem iyi hem de kötü yanlarının olduğunu ifade etmiştir.

Şekil 7: Bence Sadece Belli Zaman Aralıklarında Dışarı Çıkabilmek...

Öğrencilerin bu durumu iyi olarak değerlendirme sebebi;

- Ders çalışmak için daha fazla zamanım oldu. (2 kişi)
- Pandemi şartlarında gerekli bir durum. (2 kişi)
- Arada dışarı çıkmak stresimi atmam için yardımcı oldu. (1 kişi)
- Herhangi bir yorum yok (3 kişi)

Öğrencilerin durumu ne iyi ne kötü olarak değerlendirme sebebi;

- Evde olmayı seven biriyim ama bazen sıkıldım (1 kişi)

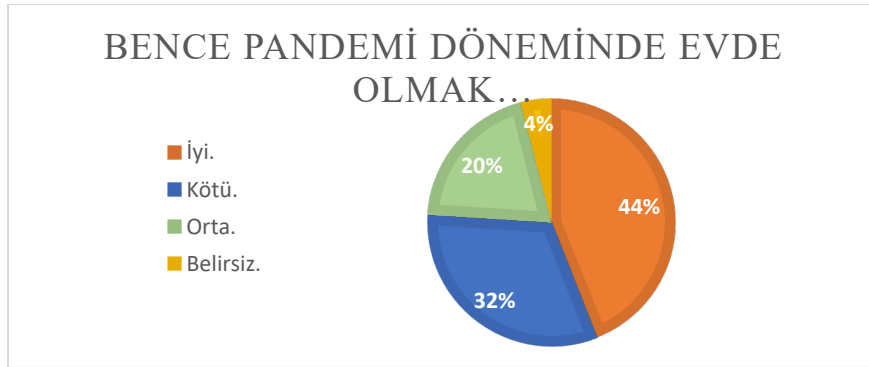
- Sosyal hayatımızı etkiledi ama gerekliydi (1 kişi)
- Herhangi bir yorum yok (2 kişi)

Durumu kötü olarak değerlendiren öğrenciler neden olarak uygulamayı saçma bulduğunu (2 kişi), en güzel yaşlardaki zamanların boşa geçtiğini (1 kişi), sağlıksız olduğunu (1 kişi), uygulamanın sıkıcı olduğunu ve özgürlük kısıtladığını (3 kişi) belirtmiştir. Durumun olumsuz olduğunu belirten ama başka bir açıklamaya yapmayan 6 kişi daha bulunmaktadır. Öğrencilerin genelinin bu durumdan rahatsızlık duyduğu görülmektedir.

3.2.1.8. Bence Pandemi Döneminde Evde Olmak...

Katılımcılardan 11 kişi (%44) salgın döneminde evde olmanın iyi bir durum olduğunu belirtmiştir. 8 kişi (%32) bu durumun kötü olduğunu ifade etmiştir. 5 kişi (%20) durumun hem olumlu hem de olumsuz yanlarına değinmiştir. 1 kişinin (%4) yanıtı ise belirsizdir.

Şekil 8: Bence Pandemi Döneminde Evde Olmak

Durumu olumlu olarak değerlendiren öğrenciler sebep olarak şu cümleleri kurmuştur;

- Ders çalışmak için daha fazla zamanım oldu (1 kişi)
- Salgın döneminde gerekli olan bir uygulama (4 kişi)
- Aile içi ilişkilerimi olumlu etkiledi (1 kişi)

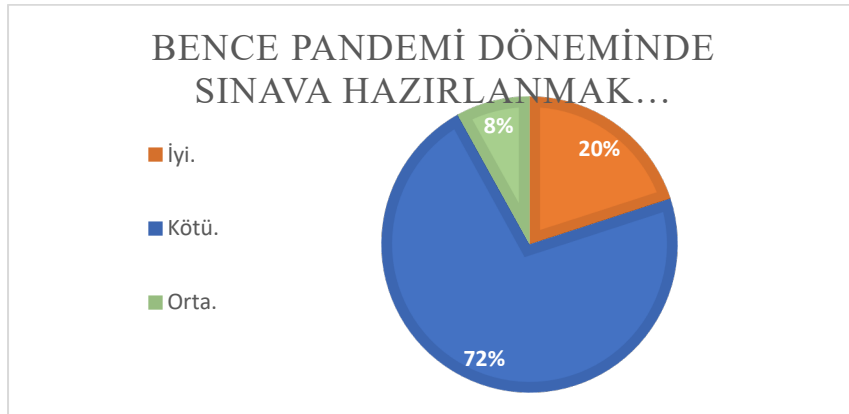
- Okulda vakit kaybetmedim (1 kişi)
- Yeni şeyler keşfetmemi sağladı (1 kişi)
- Herhangi bir yorum yok (3 kişi)

Salgın sürecinde evde olmayı kötü olarak değerlendiren öğrencilerden 5 tanesi çok sıkıldığını, 2 kişi yıprandığını ve depresyona girdiğini belirtmiştir. 1 kişi herhangi bir detaylandırma sunmamıştır. Durumun hem olumlu hem olumsuz yanlarına değinen 5 kişiden 3 tanesi gerekli ama sıkıcı bir uygulama olduğunu belirtmiştir. Diğer 2 kişi herhangi bir yorumda bulunmamıştır. Katılımcıların çoğu salgın sürecinde evde olmanın iyi bir durum olduğunu belirtmiştir. Bunun sebebini ise uygulamanın gerekli olmasına dayandırmıştır.

3.2.1.9. Bence Pandemi Döneminde Sınava Hazırlanmak...

Katılımcılardan 5 kişi (%20) salgın döneminde sınava hazırlanmanın iyi bir durum olduğunu belirtmiştir. 18 kişi (%72) bu durumun kötü olduğunu ifade etmiştir. 2 kişi (%8) ise hem iyi hem de kötü yanlarından bahsetmiştir. Öğrencilerin çoğu, salgın döneminde sınava hazırlanmanın kötü olduğunu belirtmiştir.

Şekil 9: Bence Pandemi Döneminde Sınava Hazırlanmak

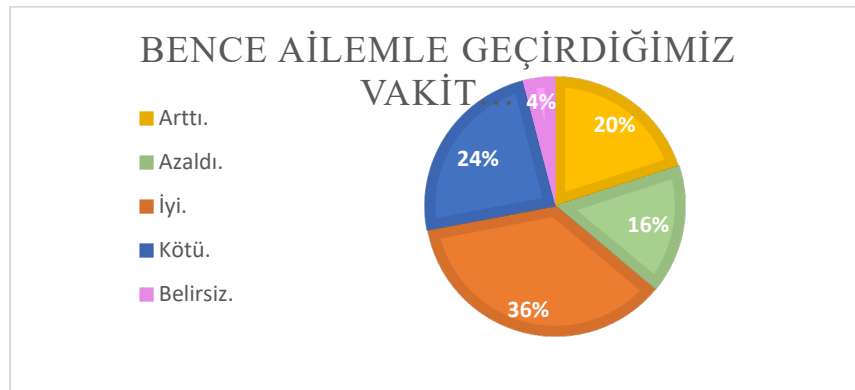
Salgın döneminde sınava hazırlanmayı iyi olarak değerlendiren öğrenciler, ders çalışmak için daha fazla zamanları olduğunu (2 kişi), konuların az olduğunu (1 kişi), herkesin sınava evde çalışmasının adil olduğunu (1 kişi) belirtmiştir. Sadece 1 kişi herhangi bir detay belirtmemiştir. 2 öğrenci ne iyi ne kötü olduğunu ifade etmiştir.

Salgın döneminde sınava hazırlanmanın kötü bir durum olduğunu belirten öğrenciler arasında, okuldan uzak kalmak, psikolojik olarak olumsuz etkilenmek, bireysel çalışmanın kötü olması, sürekli evde olmak gibi sebeplerle süreci zor olarak değerlendiren 8 kişi, mantıksız, sıkıcı ve stresli bulan 3 kişi, motivasyon kaybı yaşadığını belirten 1 kişi, konuları anlamadığını belirten 1 kişi bulunmaktadır. 5 kişi ise durumu olumsuz olarak görmüş ancak detaylandırmamıştır.

3.2.1.10. Bence Ailemle Geçirdiğimiz Vakit...

Katılımcılar arasından 5 kişi (%20) ailesiyle geçirdiği vaktin arttığını, 4 kişi (%16) azaldığını belirtmiştir. Geçirilen vaktin artması iyi ya da kötü bir durum olarak detaylandırılmadığı için iki ayrı kategori olarak açılmıştır. 9 kişi (%36) bu durumun iyi olduğunu ifade etmiştir. 6 kişi (%24) ise ailesiyle vakit geçirmenin kötü bir durum olduğunu belirtmiştir. 1 kişinin (%4) yanıtı belirsizdir. Çünkü “zamanın durup akmadığı bir vakit” ifadesi kullanılmıştır.

Şekil 10: Bence Ailemle Geçirdiğimiz Vakit...

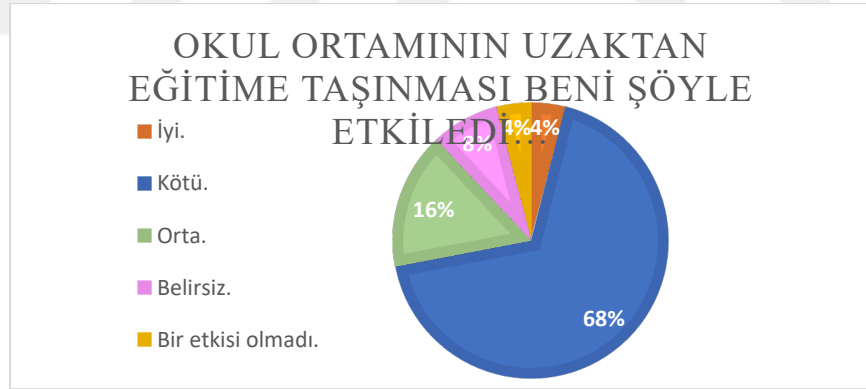

Aile ile geçirdiği vakti kötü olarak nitelendiren katılımcılar, verimsiz, boş, zorunlu ve eğlenceli olmayan bir zaman dilimi olarak değerlendirmiş (5 kişi) ya da aile içi düzenin bozuk olduğunu ifade etmiştir (1 kişi). Öğrenciler aile ile geçirdikleri zamanın artmasını ya da azalmasını olumlu mu yoksa olumsuz mu algıladığı ile ilgili detaylı yorum yapmamıştır.

3.2.1.11. Okulun Uzaktan Eğitime Taşınması Beni Şöyle Etkiledi...

Katılımcılar arasından sadece 1 kişi (%4) okul ortamının uzaktan eğitime taşınmasını iyi bir durum olarak değerlendirmiştir. Katılımcıların çoğunluğunu oluşturan 17 kişi (%68) ise bu durumun kötü olduğunu ifade etmiştir. 4 kişi (%16) başlangıçta bu durumun kötü olduğunu ama sonrasında duruma alıştıklarını ifade etmiştir. Bu da orta kategorisini oluşturmuştur. 2 yanıt (%8) belirsiz olarak değerlendirilmiştir. Bir etkisi olmadığını ifade eden 1 kişi (%4) bulunmaktadır.

Şekil 11: Okul Ortamının Uzaktan Eğitime Taşınması Beni Şöyle Etkiledi...

Uzaktan eğitimi olumlu olarak değerlendiren öğrenci (1 kişi) test çözmesine katkı sağladığını belirtmiştir. Öğrencilerin çoğu (17 kişi) durumu olumsuz olarak değerlendirmiştir. Nedenleri şu şekilde sıralanmaktadır;

- Arkadaşlarımı özledim ve sosyalleşemedim (3 kişi)
- Bilgisayar üstünde zor öğreniyorum (1 kişi)
- Derslerden verim alamadım (6 kişi)

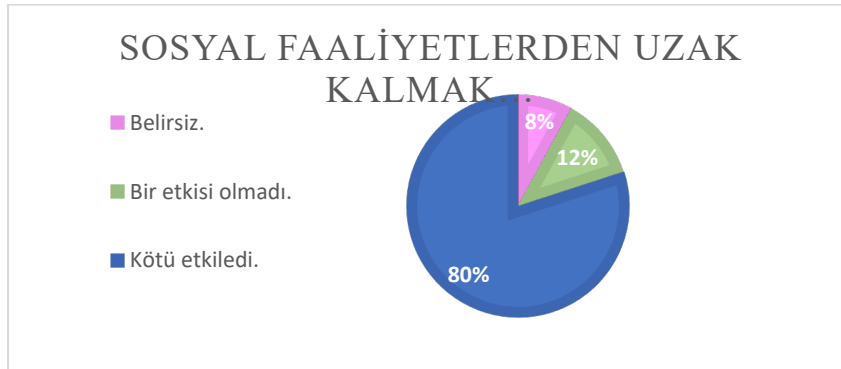
- Odaklanamadığım için öğrenemedim (2 kişi)
- Ders çalışma isteğim yok (2 kişi)
- Derslere ayırmam gereken vakit arttı (1 kişi)
- Göz sağlığını olumsuz etkiledi (1 kişi)
- İnternet ile ilgili sorunlar yaşadım (1 kişi)

Uzaktan eğitimi olumsuz olarak nitelendiren katılımcıların çoğunlukla derslerden verim alamadığı şikayetinde bulunduğu görülmüştür. Bu olumsuz yargıyı arkadaşları görememek, sosyalleşememek, odaklanma sorunları ve ders çalışma isteğinin olmaması takip etmiştir.

3.2.1.12. Sosyal Faaliyetlerden Uzak Kalmak...

Katılımcıların belirgin bir çoğunluğu olan 20 kişi (%80) sosyal faaliyetlerden uzak kalmaktan kötü etkilenmiştir. 3 kişi (%12) bu durumun herhangi bir etkisi olmadığını belirtmiştir. 2 kişinin (%8) yanıtı ise “kişileri sosyal medyaya yönlendirmesi” ve “çok kötü değildi” olarak yanıtladığı için kategoriye alınmamıştır. Kişi detay vermediği için olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirmenin yanıltıcı olabileceği düşünülmüştür.

Şekil 12: Sosyal Faaliyetlerden Uzak Kalmak...

Katılımcıların büyük çoğunluğu (10 kişi) dersleri ile ilgili ailesiyle tartışma yaşamıştır. İkinci sırada dışarı çıkma konusunda (3 kişi) ve sınavla ilgili (3 kişi) tartışmalar yer almaktadır. Teknolojiye olan ilginin fazla olması (2 kişi) ve temizlik (2 kişi) tartışma konuları arasında yer almaktadır. Bunlara ek olarak, beslenme biçimi/yemek seçimi, kişinin derslere üzülmesi, dikkatsizlik, dolar kuru ve sosyal mesafe bireysel olarak verilen cevaplardır.

3.2.1.19. Annem Sınava Hazırlanırken Bana Karşı...

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (10 kişi) sınava hazırlanırken annelerinin kendilerine karşı anlayışlı davrandığını belirtmiştir. İkinci sırada iyi davrandı (4 kişi) yanıtı verilmiştir. Bunu yardımcı oldu (2 kişi) yanıtı takip etmiştir. Diğer olumlu yorumlar destekleyici, pozitif, rahatlatıcı, sevgi dolu ve sakin olarak sıralanmaktadır. Öğrencilerin geneli annelerinin tutumunu olumlu olarak değerlendirmiştir. Olumsuz yanıtlar arasında anlayışsız (2 kişi), baskıcı (1 kişi) ve sabırsız (1 kişi) yer almaktadır.

3.2.1.20. Babam Sınava Hazırlanırken Bana Karşı...

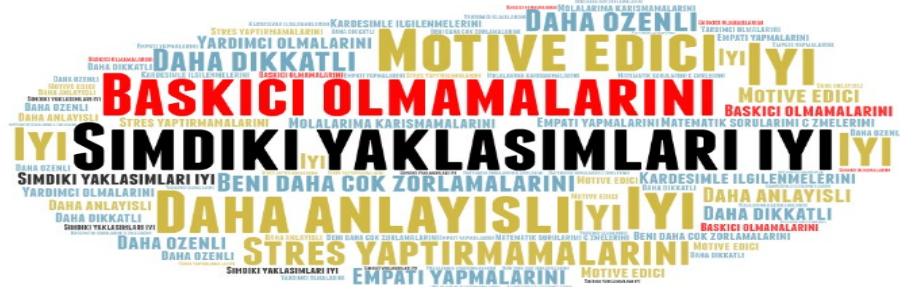
Katılımcıların büyük bir çoğunluğu sınava hazırlanırken babalarının kendilerine karşı anlayışlı (8 kişi) olduğunu belirtmiştir. İkinci olarak tavrı iyiydi (4 kişi) ve bana yardımcı oldu (4 kişi) yanıtı verilmiştir. Bunlarla aynı sıklıkta (4 kişi) baskıcı olduğu belirtilmiştir. Destekleyici, duygusuz, ılımlı, nazik, pozitif, sinirli ve rahatlatıcı yanıtları da tek kişi tarafından verilen yanıtlardır. Öğrencilerin çoğu, babalarının onlara karşı olan tutumunu olumlu değerlendirmiştir. Sadece 5 kişi, olumsuz kavramları kullanmıştır.

3.2.1.21. Sınavla İlgili Ailemin Yaklaşımı...

Sınavla ilgili aile yaklaşımı genel olarak olumlu olarak değerlendirilmiştir. Ailenin destekleyici (8 kişi), iyi davranan (5 kişi) ve olumlu davranışta (2 kişi) olduğu belirtilmiştir. Baskıcı olarak ifade eden (4 kişi) ve kötü davranışta bulundular olarak değerlendiren (2 kişi) bulunmaktadır. Geriye kalan 4 kişi aile tutumunu, anlayışlı, stresli, endişeli ve sınava karşı eleştirel olarak değerlendirmiştir. Annenin ve babanın yaklaşımına verilen yanıtlar incelendiğinde bu başlığa gelen yanıtların birbirini destekler nitelikte olduğu söylenebilmektedir.

3.2.1.22. Sınav Sürecinde Ailemin Şöyle Davranmasını İstirdim...

Katılımcıların çoğu, ailelerinin şimdiki yaklaşımlarının iyi olduğunu belirtmiştir. Bir önceki sorulara verilen yanıtlar da dikkate alındığında katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlar birbirlerini destekler niteliktedir. Bununla birlikte baskıcı olmamalarını isteyen, daha anlayışlı, motive edici ve stres yapmayan aileler isteyen katılımcılar bulunmaktadır. Daha dikkatli ve özenli olmalarını, empati yapmalarını, kardeşimle ilgilenmelerini, molalarımın karışmamalarını, matematik sorularımı çözmelerini ve yardımcı olmalarını istedim diye yanıt veren kişiler de bulunmaktadır.

3.2.1.23. Sınava Hazırlanırken Beni En Zorlayan Şey...

Katılımcıların geneli (7 kişi) sınava hazırlanırken ders çalışmanın (ders çalışma isteğinin olmaması) zor olduğunu belirtmiştir. Ardından onları en zorlayan şeyin konular (3 kişi) ve stres yapmaları (3 kişi) olduğunu ifade etmişlerdir. Dikkat dağınıklığı (2 kişi), tüm gün aynı ortamda bulunmaları (2 kişi), uyku düzeni (2 kişi) ve okula gidememek (2 kişi) katılımcıları zorlayan diğer konular arasında yer almaktadır. Tekrarlanmayan yanıtlar arasında ise ailenin fazla beklenti içinde olması, gürültü, moral eksikliği ve sosyalleşememek gelmektedir.

3.2.1.24. Salgın Sürecinde EBA/Tablet Üstünde İşlenen Dersler...

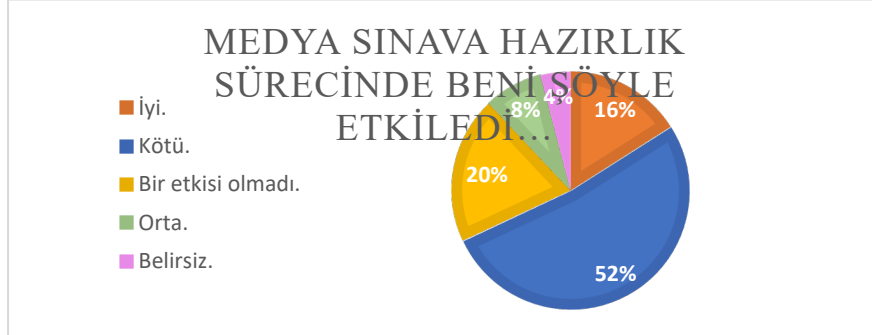

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (14 kişi) EBA ve tableten işlenen dersleri faydasız bulmuşlardır. İyi olarak değerlendiren 5 kişi, zor olduğunu ifade eden 2 kişi bulunmaktadır. Tek yanıtlar ise az verimliydi, zordu ama zamanla alışıldı, sıkıntılı ve ilginç olarak sıralanmaktadır. Öğrencilerin genelinin online dersleri faydasız bulduğu belirlenmiştir.

3.2.1.25. Medya Sınav Hazırlık Sürecinde Beni Şöyle Etkiledi...

Katılımcıların 13'ü (%52) sınava hazırlanırken medyadan kötü etkilendiğini belirtmiştir. İyi etkilendiğini belirten 4 kişi (%16) bulunmaktadır. 5 kişi (%20) bir etkisi olmadığını ifade etmiştir. 2 kişi (%8) hem olumsuz hem de olumlu olduğunu belirttiği için orta olarak değerlendirilmiştir. 1 kişi (%4) ise daha çok hırs yapmasını sağladı yanıtını verdiği için belirsiz olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 13: Medya Sınava Hazırlık Sürecinde Beni Şöyle Etkiledi...

Medyadan olumlu etkilenen kişiler, online derslerden daha faydalı olduğunu (2 kişi) ve yeni gelişmeleri öğrendiğini (1 kişi) belirtmiştir. 1 kişi, herhangi bir detay vermemiştir. Medyanın kendini kötü etkilediğini belirten kişiler ise çalışmadığını (4 kişi), stres olduğunu (4 kişi), fazla zaman harcadığını (2 kişi), belirsizliklerin olumsuz etkide bulunduğunu (1 kişi), salgın ile ilgili korku yarattığını (1 kişi) belirtmiştir. 1 kişi herhangi bir detay vermemiştir ancak medyanın kendini kötü etkilediğini ifade etmiştir.

3.2.2. Araştırma Anketi Analizleri

Araştırma öncesinde odak grupta yapılan ön çalışma analizleri temel alınarak hazırlanan 40 soru, 251 öğrenciye online ortamda iletilmiştir. Toplanan veriler analiz edilerek aşağıdaki grafikler hazırlanmış ve istatistik değerlendirmelerin yorumları yapılmıştır.

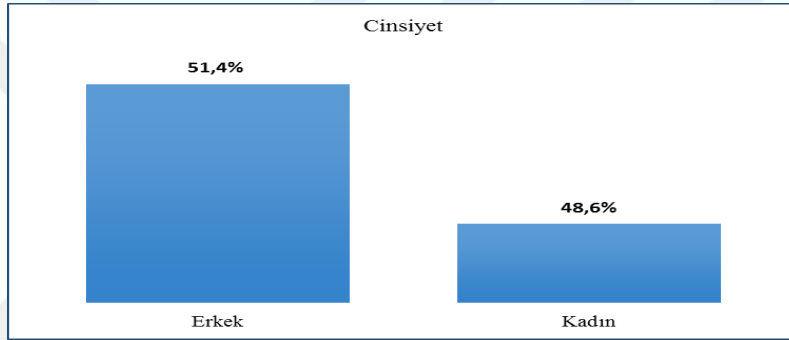
3.2.2.1. Demografik Özellikler

Değişken	Kategori	Sayı	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	129	51,4
	Kadın	122	48,6
Gelir düzeyi	2800 altında	56	22,3
	2800 – 5000	117	46,6
	5001 - 10000	49	19,5
	10000 üzerinde	29	11,6
Toplam		251	100,0

Ankete toplam 251 öğrenci katılmıştır. Araştırma analizleri, 129'u erkek, 122'si kadın olan katılımcıların verileri sonucunda oluşturulmuştur. Ankete katılım gösteren kişilerin neredeyse yarısının (%46,6) 2800-5000 TL arasında bulunan gelir grubuna dahil olduğu görülmektedir. Bunu, asgari ücretin altında geliri olduğu belirlenen (2800 TL altında) 56 kişilik grup izlemektedir. Bu grubun %22,3 oran ile ikinci sırada bulunduğu belirlenmiştir.

3.2.2.2. Cinsiyet

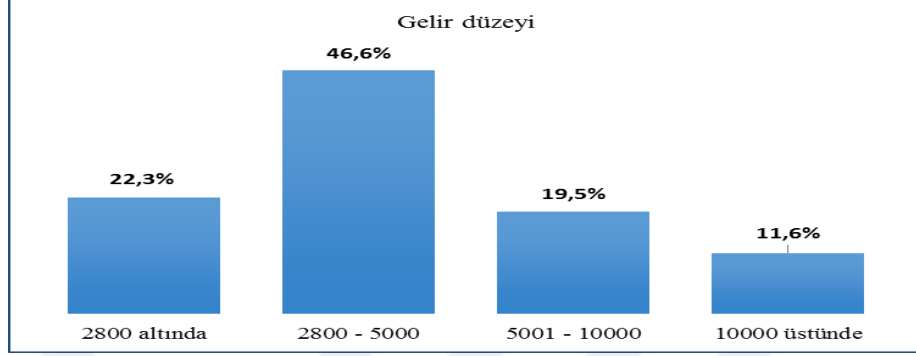
Şekil 14: Cinsiyet

Ankete katılan kişilerin cinsiyet dağılımı yukarıdaki grafikte gösterilmektedir. Katılımcıların %51,4'ü erkek ve %48,6'sı kadındır. Araştırma anket verilerinin çoğunluğu erkek öğrencilerin yanıtlarından oluşmaktadır. Anketin online ortamda sunulmasından dolayı tam olarak bir eşitlik sağlanamamıştır. Ancak, anket linkinin gönderildiği gruplardaki cinsiyetler incelenerek, eşite yakın bir cinsiyet dağılımı için uğraşmıştır.

3.2.2.3. Gelir Durumu (Aylık)

Şekil 15: Gelir Durumu (Aylık)

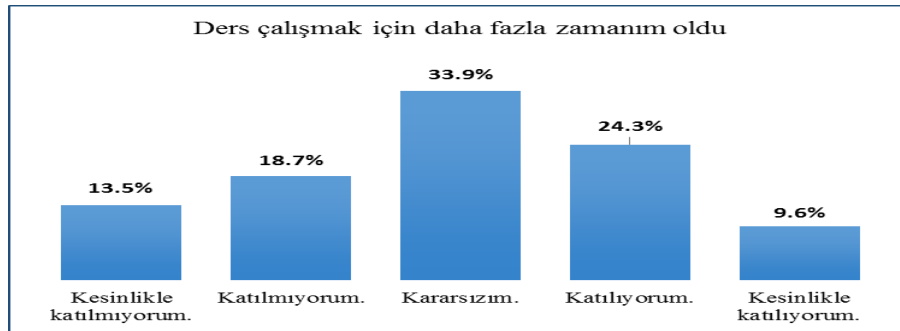
Ankete katılan kişilerin çoğunluğu olan 117 kişi 2800 ile 5000 TL arasında gelir düzeyine sahiptir. Bu gelir dağılımını, 56 kişi ile 2800 TL altında ve 49 kişi 5001-10000 TL üstünde olan aileler izlemektedir. Katılımcıların en az yoğunlaştığı (29 kişi) gelir durumu, ailelerinin %11,6 ile 10000 TL üstünde aylık gelire sahip olanlardır.

3.2.2.4. Anket Sorularına Verilen Cevapların Dağılım Grafikleri

Ankette bulunan 40 soruya verilen yanıtların dağılım yüzdesi, bu başlık altında grafik halinde sunulmuş ve araştırmacı tarafından açıklanmıştır.

Soru 1: “Ders Çalışmak İçin Daha Fazla Zamanım Oldu”

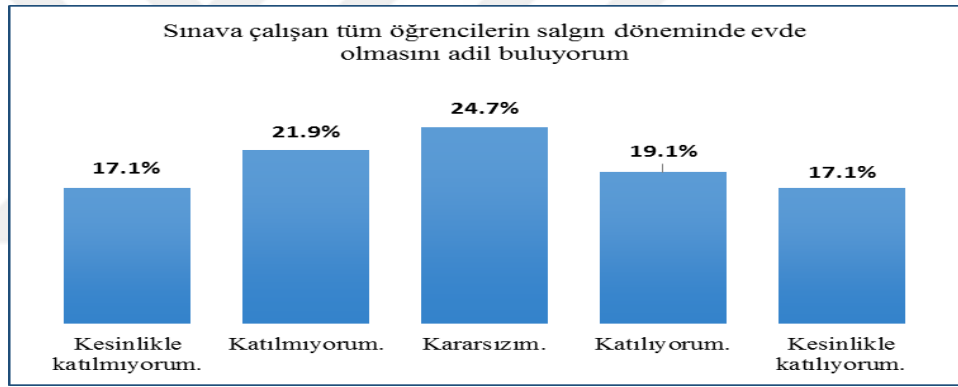
Şekil 16: Ders Çalışmak İçin Daha Fazla Zamanım Oldu

Öğrencilerin yanıtları incelendiğinde en fazla yoğunlaşılan cevabın “Kararsızım” (%33,9) olduğu görülmektedir. Katılma derecelerine göre farklı kutuları işaretleyen öğrenciler toplam %33,9, katılmama derecelerine göre farklı kutuları işaretleyen öğrenciler ise toplam %32,2’lik kısmı oluşturmaktadır. Cevapların genel olarak kararsız yönde verildiği ancak karar verenlerin, “ders çalışmak için daha fazla zamanım oldu” ifadesine katıldığı görülmektedir.

Soru 2: “Sınava Çalışan Tüm Öğrencilerin Salgın Döneminde Evde Olmasını Adil Buluyorum”

Şekil 17: Sınava Çalışan Tüm Öğrencilerin Salgın Döneminde Evde Olmasını Adil Buluyorum

Öğrencilerin yanıtları incelendiğinde kararsızlık yaşayanların diğer cevap gruplarından daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak karar veren ve buna uygun bir kutuyu işaretleyen öğrencilerin 39,6’sının ifadeye katılmadığı ve 36,8’inin ifadeye katıldığı belirlenmiştir.

Soru 3: “Bilgilerimi Online Ortamda Edindiğim İçin Bilgilerimin Sınav İçin Yeterliliğine Güvenmiyorum”

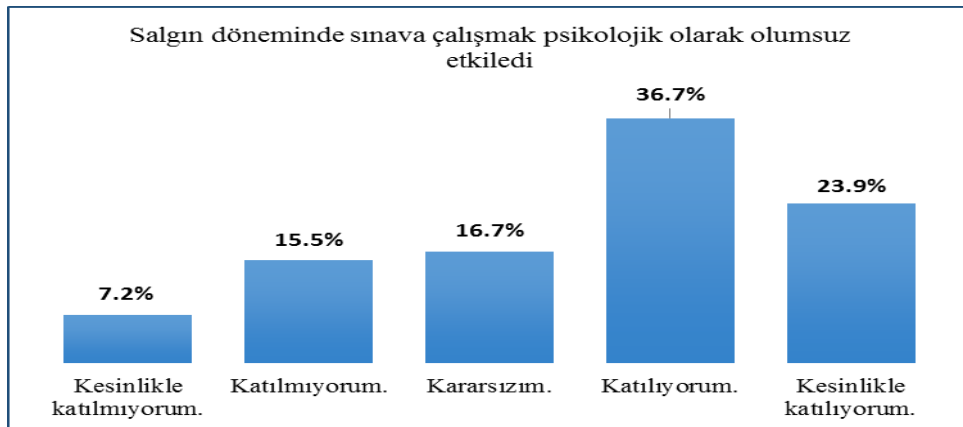
Şekil 18: Bilgilerimi Online Ortamda Edindiğim İçin Bilgilerimin Sınav İçin Yeterliliğine Güvenmiyorum

Katılımcıların %31,9 “Katılıyorum” cevabını vermiş, bu oranı %31,5 ile “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtı izlemiştir. Öğrencilerin yarısından fazlası %63,4 yüzdelik dilim ile ifadeye olumlu yanıt vermiştir. Salgın döneminde sınava çalışan öğrencilerin kendi bilgilerini yeterli görmediği sonucu çıkarılabilmektedir. Kararsız kalan öğrenciler %13,9’luk dilimi ve ifadeye çeşitli derecelerde katılmayan %22,7’yi oluşturmaktadır.

Soru 4: “Salgın Döneminde Sınava Çalışmak Psikolojik Olarak Olumsuz Etkiledi”

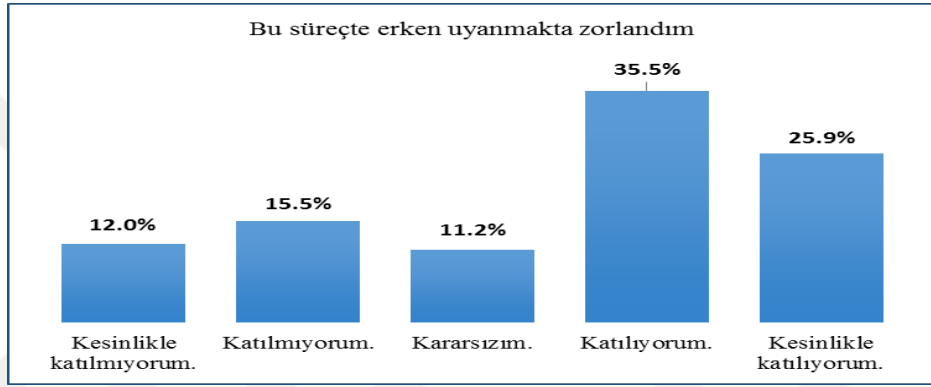
Şekil 19: Salgın Döneminde Sınava Çalışmak Psikolojik Olarak Olumsuz Etkiledi

Katılımcıların geneli bu ifadeye çeşitli derecelerde katıldığını belirtmiştir. İfadeyi destekleyen “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” kutularını işaretleyen öğrenciler, genelin %60,6’sını oluşturmaktadır. Bunu kararsız kalan %16,7 ve çeşitli derecelerde katılmayan %22,7 izlemektedir. Öğrencilerin salgın döneminde sınava çalışırken psikolojik olarak olumsuz etkilendiği görülmektedir.

Soru 5: “Bu Süreçte Erken Uyanmakta Zorlandım”

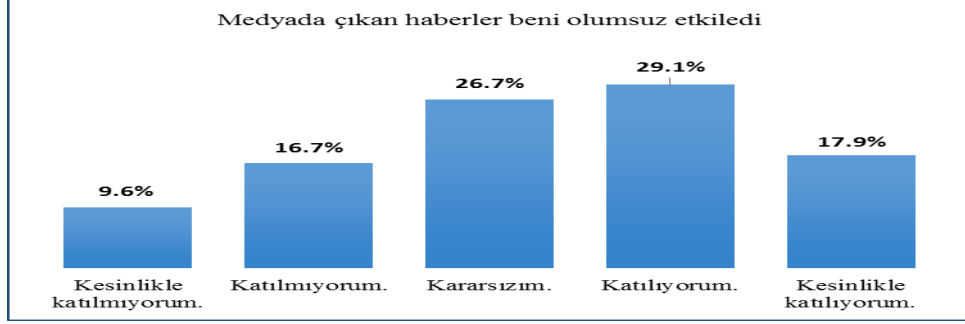
Şekil 20: Bu Süreçte Erken Uyanmakta Zorlandım

Katılımcıların çoğu ifadeye çeşitli derecelerde katıldığını belirtmiştir. İfadeye “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde yanıt veren kişiler genelin %61,4’ünü oluşturmaktadır. İfadeye çeşitli derecelerde katılmadığını gösteren seçenekleri işaretleyenler ise %27,5’i oluşturmaktadır. Kararsızım diyenler ise %11,2 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin salgın döneminde erken uyanmakta zorluk yaşadığı sonucu çıkarılabilmektedir.

Soru 6: “Medyada Çıkan Haberler Beni Olumsuz Etkiledi”

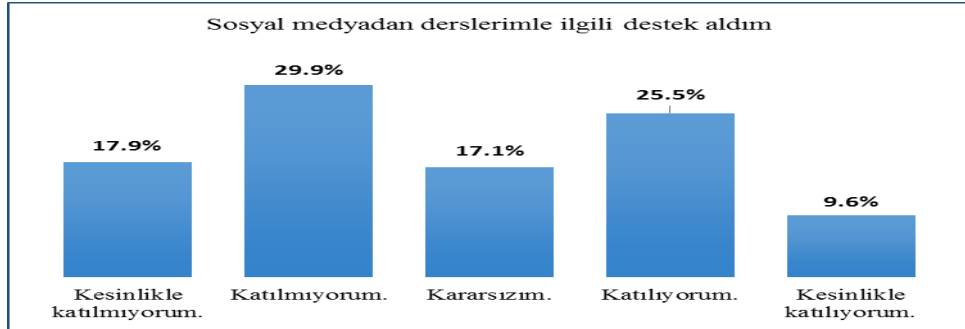
Şekil 21: Medyada Çıkan Haberler Beni Olumsuz Etkiledi

Katılımcıların çoğunluğu (%29,1) “Katılıyorum” yanıtını işaretlemiştir. Medyada çıkan haberlerin kendini olumsuz etkilediğini düşünen ve bu ifadeye çeşitli derecelerde katılım gösteren öğrenciler çoğunluğu oluşturmaktadır. Katılımcıların %47’si bu öğrencilerdendir. Kararsızların oranı %26,7 ve çeşitli derecelerde ifadeye katılmayanların oranı ise %26,3 olarak belirlenmiştir.

Soru 7: “Sosyal Medyadan Derslerimle İlgili Destek Aldım”

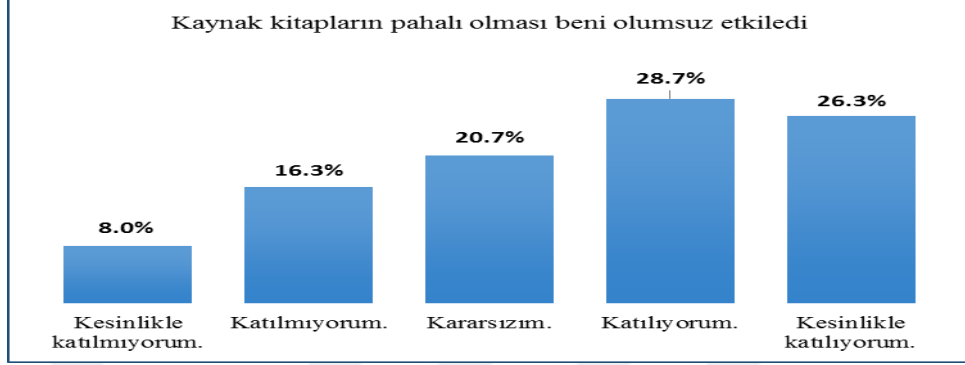
Şekil 22: Sosyal Medyadan Derslerimle İlgili Destek Aldım

Katılımcıların geneli ifadeye katılmadığını belirtmiştir. Katılmama dereceleri değişen öğrenciler, genelin %47,8’ini oluşturmaktadır. Kararsızlar %17,1 ve ifadeye çeşitli derecelerde katılanlar %35,1 olarak belirlenmiştir. Bu oranlara bakarak öğrencilerin sosyal medyadan dersleri ile ilgili destek almadığı anlaşılmaktadır.

Soru 8: “Kaynak Kitapların Pahalı Olması Beni Olumsuz Etkiledi”

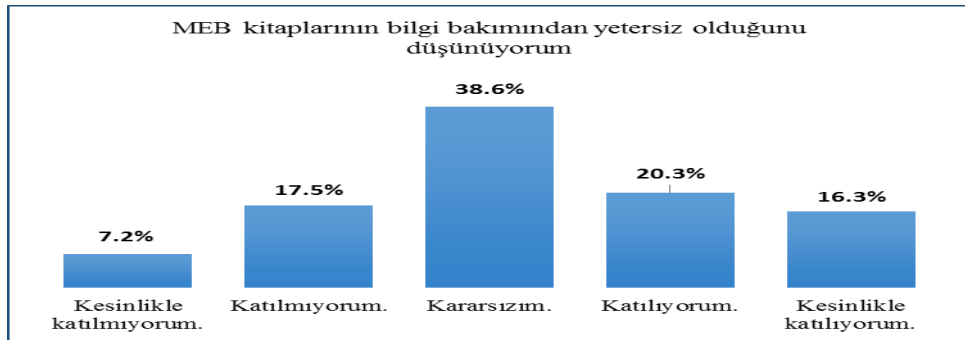
Şekil 23: Kaynak Kitapların Pahalı Olması Beni Olumsuz Etkiledi

Katılımcıların yarısından fazlası (%55'i) ifade ile ilgili “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtlarını tercih etmiştir. Kararsız kişiler genelin %20,7’sini ve ifadeye çeşitli derecelerde katılmadığını bildirenler %24,3 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin genelinin kaynak kitapları pahalı bulduğu sonucu çıkarılmıştır.

Soru 9: “MEB Kitaplarının Bilgi Bakımından Yetersiz Olduğunu Düşünüyorum”

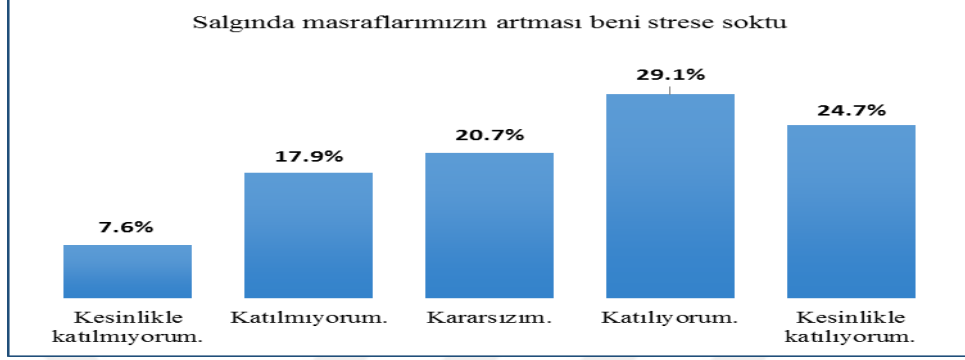
Şekil 24: MEB Kitaplarının Bilgi Bakımından Yetersiz Olduğunu Düşünüyorum

Katılımcıların %38,6’sı ifadeye karşı “Kararsızım” cevabını vermiştir. İfadeye çeşitli derecelerde katılan öğrenciler genelin %36,6’sını ve katılmayanlar genelin %18,7’sini oluşturmaktadır. MEB kaynaklarının bilgi bakımından yetersizliği ile ilgili öğrencilerin kararsız olduğu görülmektedir. Kararlı olanların genelinin ifadeye katıldığı sonucu çıkarılmaktadır.

Soru 10: “Salgında Masraflarımızın Artması Beni Strese Soktu”

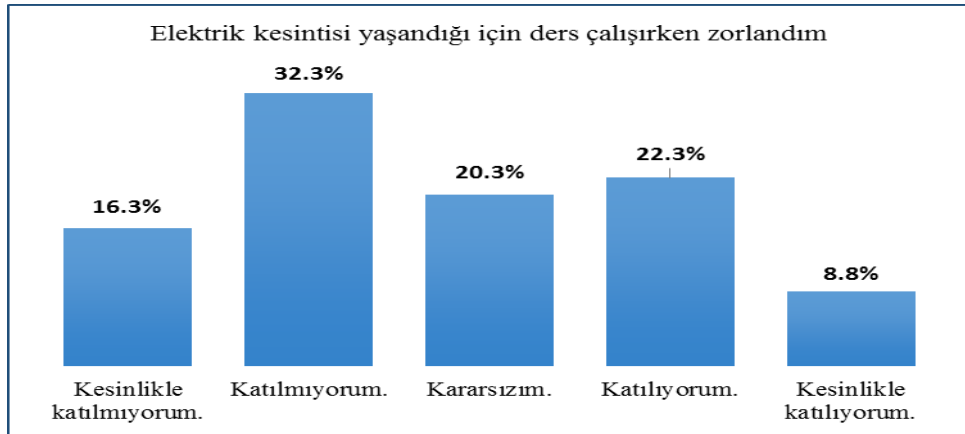
Şekil 25: Salgında Masraflarımızın Artması Beni Strese Soktu

Katılımcıların geneli (%53,8) “Salgında masraflarımızın artması beni strese soktu” ifadesine “Katılıyorum” ya da “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Öğrencilerin %20,7’sinin kararsız olduğu ve %25,5’inin ifadeye çeşitli derecelerde katılmadığını bildirdiği görülmektedir. Bu grafik, öğrencilerin maddi kaygılar nedeniyle stres yaşadığını ifade etmektedir.

Soru 11: “Elektrik Kesintisi Yaşandığı İçin Ders Çalışırken Zorlandım”

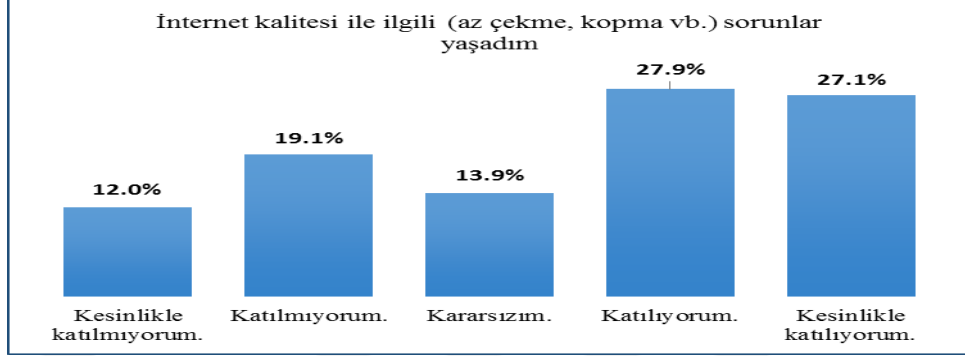
Şekil 26: Elektrik Kesintisi Yaşandığı İçin Ders Çalışırken Zorlandım

Katılımcıların çoğunluğu (%48,6) ifadeye çeşitli derecelerde katılmadığını belirtmektedir. Katılımcıların %20,3’ünün kararsız olduğu da görülmektedir. İfadeye çeşitli derecelerde katılım gösterenler ise genelin %31,1’ini oluşturmaktadır. Öğrencilerin elektrik kesintisi nedeniyle ders çalışmakta zorlanmadığı belirlenmiştir.

Soru 12: “İnternet Kalitesi ile İlgili Sorunlar Yaşadım”

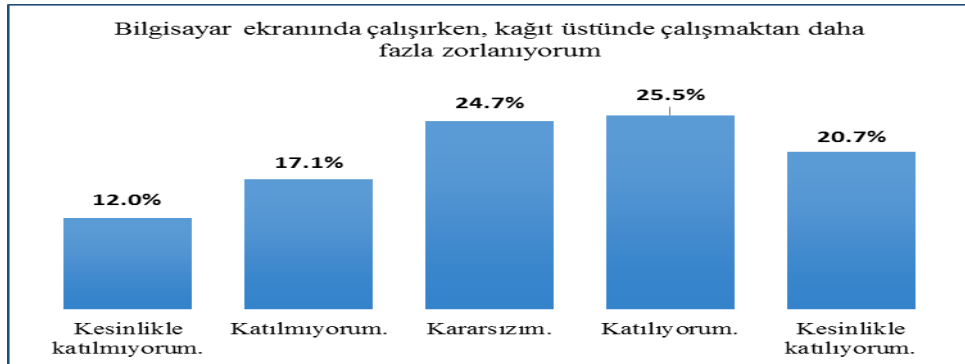
Şekil 27: İnternet Kalitesi ile İlgili Sorunlar Yaşadım

İfadeyle ilgili “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” işaretleyen kişiler %55’i oluşturmaktadır. Öğrencilerin %13,9’u kararsız olduklarını belirtmiştir. Katılımcıların %31,1’i ise ifadeye çeşitli derecelerde katılmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların çoğunluğu internet kalitesi ile ilgili sorunlar yaşadığını belirtmiştir. Bu nedenle öğrencilerin internete ulaşmak ve kullanmakta bazı engellerle karşılaştığı düşünülmüştür.

Soru 13: “Bilgisayar Ekranında Çalışırken Kağıt Üstünde Çalışmaktan Daha Fazla Zorlanıyorum”

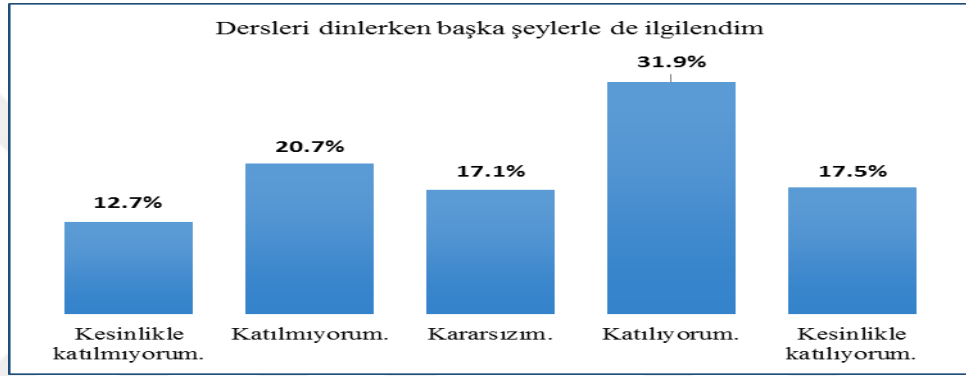
Şekil 28: Bilgisayar Ekranında Çalışırken Kağıt Üstünde Çalışmaktan Daha Fazla Zorlanıyorum

İfadeye çeşitli derecelerde katıldığını belirten kişiler genelin %46,2'sini oluşturmaktadır. Katılımcıların %24,7'si kararsız olduklarını ifade etmektedir. İfadeye çeşitli derecelerde katılmadığını belirtenlerin oranı ise %29,1 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin genelinin, bilgisayar ekranında çalışırken kağıt üstünde çalışmaktan daha fazla zorlandığı görülmektedir.

Soru 14: “Dersleri Dinlerken Başka Şeylerle de İlgilendim”

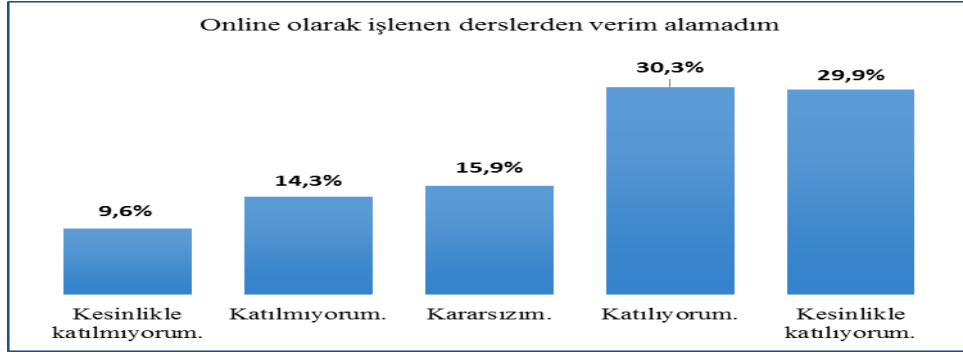
Şekil 29: Dersleri Dinlerken Başka Şeylerle de İlgilendim

Katılımcıların geneli “Dersleri dinlerken başka şeylerle de ilgilendim” ifadesine çeşitli derecelerde katıldığını belirtmektedir. Katılımcıların %49,4’ü “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneklerini işaretlemiştir. Kararsızların genele oranı %17,1 olarak belirlenmiştir. Ayrıca ifadeye çeşitli derecelerde katılmayanların genele oranı %33,4 olarak ortaya konmaktadır. Öğrencilerin online eğitim sırasında başka şeylerle ilgilendiği ve odaklanmakta sorun yaşadıkları yorumu yapılabilmektedir.

Soru 15: “Online Olarak İşlenen Derslerden Verim Alamadım”

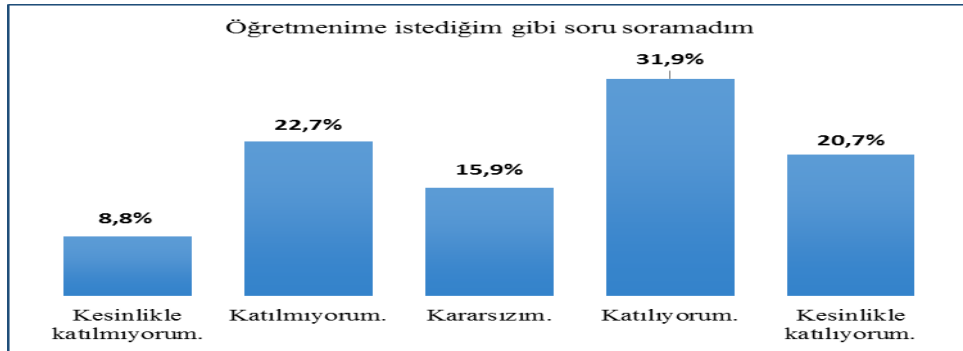
Şekil 30: Online Olarak İşlenen Derslerden Verim Alamadım

Katılımcıların %60,2'si ifadeye çeşitli derecelerde katıldığını belirtmiştir. Kararsızlar genelin %15,9'unu ve ifadeye çeşitli derecede katılmadığını belirtenler ise genelin %23,9'unu oluşturmaktadır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun online derslerden verim alamadığı sonucu çıkarılmıştır.

Soru 16: “Öğretmenime İstedğim Gibi Soru Soramadım”

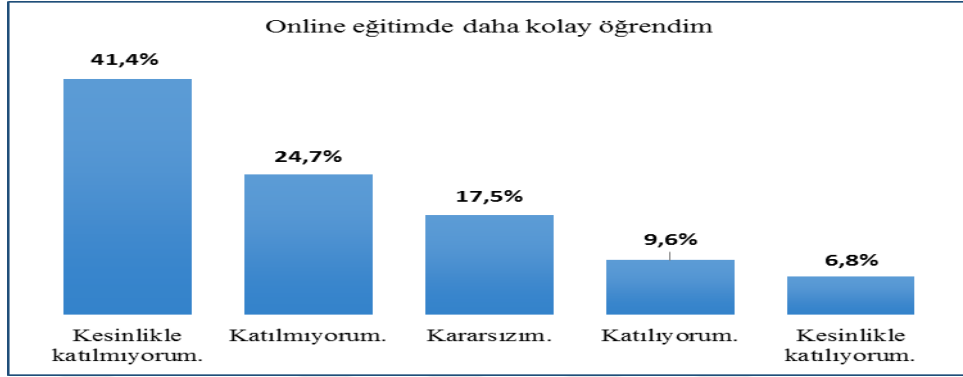
Şekil 31: Öğretmenime İstedğim Gibi Soru Soramadım

Katılımcıların genelinin (%52,6) ifadeye çeşitli derecelerde katıldığı görülmektedir. Katılımcıların %15,9'u kararsız olduğunu ifade etmektedir. İfadeye çeşitli derecelerde katılmayanların oranı ise %31,5 olarak ortaya konmuştur. Öğrencilerin online eğitim sürecinde öğretmenlerine istedikleri gibi soru soramadığı görülmektedir.

Soru 17: “Online Eğitimde Daha Kolay Öğrendim”

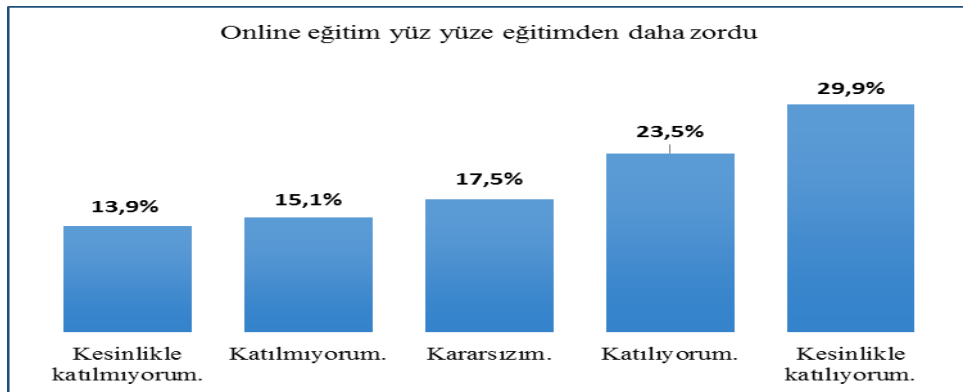
Şekil 32: Online Eğitimde Daha Kolay Öğrendim

Katılımcıların bu ifade ile ilgili ifadeleri genel olarak “Kesinlikle Katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” seçeneklerinde toplanmıştır. İfadeye çeşitli derecelerde katılmadığını belirtenlerin genele oranı %66,1 olarak belirlenmiştir. Katılımcıların %17,5’i kararsız olduğunu ifade ederken %16,4’ü çeşitli derecelerde ifadeye katıldığını belirtmiştir. Öğrencilerin online eğitimde daha kolay öğrenmediği görülmektedir.

Soru 18: “Online Eğitim Yüz Yüze Eğitimden Daha Zordu”

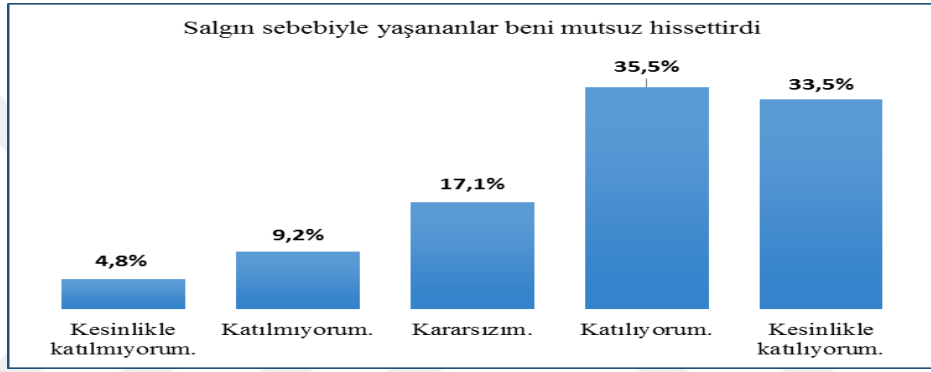
Şekil 33: Online Eğitim Yüz Yüze Eğitimden Daha Zordu

Katılımcıların %53,4'ü bu ifadeye çeşitli derecelerde katıldığı belirtmektedir. Katılımcıların %17,6'sı kararsız olduğunu ifade etmektedir. İfadeye çeşitli derecelerde katılmadığını belirten kişiler ise genelin %29'unu oluşturmaktadır. Öğrencilerin online eğitimi yüz yüze eğitimden daha zor olarak değerlendirdiği görülmektedir.

Soru 19: “Salgın Sebebiyle Yaşananlar Beni Mutsuz Hissettirdi”

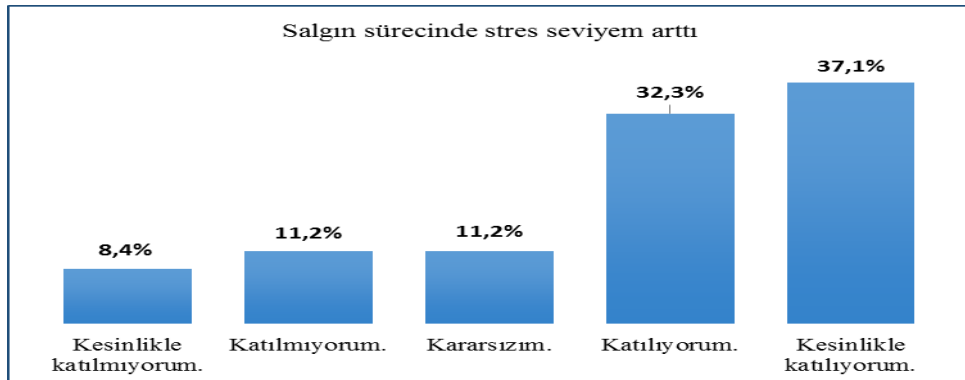
Şekil 34: Salgın Sebebiyle Yaşananlar Beni Mutsuz Hissettirdi

Katılımcıların geneli (%69'u) ifadeye çeşitli derecelerde katıldığını belirtmektedir. Kararsızların oranı %17,1 olarak belirlenmiştir. İfadeye çeşitli derecede katılmayanların oranı ise %14'tür. Öğrencilerin, salgın sebebiyle yaşananlar sonucunda mutsuz olduğu sonucu çıkarılmıştır.

Soru 20: “Salgın Sürecinde Stres Seviyem Arttı”

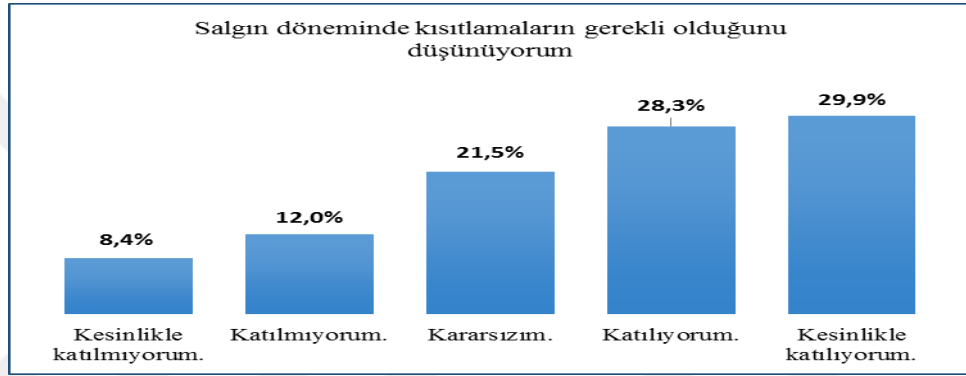
Şekil 35: Salgın Sürecinde Stres Seviyem Arttı

Katılımcıların %69,4'ü ifadeye çeşitli derecelerde katıldığını bildirmektedir. Kararsızların genele oranı %11,2 ve ifadeye çeşitli derecede katılmayanların oranı %19,6 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin genelinin salgın sürecinde stres seviyesinin arttığı sonucu çıkarılmıştır.

Soru 21: “Salgın Döneminde Kısıtlamaların Gerekli Olduğunu Düşünüyorum”

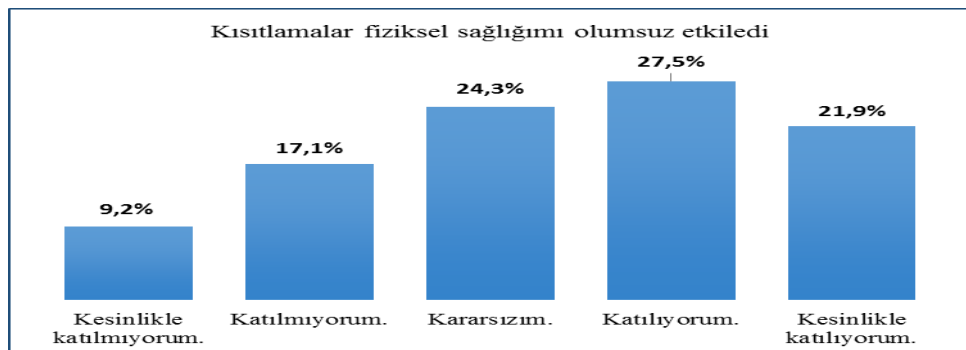
Şekil 36: Salgın Döneminde Kısıtlamaların Gerekli Olduğunu Düşünüyorum

Katılımcıların %58,2'si “Salgın döneminde kısıtlamaların gerekli olduğunu düşünüyorum” ifadesine çeşitli derecelerde katıldığını belirtmiştir. Kararsızların oranı %21,5 olarak belirlenmiştir. İfadeye karşı çeşitli derecelerde katılmadığını belirtenlerin oranı ise %20,3'tür. Öğrencilerin genelinin salgın döneminde kısıtlamaların gerekli olduğunu düşündüğü sonucu çıkarılmıştır.

Soru 22: “Kısıtlamalar Fiziksel Sağlığımı Olumsuz Etkiledi”

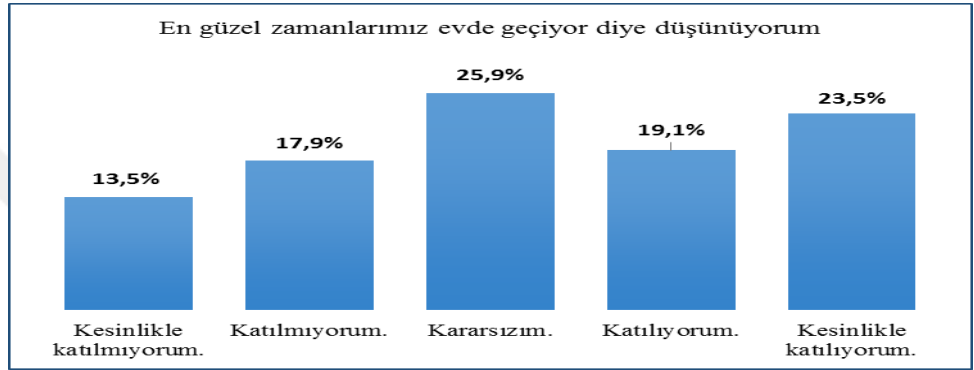
Şekil 37: Kısıtlamalar Fiziksel Sağlığımı Olumsuz Etkiledi

Katılımcıların %49,4'ü ifadeye çeşitli derecelerde katıldığını belirtmektedir. Kararsızların oranı %24,3 ve ifadeye çeşitli derecelerde katılmadığını belirtenlerin oranı ise %26,3 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin geneli, salgın kısıtlamalarının fiziksel sağlıklarını olumsuz etkilediğini belirtmektedir.

Soru 23: “En Güzel Zamanlarımız Evde Geçiyor Diye Düşünüyorum”

Şekil 38: En Güzel Zamanlarımız Evde Geçiyor Diye Düşünüyorum

Katılımcıların %25,9'u ifadeye karşı kararsız olduklarını belirtmiştir. İfadeye çeşitli derecelerde katıldığını söyleyenlerin oranının %42,6 olduğu görülmektedir. “Katılmıyorum” diyenlerin oranı %17,9 ve “Kesinlikle Katılmıyorum” diyenlerin oranı %13,5 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin genelinin en güzel yaşlarının evde geçtiğini düşündüğü sonucu çıkarılmıştır.

Soru 24: “Kısıtlamalar Psikolojik Olarak Beni Olumsuz Etkiledi”

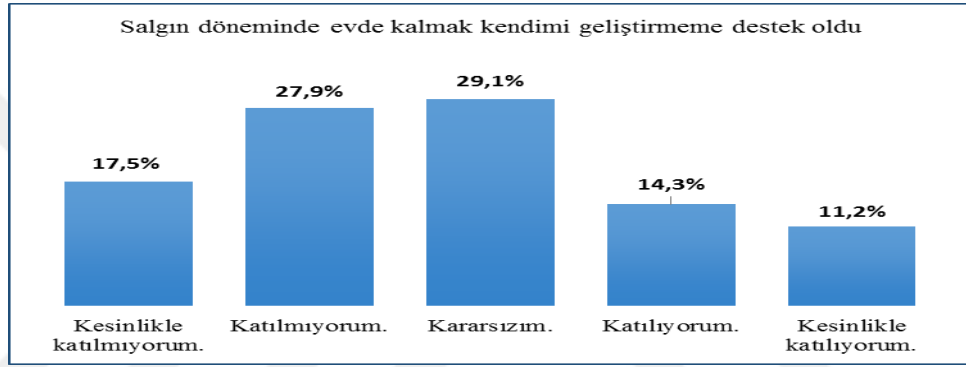
Şekil 39: Kısıtlamalar Psikolojik Olarak Beni Olumsuz Etkiledi

Katılımcıların %60,6'sı ifadeye çeşitli derecelerde katıldığını belirtmektedir. Kararsız olduğunu belirtenlerin genele oranı %15,9'dur. İfadeye çeşitli derecelerde katılmadığını belirtenler ise %23,5'lik dilimi oluşturmaktadır. Öğrencilerin genelinin kısıtlamalardan psikolojik olarak olumsuz etkilendiği sonucuna varılmıştır.

Soru 25: “Salgın Döneminde Evde Kalmak Kendimi Geliştirmeme Destek Oldu”

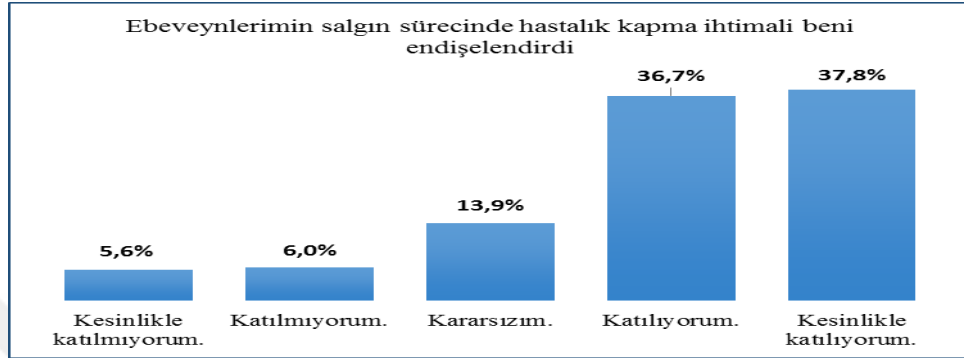
Şekil 40: Salgın Döneminde Evde Kalmak Kendimi Geliştirmeme Destek Oldu

Katılımcıların %29,1'i ifadeye karşı kararsız olduklarını belirtmiştir. İfadeye çeşitli derecede katılmıyorum diyenlerin oranı %45,4'tür. Salgın döneminde evde kalmanın kendini geliştirdiğini belirtenlerin oranı ise %25,5 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin salgın döneminde evde kalmanın kendilerini geliştirdiği ile ilgili kararsız kaldığı ancak kararlı olanların genelinin ifadeye çeşitli derecelerde katılmadığı görülmektedir.

Soru 26: “Ebeveynlerimin Salgın Sürecinde Hastalık Kapma İhtimali Beni Endişelendirdi”

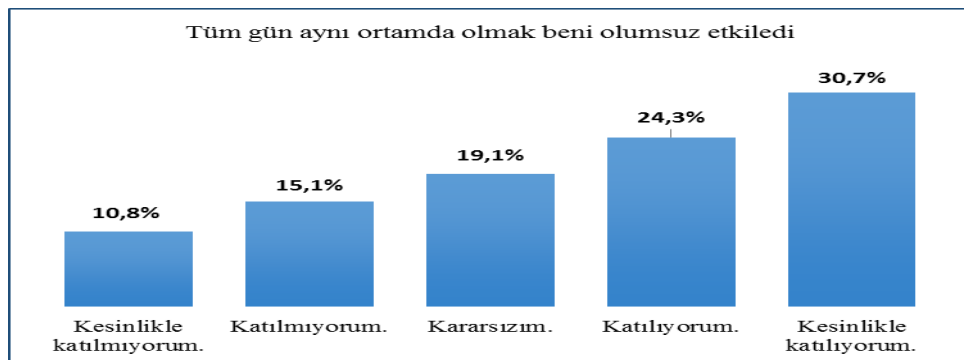
Şekil 41: Ebeveynlerimin Salgın Sürecinde Hastalık Kapma İhtimali Beni Endişelendirdi

Katılımcıların %74,5'i ifadeye çeşitli derecelerde katıldığını belirtmektedir. Kararsız olanların oranı %13,9'dur. İfadeye çeşitli derecelerde katılmadığını belirten kişiler ise genelin %11,6'sını oluşturmaktadır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun ebeveynlerinin hastalık kapmasından endişe duyduğu sonucu çıkarılmıştır.

Soru 27: “Tüm Gün Aynı Ortamda Olmak Beni Olumsuz Etkiledi”

Şekil 42: Tüm Gün Aynı Ortamda Olmak Beni Olumsuz Etkiledi

Katılımcıların %55'i ifadeye çeşitli derecelerde katıldığını belirtmektedir. Kararsız oranların oranı %19,1 ve ifadeye çeşitli derecelerde katılmadığını belirtenlerin oranı %25,9 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin tüm gün aynı ortamda bulunmaktan olumsuz etkilendiği sonucu çıkarılmıştır.

Soru 28: “Salgın Süreci Ailemle İlişkilerimi Olumlu Etkiledi”

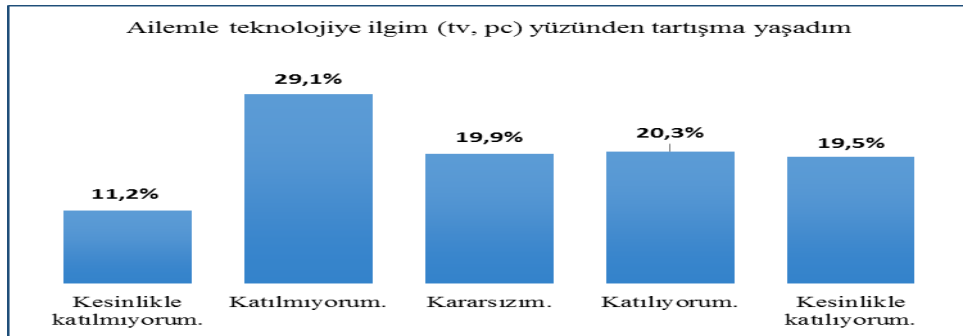
Şekil 43: Salgın Süreci Ailemle İlişkilerimi Olumlu Etkiledi

Katılımcıların %44,2’si ifadeye çeşitli derecelerde katıldığını belirtmektedir. Kararsızların oranı %24,3 olarak belirlenmiştir. İfadeye “Katılmıyorum” ya da “Kesinlikle Katılmıyorum” diyenler ise genelin %31,5’ini oluşturmaktadır. Öğrenciler, salgın sürecinin aile ilişkilerini olumlu yönde etkilediğini belirtmektedir.

Soru 29: “Ailemle Teknolojiye İlgim Yüzünden Tartışma Yaşadım”

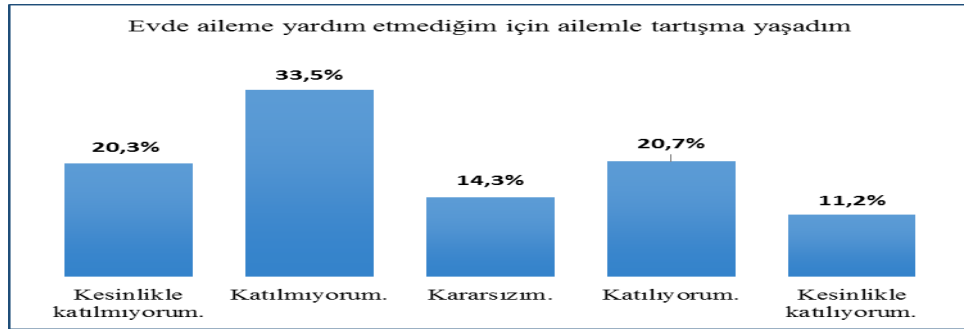
Şekil 44: Ailemle Teknolojiye İlgim Yüzünden Tartışma Yaşadım

Katılımcıların %40,3’ü ifadeye karşı “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde yanıt vermiştir. Kararsızların oranı %19,9’dur. İfadeye çeşitli derecede katıldığını belirtenler ise genelin %39,8’ini oluşturmaktadır. Teknolojiye ilgisi nedeniyle tartışma yaşamadığını söyleyen öğrenciler diğerlerinden biraz daha fazladır.

Soru 30: “Evde Aileme Yardım Etmediğim İçin Ailemle Tartışma Yaşadım”

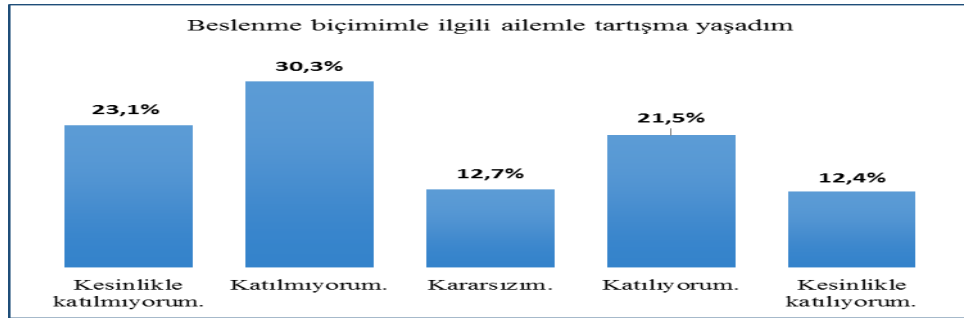
Şekil 45: Evde Aileme Yardım Etmediğim İçin Ailemle Tartışma Yaşadım

Katılımcıların %53,8'i ifadeye çeşitli derecelerde katılmadığını belirtmiştir. Kararsızların oranı %14,3 olarak belirlenmiştir. İfadeye çeşitli derecelerde katılanların oranı ise %31,9'dur. Öğrencilerin aileleri ile evde yardım etmedikleri için tartışma yaşamadığı görülmektedir.

Soru 31: “Beslenme Biçimimle İlgili Ailemle Tartışma Yaşadım”

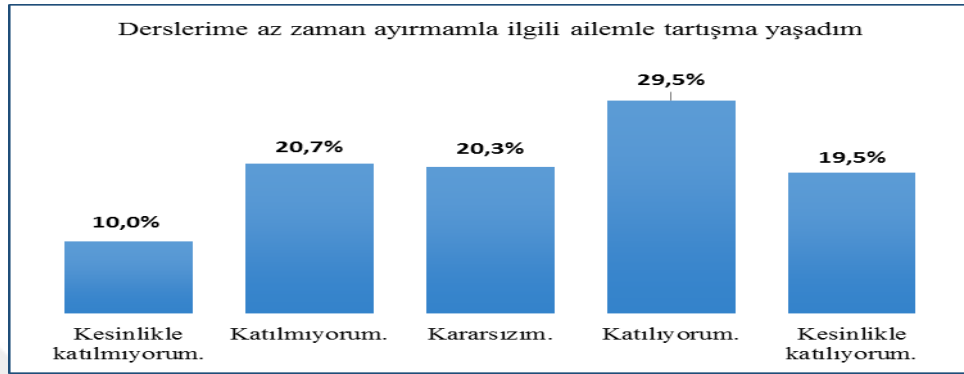
Şekil 46: Beslenme Biçimimle İlgili Ailemle Tartışma Yaşadım

Katılımcıların %53,4'ü ifadeye çeşitli derecelerde katılmadığını belirtmiştir. Kararsızların oranı %12,7'dir. İfadeye “Katılıyorum” ya da “Kesinlikle Katılıyorum” diyenler ise genelin %33,9'unu oluşturmaktadır. Öğrencilerin genelinin beslenme biçimleri ile ilgili aileleriyle tartışma yaşamadığı sonucu çıkarılmıştır.

Soru 32: “Derslerime Az Zaman Ayırmamla İlgili Ailemle Tartışma Yaşadım”

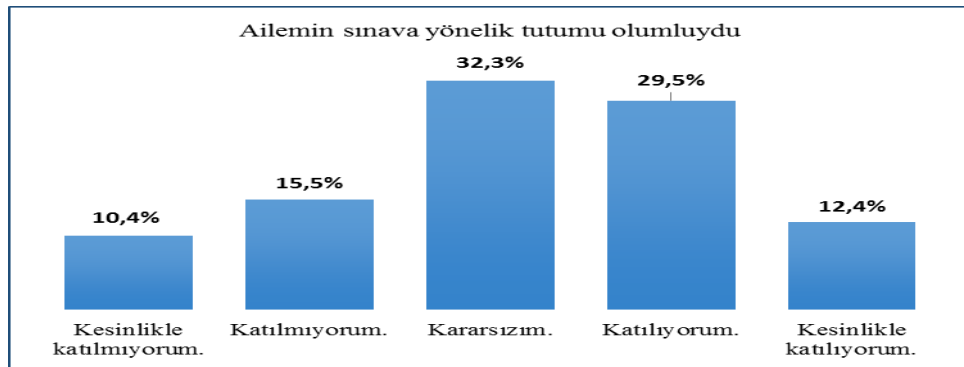
Şekil 47: Derslerime Az Zaman Ayırmamla İlgili Ailemle Tartışma Yaşadım

Katılımcıların %49'u ifadeye çeşitli derecelerde katıldığını belirtmiştir. Kararsızların oranı %20,3 olarak belirlenmiştir. İfadeye çeşitli derecelerde katılmadığını belirtenlerin oranı ise %30,7'dir. Öğrencilerin derslerine az zaman ayırmaları konusunda aileleriyle tartıştıkları sonucuna varılmıştır.

Soru 33: “Ailemin Sınava Yönelik Tutumu Olumluydu”

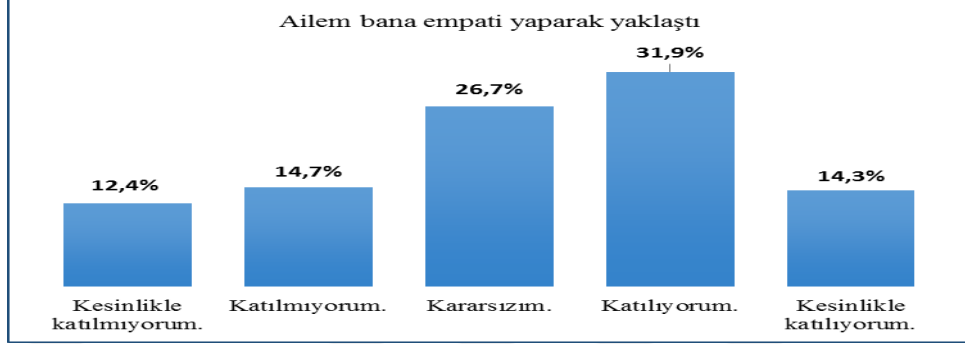
Şekil 48: Ailemin Sınava Yönelik Tutumu Olumluydu

Katılımcıların %32,3'ü “Kararsızım” yanıtını vermiştir. İfadeye çeşitli derecelerde katılanların oranı %41,9 olarak belirlenmiştir. İfadeye çeşitli derecelerde katılmayanların oranı ise %25,9'dur. Öğrencilerin çoğunluğu ailelerinin sınava yönelik tutumunun olumlu olduğunu belirtmiştir. Bu çoğunluğu, kararsız kalanlar takip etmektedir.

Soru 34: “Ailem Bana Empati Yaparak Yaklaştı”

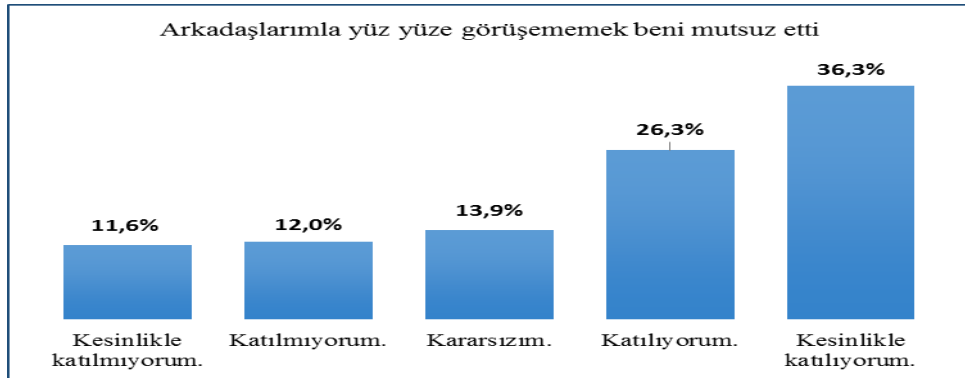
Şekil 49: Ailem Bana Empati Yaparak Yaklaştı

İfadeye “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” cevaplarını verenler genelin %46,2’sini oluşturmaktadır. Kararsızlar %26,7’lik dilimi oluşturmuştur. İfadeye çeşitli derecelerde katılmadığını belirtenler ise genelin %27,1’ini oluşturmaktadır. Öğrencilerin geneli ailelerinin onlara empati yaparak yaklaştığını ifade etmiştir.

Soru 35: “Arkadaşlarımla Yüz Yüze Görüşmemek Beni Mutsuz Etti”

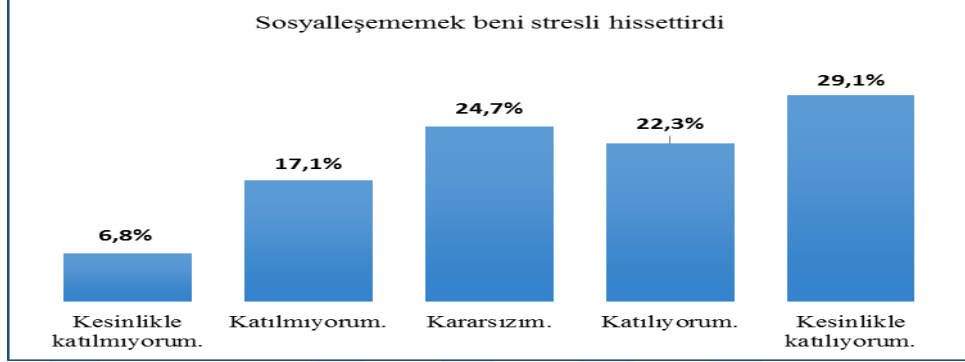
Şekil 50: Arkadaşlarımla Yüz Yüze Görüşmemek Beni Mutsuz Etti

Katılımcıların %62,6’sı ifadeye çeşitli derecelerde katıldığını belirtmektedir. Kararsızlar genelin %13,9’unu oluşturmaktadır. İfadeye çeşitli derecelerde katılmayanlar ise genelin %23,5’lik dilimindedir. Yüzdeliklere göre öğrencilerin çoğunun arkadaşları ile yüz yüze görüşemedikleri için mutsuz olduğu sonucu çıkarılmıştır.

Soru 36: “Sosyalleşememek Beni Stresli Hissettirdi”

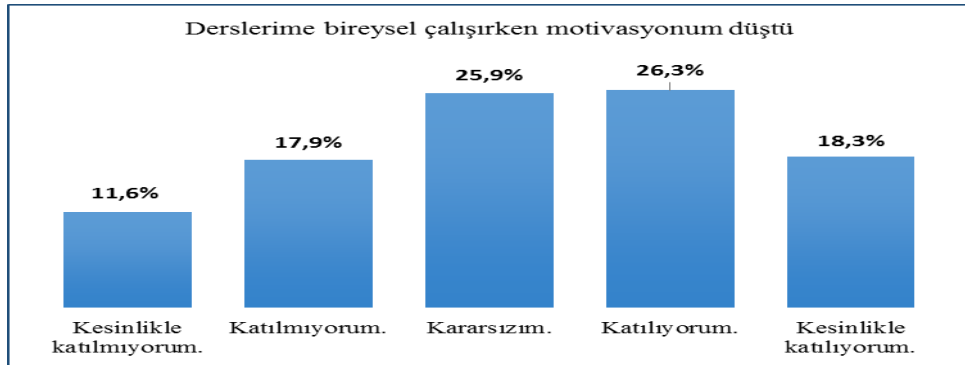
Şekil 51: Sosyalleşememek Beni Stresli Hissettirdi

Katılımcıların %51,4’ü ifade ile ilgili “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneklerini işaretlemiştir. Kararsızların oranı %24,7 olarak belirlenmiştir. İfadeye çeşitli derecelerde katılmadığını belirtenler ise genelin %23,9’unu oluşturmaktadır. Öğrencilerin genelinin salgın sürecinde sosyalleşemedi için stres altında hissettiği sonucu çıkarılmıştır.

Soru 37: “Derslerime Bireysel Çalışırken Motivasyonum Düştü”

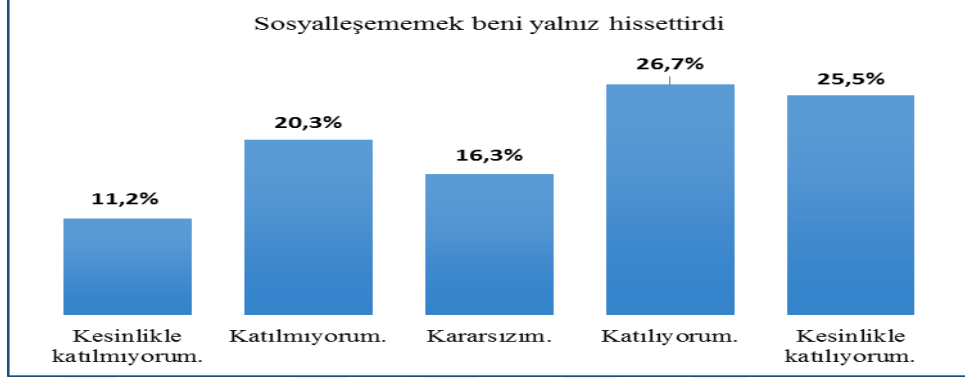
Şekil 52: Derslerime Bireysel Çalışırken Motivasyonum Düştü

Katılımcıların %44,6’sı ifadeye çeşitli derecelerde katıldığını belirtmektedir. Kararsızların oranı %25,9 olarak belirlenmiştir. İfadeye çeşitli derecelerde katılmayanlar ise %29,5’lik dilimi oluşturmaktadır. Öğrencilerin geneli derslerine bireysel olarak çalışırken motivasyonunun düştüğünü belirtmiştir.

Soru 38: “Sosyalleşememek Beni Yalnız Hissettirdi”

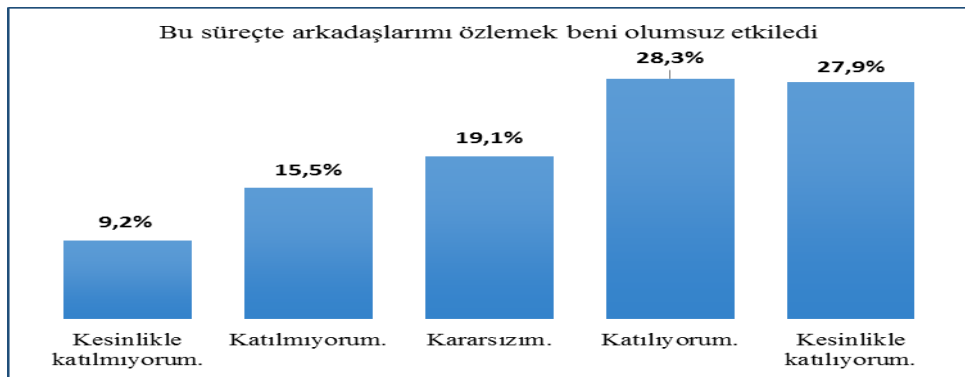
Şekil 53: Sosyalleşememek Beni Yalnız Hissettirdi

Katılımcıların %52,2’si ifadeye çeşitli derecelerde katıldığını belirtmiştir. Kararsızların oranı %16,3 olarak belirlenmiştir. İfade ile ilgili yargısı “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum” olan kişiler ise genelin %31,5’ini oluşturmaktadır. Öğrencilerin sosyalleşemediği ve bu nedenle yalnız hissettiği sonucu çıkarılabilmektedir.

Soru 39: “Bu Süreçte Arkadaşlarımı Özlemek Beni Olumsuz Etkiledi”

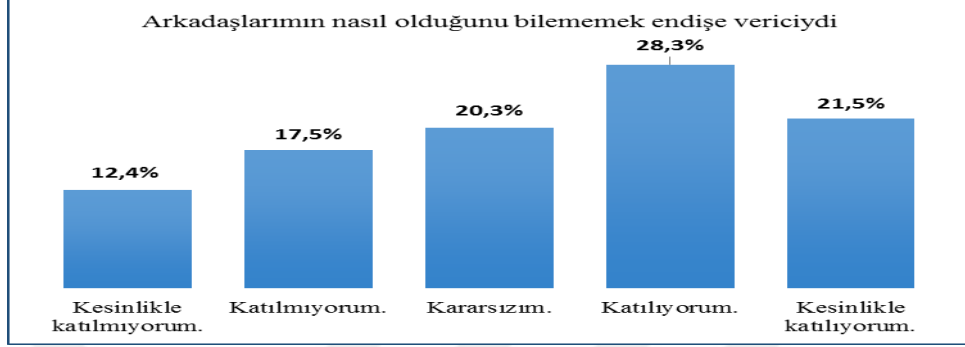
Şekil 54: Bu Süreçte Arkadaşlarımı Özlemek Beni Olumsuz Etkiledi

Katılımcıların %56,2’si ifadeye “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde yanıt vermiştir. Kararsızım diyenlerin oranı %19,1 olarak belirlenmiştir. İfadeye çeşitli derecelerde katılmadığını belirtenlerin genele oranı ise %24,7’dir. Öğrencilerin arkadaşlarını özlediği ve bu nedenle olumsuz etkilendiği sonucu çıkarılmıştır.

Soru 40: “Arkadaşlarımın Nasıl Olduğunu Bilememek Endişe Vericiydi”

Şekil 55: Arkadaşlarımın Nasıl Olduğunu Bilememek Endişe Vericiydi

Katılımcıların %49,8'i ifade ile ilgili “Katılıyorum” ve “Kesinlikle Katılıyorum” seçeneklerini işaretlemiştir. Kararsızların oranı %20,3 olarak belirlenmiştir. İfadeye çeşitli derecelerde katılmayanların oranı ise %29,9'dur. Öğrencilerin salgın sürecinde arkadaşlarının durumu ile ilgili endişe duyduğu sonucu çıkarılmıştır.

3.3. Genel Değerlendirme ve Tartışma

Araştırmanın beş ana amacı bulunmaktadır. Bu ana amaçlar doğrultusunda çıkan sonuçlar şu şekilde özetlenmektedir;

3.3.1. Pandemi döneminde aile ve çocuğun aynı ortamda kalmaları en çok hangi konuda çatışmaya neden olmuştur?

Katılımcılar, teknoloji, aile bireylerine yardım etmeme, beslenme düzeni ve derslerle ilgili konularda aileleri ile çatışma yaşamıştır. Aile-çocuk arasında en çok çatışma yaşanan konunun ders çalışmaya ayrılan zaman ile ilgili olduğu görülmüştür. Bu amaçla ilgili sonuçların grafikleri 29, 30, 31 ve 32. sorularda grafikler halinde ortaya konmuştur.

3.3.2. Pandemi dönemi çocuğun hangi alanlarda olumsuzluk yaşamasına ve zorluk çekmesine neden olmuştur?

Online eğitim döneminde derslerin ekrana taşınması söz konusu olmuştur. Öğrenciler, bilgisayar ekranında ders çalışırken kağıt üstünde çalıştıklarından daha fazla zorluk çektiklerini, online eğitimde daha zor öğrendiklerini, yüz yüze eğitimin daha kolay olduğunu belirtmiş ve ders dinlerken başka şeylerle de ilgilendiklerini ifade etmişlerdir. Bunun sonucunda derslerden verim alamadıkları ve öğretmenlerine istedikleri gibi soru soramadıkları belirlenmiştir. Soru 13, 14, 15, 16, 17 ve 18, bu amaç sorusuna yanıt olacak grafikleri içermektedir.

3.3.3. Pandemi döneminde aile ve çocuğun aynı ortamda kalması aile içi iletişimlerini hangi yönden etkilemiştir?

Öğrencilerin geneli ailelerinin sınava yönelik tutumunu olumlu olarak değerlendirmiş ve empati ile yaklaştıklarını belirtmiştir. Katılımcılar, salgın döneminde aile içi ilişkilerinin olumlu yönde etkilendiğini ancak aileleri ile çeşitli konularda tartışmaların da yaşandığını ifade etmiştir. Soru 28, 33 ve 34'te yer alan grafik sonuçları bu başlıkla ilgilidir.

3.3.4. Sınava hazırlanan çocuklar bu süreçte psikolojik, sosyal, ekonomik ve teknik açılardan nasıl etkilenmişlerdir?

Araştırma grafiklerine bakıldığında öğrencilerin ders çalışmak için daha fazla zamanı olduğu ancak erken uyanmakta sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Genel olarak bakıldığında salgın döneminde sınava hazırlanmanın olumsuz etkileri olduğunu belirttikleri ve bilgilerini online ortamda edindikleri için sınava karşı tedirginlik yaşadıkları belirlenmiştir.

Kaynak kitapların pahalı olması ve salgın döneminde masrafların artması sonucunda sınava hazırlanan bireylerin olumsuz etkilendiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, öğrencilerin bu süreçte sosyal medyadan dersleri ile ilgili destek almadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin genelinin elektrik kesintileri nedeniyle sorun yaşamadığı ancak internet kalitesi ile ilgili olumsuz yargıları olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların arkadaşlarını göremedikleri için mutsuz olduğu, sosyalleşemedikleri için stresli hissettiği, derslere çalışırken motivasyon kaybı yaşadığı belirlenmiştir. Buna ek olarak öğrencilerin kendilerini yalnız hissettikleri ve akranlarını özledikleri görülmektedir. Ayrıca, öğrencilerin arkadaşlarının nasıl olduğunu bilmedikleri için endişe duydukları saptanmıştır. Bu amaçla ilgili sonuçlar Soru 1- Soru 10 ve Soru 35- Soru 40 arasındaki başlıklarda grafikler ile ortaya konmuştur.

3.3.5. Aile bireyleri salgın sürecinde ne tür kaygılar ve korkular yaşamıştır?

Pandemi döneminde sınava hazırlanan öğrencilerin mutsuz ve stresli hissettiği görülmektedir. Ancak uygulanan kısıtlamaları gerekli gördükleri belirlenmiştir. Katılımcıların fiziksel ve psikolojik sağlıklarının olumsuz etkilendiği grafiklerle ortaya konmuştur. Öğrenciler, ebeveynlerinin hastalık kapmasından endişe duymakta ve en güzel dönemlerinin evde geçtiğini düşünmektedir. Bu amaçla ilgili sonuçlar 19, 20, 21, 22 ve 26. soru grafikleri ile ortaya konmuştur.

Araştırma bulgularına bakıldığında pandemi döneminde sınava hazırlanan öğrencilerin, birçok kaygı yaşadığı ve farklı alanlarda olumsuz etkilendikleri ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin hem hastalığın sevdiklerine bulaşma riski hem de online eğitimde sınava hazırlanmanın zorlukları ile ilgili stres, üzüntü, kaygı ve korku yaşadıkları görülmektedir. Pandemi döneminden aile ilişkilerinin çeşitli yönlerden etkilendiği belirlenmiştir. Ekonomik yeterliliğin ders kaynaklarını elde etmek ve online derslere katılım için gerekli olduğu, çocukların akranlarından uzak kalmasının da onların ders çalışma motivasyonlarını düşürdüğü saptanmıştır.

SONUÇ

Toplumun temeli sayılan aile, çocuklar ve ebeveynlerden oluşmaktadır. Toplumun her alanında ortaya çıkabilecek olan çatışma kavramı, aile içinde de ortaya çıkmaktadır. Aile içi çatışmalar, öncelikle aile içindeki bireyleri, sonra çevreyi ve toplumu etkilemektedir. Ailede bulunan çocuğun yaşantısı ve ebeveynlerin iş yaşamı olumlu ya da olumsuz yönde etkilenmektedir. Salgın dönemi ile gelen kısıtlamalar, günlük yaşamda değişikliklere neden olmuştur. İş, okul gibi mekanlar internet üzerine taşınmıştır. Akranlar arası iletişim yüz yüze olmaktan daha çok görüntülü konuşma şekline dönüşmüştür.

İnsanlar doğaları gereği iletişim kurma ihtiyacı duymaktadır. İletişimin sağlıklı bir şekilde kurulmasının en önemli olduğu yer de kuşkusuz toplumun temel yapı taşı olan ailedir. Aile, insanın güvenerek sığındığı bir liman olmalıdır. Sorunlar, tartışmalar, başta çocuk olmak üzere tüm aile bireylerini huzursuz etmekte, güvensizlik yaratmaktadır. Sorunlu bir ailede, güvensizlik ortamında büyüyen çocuk, büyüdüğünde sorunlu bir aile kurmakta, onun çocuğu da sorunlu bir aile de büyüyen bir birey olmaktadır. Bu durum bir döngü gibi sürekli devam etmektedir. Bu durumun değişimi, ailenin kurucuları olan anne ve babanın sağlıklı iletişim kurmayı öğrenmeleri ile başlayacaktır. O ailedeki kurucu bireyler, çocuklarının gelecekteki ailesini kurtarmış olacaktır.

Çocuk ailesini izleyerek iletişim kurmayı öğrenir. Annenin babayla sürekli bağırarak kavga etmesi, çocuğun da okulda bağırarak kavga etmesine sebep olmaktadır. Evde şiddete tanık olan çocuk, arkadaşlarına da şiddet uygulamaktadır. Eğer evde çocuğa fikri soruluyorsa, benlik saygısı gelişimi sağlandıysa, bu çocuk arkadaşlarına da fikrini sormakta ve onları değerli görmektedir. Aile içi iletişimin yapısı, bir çocuğun davranışlarında kendini göstermektedir. Saldırgan davranmak ve iletişimsizlik hiçbir sorunu çözmemektedir. Bu durumun sonuçları boşanmaya sebep olabilmektedir. Anlamaya çalışmak ve empati yapmak, ilişkilerdeki sorunları çözüme ulaştırabilmekte, ailelerin dağılmasını önleyebilmektedir. Ailesinde sevgi gören ve huzur bulan kişiler için evlilik kelimesi 'mutlu ömür', ev de 'huzurlu yuva'

anlamını kazanmaktadır. Ve bu kişilerin çocukları da bu anlamı yaşatmak için çaba harcamaktadır.

Çalışmada öncelikle literatür taraması sunulmuştur. İlk bölümde iletişim ve aile kavramı, süreçleri, özellikleri ve öğeleri incelenmiş, ikinci bölümde aile içi iletişim, aile içi iletişimde engel olan unsurlar, çatışma nedenleri ve çatışmayı önlemek için aile üyeleri tarafından yapılması gerekenler aktarılmıştır. Eşler arası iletişim, anne-çocuk ve baba-çocuk iletişimi, ebeveyn-çocuk iletişimi ile ilgili davranışlar incelenmiştir. Üçüncü bölümde Covid-19 salgın süreci, ergenlik dönemindeki gençlerin özellikleri, eğitimin online eğitime taşınması, eğitimin önemi ve sınava hazırlanma sürecinin özellikleri ifade edilmiştir.

Bulgular kısmında, araştırma anketinin istatistik verileri ve ön çalışma analizleri sunulmuştur. Ön çalışma 25 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Bu sorulara verilen yanıtların sınıflandırılması sonucunda en çok ifade edilen kavramlar ortaya konmuştur. Kavramlar ya da en sık tekrarlanan ifadeler kullanılarak 40 soruluk bir anket oluşturulmuştur. Bu anketin sonucunda salgın döneminde lise giriş sınavına hazırlanan çocukların etkilendiği alanlar, ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak ortaya konmuştur. Ayrıca ailenin sınava yönelik tutumu, çocuklarla çatışma konuları da sorular arasında yer almıştır. Ön çalışma analizleri ile anket grafiklerinin sonuçlarının birbiri ile tutarlı olduğu görülmüştür.

Öğrenciler, salgın döneminde anneleri ile ders çalışma konusunda çatışma yaşamaktadır. Bunun dışında teknolojiye fazla zaman ayırmak, oyun oynamak, çocuğun dersler sebebiyle olumsuz etkilenmesi, dışarı çıkmak, erken uyanmamak, bilinen konularda hata yapmak gibi sebeplerle tartışma yaşanmıştır. Erkek öğrencilerin anneleri ile beslenme düzeni ile ilgili anneleri ile tartışma yaşadığı da sonuçlar arasındadır. Babaları ile tartışma yaşadıkları konular da anne ile olanlara benzerlik göstermektedir. Öğrencilerin babaları ile yaşadıkları tartışma konuları arasında da ders çalışma, teknolojiye ilgi, oyun oynama, sınavlar, dışarı çıkamama, erken uyanmama gibi konular yer almaktadır. Ebeveyn-çocuk arasındaki iletişimde çatışma oluşturabilecek durumların çocuğun kendi sorumluluklarının farkına varması ve bunları uygulaması ile engellenebileceği görülmektedir. Ancak bu noktada

ebeveynlerin de çocuklara karşı empati ile yaklaşması ve olumlu davranması önerilmektedir.

Ailelerin öğrencilere sınava hazırlanma sürecinde destek olması oldukça önemlidir. Çünkü bu durum, çocuğun başarısına doğrudan etkide bulunmaktadır. Ailelerin genelinin ders konularına yardımcı olduğu, çocuklarını motive ettiği, anlayışlı ve yardımcı davrandığı görülmektedir. Ayrıca ailelerin maddi destek sağlaması, çalışma ortamı yaratması ve ders saatlerini planlamaya yardımcı olması da belirtilen olumlu durumlar arasındadır. Bazı ailelerin baskıcı, fazla stresli ya da endişeli olduğu da öğrenciler tarafından belirtilen durumlardandır. Bu ailelere sahip olduğunu belirten öğrenciler, ailelerinin daha motive edici, daha anlayışlı ve daha az stresli olmasını istediğini belirtmektedir. Sınav sürecinin zorlu bir süreç olduğunun farkına varılması ancak çocuğun baskı altına alınmaması, bazı bölümlere zorlanmaması önemlidir.

Anket grafikleri incelendiğinde öğrencilerin salgın döneminde psikolojik yönlerden etkilenme durumlarına ilişkin grafik sonuçları incelenmiştir. Öğrencilerin salgın döneminde sınava çalışırken psikolojik ve fiziksel olarak olumsuz yönde etkilendiği, salgın sürecinde stres yaşadığı, yaşananlar nedeniyle mutsuz olduğu, erken uyanmakta zorluk yaşadığı sonucu çıkarılmıştır. Ayrıca öğrencilerin medyadan olumsuz etkilendiği, salgın tedbirlerinin gerekli olduğunu ancak tüm gün aynı ortamda bulunmaktan dolayı sıkıldığı, en güzel yaşlarının evde geçtiğini düşündüğü grafiklerle ortaya konmaktadır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun ebeveynlerinin hastalık kapmasından endişe duyduğu ve çocukların evde kaldığında kendilerini geliştirdikleri ile ilgili kararsızlık yaşadığı da görülmektedir.

Ekonomik yönden cevaplar analiz edildiğinde, öğrencilerin MEB kaynaklarının bilgi bakımından yetersizliği ile ilgili kararsız olduğu ancak kaynak kitapların pahalı olduğu konusunda hemfikir oldukları görülmüştür. Ayrıca maddi kaygılar nedeniyle stres yaşadığını belirten öğrenciler çoğunluğu oluşturmaktadır. Bunun yanında, öğrencilerin elektrik kesintisi nedeniyle çok fazla sorun yaşamadığı ancak internet kalitesi ile ilgili engellerle karşılaştığı görülmüştür. Öğrencilerin internete ulaşmak ve kullanmak ile ilgili sorunlar yaşadığı belirlenmiştir. Ayrıca

internetten ya da EBA üstünden işlenen derslerin verimi ile ilgili de grafikler bulunmaktadır. Öğrenciler, ders çalışmak için daha fazla zamanları olduğunu kabul etmekte ancak salgın döneminde sınava hazırlanan öğrencilerin kendi bilgilerini yeterli görmediği öne çıkmaktadır. Öğrencilerin geneli, bilgisayar ekranında çalışırken kağıt üstünde çalışmaktan daha fazla zorlanmaktadır. Ayrıca katılımcılar, online eğitim sırasında başka şeylerle ilgilendiklerini ve odaklanmakta zorluk yaşadıklarını belirtmektedir. Öğrenciler, online eğitimde öğretmenlerine istedikleri gibi soru sormadıkları ve online derslerden verim alamadıkları ile ilgili ifadelere yüksek oranda katılım göstermiştir. Ayrıca, online eğitimin yüz yüze eğitimden daha kolay olmadığı ve öğrenme güçlüğü yaşandığı da belirtilmiştir.

Öğrencilerin aileleri ile iletişimlerini inceleyen soruların yanıtları incelendiğinde genelinin aile içi ilişkilerinin olumlu yönde ilerlediği görülmektedir. Öğrenciler aileleri ile teknoloji ilgisinin fazlalığı ve ders çalışmaya az zaman ayırma nedeniyle tartışma yaşamıştır. Bu iki nedeni, beslenme biçimi ve evde yardım etmemekten kaynaklı tartışma konuları takip etmektedir. Öğrencilerin geneli ailelerinin sınava yönelik tutumunu olumlu olarak değerlendirmiş, bu yoğunluğu kararsız kalanlar takip etmiştir. Öğrenciler ailelerinin onlara karşı empati yaptığını ve aile ilişkilerinin salgın süreci sonrasında olumlu yönde etkilendiğini belirttiği de görülmektedir.

Sosyalleşme bakımından cevaplar analiz edildiğinde, öğrencilerin çoğunun arkadaşları ile yüz yüze görüşemedikleri için mutsuz olduğu, sosyalleşemediği için stres altında ve yalnız hissettiği görülmektedir. Ayrıca öğrenciler, bireysel motivasyonunun düştüğünü, arkadaşları ile ilgili endişe duyduğunu, arkadaşlarını özlediğini ve bu nedenlerle olumsuz duygular yaşadığı belirlenmiştir.

Çalışmanın amaç soruları kapsamında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

- Çocukların uzun süre evde kalmasının olumsuz etkileri olduğu ve dikkat dağınıklığı oluşturduğu görülmektedir.
- Okulun online eğitime taşınması sonucunda öğrenme güçlüğü yaşandığı ve yüz yüze eğitimin daha kolay olarak nitelendirildiği belirlenmiştir.

- Anne ve babanın sınava yönelik tutumunun önemli olduğu, ailenin olumlu davranışlarının çocukla ilişkisini olumlu yönde etkilediği görülmüştür.
- Anne, baba ve çocuk arasında salgın sürecinde en çok tartışma yaşanan konunun ders çalışma ile ilgili olduğu görülmüştür.
- Çocuğun salgın boyunca ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak olumsuz etkilendiği belirlenmiştir.
- Çocukların salgın döneminde zorluk yaşadığı konular, aynı ortamda bulunmak, salgın nedeniyle stres ve endişe yaşamak, akranlarını özlemek, kendine sınav bilgisi ile ilgili güvenmemek olarak sıralanmaktadır.

Çalışmada salgın sürecinin aile iletişimini çeşitli yönlerden etkilediği, sınava hazırlanan çocukların sosyal ve psikolojik yönlerden olumsuz etkilendiği, ekonomik durumun ders kaynaklarına ulaşmak için gerekli olduğu, teknik yeterliliğin ders verimi açısından önemli olduğu, çocukların arkadaşlarını göremediği için yalnız hissettiği, çocuk-ebeveyn arası çatışmalar yaşandığı ve salgın döneminde öğrencilerin çeşitli endişeler duyduğu görülmektedir. Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında çalışma başında yazılan amaç sorularının cevaplarına ulaşıldığı görülmektedir.

Çalışmayı geliştirecek olarak araştırmacıların, salgın döneminde annenin ve babanın işsiz kalmasının etkilerini, erken çocukluk döneminde olan kardeş ile aynı evde yaşayan öğrencilerin sorunlarını incelemesi önerilmektedir. Ayrıca çalışmada sadece çekirdek ailenin incelenmiş olması nedeniyle, aynı çalışmanın genişletilerek geniş ailelere de uygulanabileceği düşünülmektedir. Çalışma anketinin şehir-kırsal alan ayrımı yapılarak daha geniş bir alana uygulanabileceği ön görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2014). *Çocuk Eğitimi*. (K. Şipal, Çev.) İstanbul: Cem Yayınevi.
- Adler, A. (2015). *Sosyal İlgi, İnsanoğluna Bir Davet*. (A. Tekşen, Çev.) İstanbul: Payel Yayınevi.
- Adler, A. (2018). *Yaşama Sanatı*. (K. Şipal, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Adler, A. (2020). *Güç Eğitilebilir Çocuklar*. (K. Şipal, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Akçalı, S. İ. (2015). *Tüketim Toplumunda Çocukluğun Yitişi (Çocuk ve Medya, Önce Çocuklar Düşlesin Diye)*. (S. İ. Akçalı, Dü.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akman, A., & Yakut, E. (2018). *Kişiler Arası Çatışma Yönetimi Yaklaşımlarının Demografik ve Kontrol Değişkenleri Açısından İncelenmesi*. International Journal of Social Science Research 7 (2). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijss> adresinden alındı
- Ata, A. (2017). *Bir Eğitim Öğretim Alanı Olarak Yeni Medya (Yeni Medya Analizleri)*. (S. Gezgin, & A. E. İralı, Dü) Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bayer, A. (2018). *Ailede Yaşanan Anlaşmazlıklar ve Çözüm Önerileri* (Cilt 1). Karaman: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.
- Bozok, M. (2018). *Toplumsal Cinsiyet ve Aile (Aileyi Anlamak)*. (N. Oktik, & H. Ü. Reşitoğlu, Dü) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Camadan, F., Karataş, Z., & Bozalı, S. (2017). *Aile İçinde Yaşanan Anlaşmazlıklar: Ebeveynlerin ve Çocukların Görüşleri*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi.
- Canatan, K., & Yıldırım, E. (2019). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Cüceloğlu, D. (2001). *Yeniden İnsan İnsana*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2015). *İletişim Donanımları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Cüceloğlu, D. (2015). *Savaşçı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Cüceloğlu, D. (2020). *Geliştiren Anne-Baba*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Cüceloğlu, D. (2021). *Var Mısın? Güçlü Bir Yaşam İçin Öneriler*. İstanbul: Kronik Kitap.

Çam, O., & Akgün, E. (2007). *Kişilerarası İlişkilerde Çatışma ve Çatışma Yönetimi*. İzmir: Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 23 (2).

Çelen, N. (2018). *Aile ve Psikolojik Yansımaları (Aileyi Anlamak)*. (N. Oktik, & H. Ü. Reşitoğlu, Dü) Ankara: Nobel Yayıncılık.

Demircioğlu, Z. (2017). *Yeni Yüzyılın Öğrencileri (Yeni Medya Analizleri)*. (S. Gezgin, & A. E. İralı, Dü) Konya: Eğitim Yayınevi.

Dökmen, Ü. (2004). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Dökmen, Ü. (2005). *Küçük Şeyler*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Dökmen, Ü. (2020). *Direksiyon*. İstanbul: Epsilon Yayın.

Ertürk, Y. D. (2017). *Davranışlarımız ve Biz, Sosyal Psikoloji Bakışıyla Kalabalık İçinde Ben Olmak*. İstanbul: Pozitif Yayınları.

Folger, J., Poole, M., & Stutman, R. (2013). *Çatışma Yönetimi, İlişkiler, Gruplar ve Kuruluşlar İçin Stratejiler*. (F. Akkoyun, Dü.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Freud, S. (2018). *Çocukta Fobinin Analizi (Küçük Hans Vakası)*. (D. Muradoğlu, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.

Fromm, E. (2018). *Dinleme Sanatı, Psikanaliz ve Psikanalitik Terapiler Üzerine Notlar*. (N. Soysal, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.

Fromm, E. (2019). *İnsan Olmak Üzerine, Modern Dünyada Yabancılaşmaya Dair Hümanist Bir Bakış*. İstanbul: Say Yayınları.

- Fromm, E. (2019). *Olma Sanatı*. (O. Düz, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Gökçe, O. (2013). *İletişim, Nasıl Daha İyi Anlar ve Anlaşılırım*. Konya: Çizgi Yayınları.
- Güler, M., & Arslan, Z. (2019). *2018 Liselere Giriş Sınavına İlişkin Matematik Öğretmenlerinin Görüşleri*. YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi 16 (1), 346-357.
- Güngör, C. (2021). *Ortaokul Öğrencilerinin LGS Hazırlık Sürecine İlişkin Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi*. Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama, 12 (23), 171-200.
- Gürüz, D., & Eğimli, A. (2017). *Kişilerarası İletişim, Bilgiler- Etkiler – Engeller*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Hart, S., & Hodson, V. K. (2019). *Saygılı Anne-Baba Saygılı Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Horney, K. (2020). *Son Dersler*. (İ. Şener, Çev.) İstanbul: Totem Yayınları.
- İl, S. (2009). *Aile Arabuluculuğu*. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi 20/1.
- İnal, K. (2015). *Türkiye’de Çocukluk Nereye? (Çocuk ve Medya, Önce Çocuklar Düşlesin Diye)*. (S. İ. Akçalı, Dü.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi: Kültürel Psikolojide Kuram ve Uygulamalar*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Karadağ, Ş. (2015). *Evlilik Uyumu İlişkisinde Aile İçi İletişimin Rolü: Konya Örneği*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karcıoğlu, F., & Alioğulları, Z. (2012). *Çatışmanın Nedenleri Ve Çatışma Yönetimi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi.
- Kaya, A. (2018). *İnsan İlişkileri ve İletişim*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Kızıldağ, S. (2019). *Okul Sisteminde Çocuk (Çocuk Psikolojisi)*. (N. Ş. Özabacı, Dü.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Klein, D. M., & White, J. W. (1996). *Family Theories-An Introduction*. London: Sage Publication.
- Körük, S. (2019). *Son Çocukluk Dönemi Gelişim Alanları ve Özellikleri*. (N. Ş. Özabacı, Dü.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Maslow, A. (2019). *İnsan Olmanın Psikolojisi*. İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık.
- Oktik, N. (2018). *Aile ve Toplum: Sosyolojik Yaklaşımlar (Aileyi Anlamak - Disiplinlerarası Yaklaşım-)*. (P. D. Oktik, & D. D. Reşitoğlu, Dü) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Oktik, N., & Reşitoğlu, H. Ü. (2018). *Aileyi Anlamak*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Öner, U., & Taştan, N. (2016). *Çatışma Çözme ve Arabuluculuk - Dördüncü Kısım*. Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD.
- Öz, İ. (2017). *Çocuk ve Aile*. İstanbul: Martı Yayıncılık.
- Öz, İ. (2017). *Travma Çağı, Geçmişin Gölgesinden Kurtulmak*. İstanbul: Martı Yayınları.
- Özbek, M. (2005). *Avrupa Komitesi Bakanlar Komitesinin Aile Arabuluculuğu Konulu Tavsiye Kararı*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi .
- Özdaş, F. (2019). *Merkezi Yerleştirme Sınav Sistemine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Mukaddime, 698-701.
- Özen, S. (2020). *Bilişsel Psikoloji*. İstanbul: Siyah Beyaz Yayınları.
- Özer, A. K. (2013). *Ayşe ve Ailesi Sınava Hazırlanıyor*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Özer, A. K. (2015). *Ben Değeri Tiryakiliği, Duygusal Gerilimle Baş Edebilme*. İstanbul: Galata Yayıncılık.

Özer, A. K. (2015). *İletişimsizlik Becerisi*. İstanbul: Galata Yayın Dağıtım.

Postman, N. (2016). *Televizyon, Öldüren Eğlence*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Rahim, M. A. (2002). *Toward a theory of managing organizational conflict*. The International Journal of Conflict Management.

Sears, W., & Sears, M. (2016). *Başarılı Çocuk*. (M. G. Ayrıl, Çev.) İstanbul: Yakamoz Kitap.

Semerci, P. D. (2006). *Birlikte Büyütelim Çocuk Ruh Sağlığı (0-12 Yaş)*. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım.

Şahan, Ö. (2019). *Sınav Kaygısı Neden Var? Nasıl Azalır?* İstanbul: Pozitif Yayınevi.

Şirin, S. (2020). *Yetişin Gençler*. İstanbul: Doğan Kitap.

Timisi, N. (2016). *Teknoloji ve Toplum, Ağlar ve Aktörler (Dijital Kavramlar, Olanaklar, Deneyimler)*. (N. Timisi, Dü.) İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.

Tokat, B. (1999). *Örgütlerde Çatışma ve Çatışmanın Yönetimi*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

Türküm, A. S. (2019). *Aile Yapısı İçinde Çocuk (Çocuk Psikolojisi)*. (N. Ş. Özabacı, Dü.) Ankara: Nobel Yayıncılık.

Uyumaz, A., & Erdoğan, K. (2015). *Aile Hukukundan Doğan Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi .

Ünal, G. (2015). *Aile içi Şiddet*. *Aile ve Toplum*, 2(9).

Erişim tarihi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/198147>

Yazgan, D. A. (2017). *Aile İçi İlişkiler Odaklı İletişim*. İstanbul: Der Yayınları.

Yeşildağ, M., & Reyhanlıoğlu, E. (2020). *Salgın Psikolojisi*. İstanbul: Destek Yayınları.

A. EKLER

EK-1

Tarih ve Sayı: 07.09.2021-447626

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu
Başkanlığı

Sayı :E-35980450-663.05-447626
Konu :Nur Su YAMAN

Sayın Nur Su YAMAN

İlgi : 25.06.2021 tarihli, 262853 sayılı yazı

Sorumlu araştırmacılığını üstlendiğiniz 2021/122 dosya numaralı "Kişilerarası İletişim Temelli Aile İçi İletişim Dengeleri: Covid-19 Sürecinde Lise Giriş Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Aileleriyle Yaşadıkları İletişim Örüntüleri ve Çatışmaları Üzerine Bir İnceleme" başlıklı çalışma, Kurulumuzun 12.07.2021 tarih ve 07 sayılı toplantısında görüşülerek etik yönden uygun bulunmuş olup, karar ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. N. Tolga SARUÇ
Başkan

Ek:Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Kararı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSP2HDJ9F3 Pin Kodu :82852
İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü
34452 Beyazıt Fatih-İstanbul
Tel : 0212 440 20 89 Faks : 0212 440 20 88
e-posta : sosyalbilimleretikkurul@istanbul.edu.tr Elektronik Ağ : www.istanbul.edu.tr
Kep Adresi: istanbuluniversitesi@hs01.kep.tr

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-universitesi-ebys>
Bilgi için : Süleyman ARIK
Dahili : 10689

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

Tarih ve Sayı: 13.08.2021-397487

İlgili makama,
İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kişilerarası İletişim Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi **Nur Su YAMAN** "Kişilerarası İletişim Temelli Aile İçi İletişim Dengeleri: Covid-19 Sürecinde Lise Giriş Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Aileleriyle Yaşadıkları İletişim Örüntüleri ve Çatışmaları Üzerine Bir İnceleme" başlıklı, **2021/122** dosya numaralı 25.06.2021 tarih ve **262853** sayılı başvurusu ile İ.Ü. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'na başvurmuştur. 12.07.2021 tarihinde gerçekleştirilen inceleme sonucunda, adı geçen çalışmada etik açıdan bir sorun olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir. Gereğini bilgilerinize saygılarımızla sunarız.

Unvanı / Adı / Soyadı	Kurumu	Araştırma ile ilişkisi	Karar	İmza
Prof. Dr. Naci Tolga SARUÇ (Başkan)	İktisat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Çiğdem Börke TUNALI (Başkan Yardımcısı)	İktisat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Eray YURTSEVEN (Başkan Yardımcısı)	İstanbul Tıp Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Aydın TOPALOĞLU	İlahiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Yasemin IŞIKTAÇ	Hukuk Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Selahattin KARABINAR	İktisat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Seyhan NİŞEL	İşletme Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Mustafa Hamdi SAYAR	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Selim YAZICI	Siyasal Bilgiler Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	İZİNLİ
Prof. Dr. Rasim İlker GÖKBULUT	Ulaştırma ve Lojistik Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Enes KABAKCI	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Haluk ZÜLFİKAR	İktisat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Hanife Özlem SERTEL BERK	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Şerife Sema KARAKELLE	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Göklem TEKDEMİR YURTDaş	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Bengi PİRİM DÜŞGÖR	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Elif YAVUZ SEVER	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Güven GÜNNER	İstanbul Tıp Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	

EK-2

“Kişilerarası İletişim Temeli Aile İçi İletişim Dengeleri: COVID-19 Sürecinde Lise Giriş Sınavına Hazırlanan Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinin Aileleriyle Yaşadıkları İletişim Örüntüleri ve Çatışmaları Üzerine Bir İnceleme” başlıklı anketin temelini oluşturan ön çalışmanın açık uçlu soruları;

Cinsiyet

- Kadın
- Erkek

Gelir durumu (aylık)

- 2800 TL (asgari ücret) altında
- 2800 -5000 TL arası
- 5001-10.000 TL arası
- 10.001 TL üstünde

- Sınava çalışırken yaşadığım maddi zorluklar ...
- Sınava çalışırken yaşadığım teknik zorluklar ...
- Ders kaynaklarına ulaşmak benim için ...
- Salgın sürecinde EBA/tablet üstünde işlenen dersler...
- Medya beni sınav hazırlık sürecinde şöyle etkiledi ...
- Arkadaşlarımla konuşamamak beni şöyle etkiledi ...
- Bence sadece belli zaman aralıklarında dışarı çıkabilmek ...
- Bence pandemi döneminde evde olmak ...
- Bence pandemi döneminde sınava hazırlanmak ...
- Bence ailemle geçirdiğimiz vakit ...
- Okulun uzaktan eğitime taşınması beni şöyle etkiledi...
- Sosyal faaliyetlerden uzak kalmak ...
- Pandemi döneminde en sık yaşadığım duygu ...
- Sınava çalışırken yaşadığım zorluklar ...
- Annemle salgın sürecinde tartışma konularımız ...
- Babamla salgın sürecinde tartışma konularımız ...
- Ailemin sınav döneminde bana destek olduğu konular ...
- Ailemle bu dönemde en çok tartıştığım konu ...
- Annem sınava hazırlanırken bana karşı ...
- Babam sınava hazırlanırken bana karşı ...
- Sınavla ilgili ailemin yaklaşımı ...
- Sınava sürecinde ailemin şöyle davranmasını isterdim ...
- Sınava hazırlanırken beni en çok zorlayan şey ...

EK-3

19.12.2021 00:08

KİŞİLERARASI İLETİŞİM TEMELİ AİLE İÇİ İLETİŞİM DENGELERİ: COVID-19 SÜRECİNDE LİSE GİRİŞ SINAVINA HAZIRL...

3. Cinsiyet *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Kadın
- ☐ Erkek

4. Aile Gelir Durumu (Aylık) *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 2800 TL (asgari ücret) altında
- ☐ 2800 -5000 TL arası
- ☐ 5001-10.000 TL arası
- ☐ 10.001 TL üstünde

4/10

5. Salgın döneminde sınava hazırlanmak: *

Her satırda yalnızca bir şıkı işaretleyin.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Ders çalışmak için daha fazla zamanım oldu.	☐	☐	☐	☐	☐
Sınava çalışan tüm öğrencilerin salgın döneminde evde olmasını adil buluyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Bilgilerimi online ortamda edindiğim için bilgilerimin sınav için yeterliliğine güvenmiyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Salgın döneminde sınava çalışmak psikolojik olarak olumsuz etkiledi.	☐	☐	☐	☐	☐
Bu süreçte erken uyanmakta zorlandım.	☐	☐	☐	☐	☐
Medyada çıkan haberler beni olumsuz etkiledi.	☐	☐	☐	☐	☐
Sosyal medyadan derslerimle ilgili destek aldım.	☐	☐	☐	☐	☐

5/10

6. Sınava çalışırken karşılaşılan zorluklar: *

Her satırda yalnızca bir şıkki işaretleyin.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Kaynak kitapların pahalı olması beni olumsuz etkiledi.	☐	☐	☐	☐	☐
MEB kitaplarının bilgi bakımından yetersiz olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Salgında masraflarımızın artması beni strese soktu.	☐	☐	☐	☐	☐
Elektrik kesintisi yaşadığı için ders çalışırken zorlandım.	☐	☐	☐	☐	☐
İnternet kalitesi ile ilgili (az çekme, kopma vb.) sorunlar yaşadım.	☐	☐	☐	☐	☐
Bilgisayar ekranında çalışırken, kağıt üstünde çalışmaktan daha fazla zorlanıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐

6/10

7. Online Okul *

Her satırda yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Dersleri dinlerken başka şeylerle de ilgilendim.	☐	☐	☐	☐	☐
Online olarak işlenen derslerden verim alamadım.	☐	☐	☐	☐	☐
Öğretmenime istediğim gibi soru soramadım.	☐	☐	☐	☐	☐
Online eğitimde daha kolay öğrendim.	☐	☐	☐	☐	☐
Online eğitim yüz yüze eğitimden daha zordu.	☐	☐	☐	☐	☐
Salgın sebebiyle yaşananlar beni mutsuz hissettirdi.	☐	☐	☐	☐	☐
Salgın sürecinde stres seviyem arttı.	☐	☐	☐	☐	☐

7/10

8. Sokağa çıkma kısıtlaması ve evde kalmak: *

Her satırda yalnızca bir şıkla işaretleyin.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Salgın döneminde kısıtlamaların gerekli olduğunu düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Kısıtlamalar fiziksel sağlığımı olumsuz etkiledi.	☐	☐	☐	☐	☐
En güzel zamanlarımız evde geçiyor diye düşünüyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
Kısıtlamalar psikolojik olarak beni olumsuz etkiledi.	☐	☐	☐	☐	☐
Salgın döneminde evde kalmak kendimi geliştirmeme destek oldu.	☐	☐	☐	☐	☐
Ebeveynlerimin salgın sürecinde hastalık kapma ihtimali beni endişelendirdi.	☐	☐	☐	☐	☐
Tüm gün aynı ortamda olmak beni olumsuz etkiledi.	☐	☐	☐	☐	☐

8/10

9. Ebeveyn-Çocuk İletişimi *

Her satırda yalnızca bir şıkki işaretleyin.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Salgın süreci ailemle ilişkilerimi olumlu etkiledi.	☐	☐	☐	☐	☐
Ailemle teknolojiye ilgim (tv, pc) yüzünden tartışma yaşadım.	☐	☐	☐	☐	☐
Evde aileme yardım etmediğim için ailemle tartışma yaşadım.	☐	☐	☐	☐	☐
Beslenme biçimimle ilgili ailemle tartışma yaşadım.	☐	☐	☐	☐	☐
Derslerime az zaman ayırmamla ilgili ailemle tartışma yaşadım.	☐	☐	☐	☐	☐
Ailemin sınava yönelik tutumu olumluydu.	☐	☐	☐	☐	☐
Ailem bana empati yaparak yaklaştı.	☐	☐	☐	☐	☐

10. Arkadaşlarla iletişim *

Her satırda yalnızca bir şıkki işaretleyin.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Arkadaşlarımla yüz yüze görüşmemek beni mutsuz etti.	☐	☐	☐	☐	☐
Sosyalleşmemek beni stresli hissettirdi.	☐	☐	☐	☐	☐
Derslerime bireysel çalışırken motivasyonum düştü.	☐	☐	☐	☐	☐
Sosyalleşmemek beni yalnız hissettirdi.	☐	☐	☐	☐	☐
Bu süreçte arkadaşlarımı özlemek beni olumsuz etkiledi.	☐	☐	☐	☐	☐
Arkadaşlarının nasıl olduğunu bilememek endişe vericiydi.	☐	☐	☐	☐	☐

Bu içerik Google tarafından oluşturulmamış veya onaylanmamıştır.

Google Formlar